


A woman in profile, facing right, wearing a large, wide-brimmed red hat adorned with several pink roses. Her hair is styled in a braid. She is wearing a white lace collar with a single pink rose pinned to it. She stands behind a dark, rectangular tombstone with a curved top. The tombstone has gold lettering. The background is a dark, purple-hued night sky with a large, bright full moon. The overall mood is somber and romantic.

Гарольд
РОББИНС

МЕНИ
ТАШЛАБ
КЕТМА



Гарольд
РОББИНС

**МЕНИ
ТАШЛАБ
КЕТМА**

Роман



ТОШКЕНТ
«O'ZBEKISTON»
2016

УЎК: 821.111-3

КБК 84(7А)

Р 62

Рус тилидан **Лола ШОИМОВА** таржимаси

Ёзувчи Гарольд Роббинс (1916–1997) XX асрнинг 50–70 йилларида америка адабиётининг етук вакиллари-дан бири даражасига кўтарилганди. Ўша даврларда унинг ҳар бир янги романи катта шов-шувларга сабаб бўлган. «Мустанг», «Муҳаббатимиз қайга йўқолди?», «Мени ташлаб кетма», «Алвидо, Жаннет!» романлари китобхонлар томонидан ҳозиргача севиб ўқилади. Роббинснинг асарларида қаҳрамонлар эрка интиладилар, ўз бурч ва мажбуриятларини ҳар хил шароитларда синаб кўрадилар, ҳаёт машаққатларида тобланадилар.

Адибнинг китобхонларга ўзбек тилида илк бор тақдим этилаётган «Мени ташлаб кетма» номли романи оила муқаддас деган гоя билан сугорилган. Асар қаҳрамони Бред Ровен икки ўт орасида қолади: оталик, турмуш ўртоғига боғлиқлик бурчлари уни оиласи томон тортса, юраги бошқа аёл томон талпинади. Китобхонларимиз худбинона интилишлар шахсни қандай фожиавий тангликка олиб бориши мумкинлигини роман мутолаасидан сўнг билиб олишлари мумкин.



ISBN 978-9943-28-773-0

© Лола Шоимова (тарж.), 2016

© «O'ZBEKISTON» НМИУ, 2016



МУҚАДДИМА ЎРНИДА ХОТИМА

Энгил тамаддидан сўнг соат икки яримда
офисга қайтдим.

– Юристан шартнома келдими? – сўрадим
котибамдан.

Котибам тасдиқ маъносида бош ирғади.

– Столингиз устига қўйдим.

Кабинетга кириб, столим устидаги хужжат-
ни олиб varaқладим. Тифиз сатрлар, ҳар хил
шартлар, изоҳлар, эслатмалар билан тўлдирилган
шартнома маҳорат билан ёзилганлиги сезилиб ту-
рибди. Шартномани ўқиб, мамнун бўлдим. Туш-
ликдан кейин бренди ичиб ҳам бундай ҳисни
туймагандим.

Телефон жиринглади, шартномадан кўз узма-
ган ҳолда гўшакни кўтардим. Котибамнинг овози
янгради:

– Иккинчи аппаратда вашингтонлик Пол Реми.

– Яхши, – дея селекторнинг тугмасини бос-
дим. – Пол, шартномани олдим, – дедим қувноқ
овозда.

– Брэд! – Пол шартта гапимни бўлди. Унинг
овозидаги таҳликадан юрагим шувиллаб кетди.

– Эшитаман, Пол?

– Элейн ўз жонига қасд қилибди!

– Йўқ, бўлиши мумкин эмас, Пол!

Полнинг сўзлари мени ларзага солди. Шарт-
нома коғозлари қўлимдан тушиб, стол ва гилам-
га сочилди. Нимадир юрагимни рижимлагандай
бўлди. Оғиз жуфтлашга ҳаракат қилдим-у, гапи-
ролмай гўлдирдим.





Ўзимни оромкурсига ташлаб, бошимни суянчикка кўйдим. Хона кўз ўнгимда чирпирак бўлиб айланди. Кўзларимни юмиб, сассиз кичқирдим: «Элейн! Элейн! Элейн!»

Сўнг ўзимни қўлга олиб, тилга кирдим:

– Пол, қачон, қаерда содир бўлди?

– Кеча кечқурун. У керагидан ортиқ уйқу дори ичиб юборибди.

Чуқур нафас олиб, аста-секин ўзимга келдим.

– Нега? – жавобини билган ҳолда базўр сўрадим. – Хат-пат қолдирмабдими?

– Йўқ, ҳеч ким сабабини билмайди.

Нафасимни ростладим. Ўлим ҳақидаги совук хабар ҳамма учун кутилмаган ҳодиса бўлиб туюлади.

– Нақадар даҳшатли хабар, Пол.

– Ҳа, Брэд, бу ҳаммамиз учун машъум хабар. Охирги пайтларда у ўзига келиб қолганди. Бундан бир неча ҳафта бурун Элейн полиомиелитнинг¹ олдини олиш бўйича олиб бораётган хайрия ишларида унга ёрдам бераётганидан Эдит менга жуда мамнунлигини билдирганди. Эдитнинг айтишича, Элейн бошқаларга фойдаси тегаётганидан хурсанд бўлиб, яшашга иштиёқи ортганди.

– Биладан, – дедим хорғин. – Биладан...

– Шунинг учун кўнғироқ қилдим, Брэд. Элейн сени ёқтирарди. У сенга ошиқ бўлганди. Сени Эдитга бир неча марта мақтаган.

Полнинг сўзлари юрагимга ханжардек санчилди. Мен Полни жим бўлишга мажбур қилмасам, гаплари билан хонумонимни куйдиради.

– Мен ҳам уни ажойиб аёл деб ҳисоблардим, – дедим маҳзун.

– Биз ҳаммамиз у ҳақда шундай фикрдамиз. Шунча воқеадан кейин ҳам иродасининг кучли-

¹ *Полиомиелит* — асаб системасини фалаж қиладиган ўта юқумли хасталик (бу ва бундан кейинги изоҳлар таржимонники).



лиги, чидамлилиги барчамизни хайратга солди. Энди эса нима сабабдан бу ишга қўл урганини ҳеч қачон билолмаймиз.

Гўшакни илиб кўзларимни юмдим. Ха, улар билишмайди. Лекин мен биламан... Кўп, жудаям кўп нарсани биламан. Ўтириб, стол ва гилам устига сочилган қоғозларга тикилдим. Беихтиёр қоғозларни олиш учун энгашигандим, кўзларимга ёш қуйилди...

Дераза ёнига бориб ташқарини кузатдим. Кулранг, ғамгин совуқ бино кўкка бўй чўзиб, осмон бағрини тилиб турибди. Мэдисон-авенюдаги бир парча – беш юзга тўрт юз фут¹ жойда умумий майдони ярим миллион квадрат фут бўлган бинолар жойлашган. Янги қўшни уйлар жуда кичкина кўринади. Шаҳарнинг бу манзараси мен мансуб бўлган катта бизнеснинг бир бўлаги. Эсимни таниганимдан бери бизнес оламига интилдим. Мен энди бу бизнес деганларининг кийматини биламан: ҳеч нимага арзимайди. Мутлақо ҳеч нимага! Йўлакчадаги кичкина бир одам катта шаҳардан кўра қимматроқ туради.

Мен унинг ўлганига ишоналмасдим. Яқиндагина Элейннинг дудокларидан лабларим бол олар, унинг қўнғироқдек овози қулоғим остида жарангларди. «Элейн!» Бу исмни овоз чиқариб айтдим. Бир пайтлар нозик ва ширин туюлган исм юрагимга ханжардек қадалмоқда. Нега бундай қилдинг, Элейн?

Кўп ўтмай хонага маъюс қиёфада дадам кириб келди. У доим тортинчоқ қиёфада юрар, фақат машина ҳайдагандагина ўзини дадил хис қиларди. Дадам синовчан нигоҳ билан менга тикилди.

– Бу хабарни радиодан эшитиб, дарров сенинг ёнингга келдим, – дея изоҳ берди у.

– Раҳмат.

¹ Фут – 30,48 см га тенг узунлик ўлчови.



Шкафдан шишани олдим.

– Дада, яхшиман, ҳаммаси жойида.

Иккита стаканга виски қуйиб, биттасини дадамга узатдим.

– Сен дафн маросимига бориб, ундан кечирим сўрашинг керак. Йўқса, ҳеч қачон ҳаловат тополмайсан.

– Аммо қайси юз билан бораман, дада? – дедим зўрға ўкириб юбормаслик учун пастки лабимни тишлаб.

Дадам ўрнидан турди.

– Бу қўлингдан келади, – деди ишонч билан. – Чунки сен менинг ўғлимсан, Бэрнард. Сен менинг барча нуқсонларим, камчиликларимни мерос қилиб олган бўлишинг мумкин, фақат кўрқоқлигимни эмас. Бу сенга қанчалик оғир бўлишига қарамай, ишонаман, сен Элейндан кечирим сўрашга куч топа оласан.

БИРИНЧИ БОБ

Оқолимни оларканман, бурчакдаги ойнадан аксимни томоша қилдим. Ваннанинг очиқ эшиги орқали хотиним Маржнинг каравотда ўтиришини кузатдим. Узун, жилоли, тўлқинсимон қўнғир сочлари нозик, оппоқ елкаларини қоплаган. Қоматини жуда яхши сақлаган. Унга қараб уч ҳафтадан кейин тўйимизнинг йигирма йиллигини нишонлашимизга ишониш қийин.

Йигирма йил. Икки фарзанд – ўн тўққиз ёшли ўғил ва ўн олти ёшли қиз. Рафиқамнинг ўзи ҳали қиз болага ўхшайди. Хушбичим қоматида ўша тўйимиз бўлган йили кийган ўн тўққизинчи ўлчамли кийим.

Унинг кулранг-мовий кўзлари бурунгидай ёниб турар, лаблари эса бўялмаса ҳам майин ва юмшоқ эди. Бу лаблар Маржнинг саховатли ва қатъиятлилигидан, сал кенгроқ, юмалоқ ияги эса унинг тўғрисуз ва поклигидан дарак берарди.





Димоғимда аллақандай куйни хиргойи қилиб, соқол олишда давом этдим. Мен бахтли эдим — буни инкор этишнинг нима кераги бор? Шуниси қизиққи, йигирма йиллик оилавий турмушдан сўнг ҳам ҳаёт икир-чикирларидан кўнглим совимаган.

Юзимга атир пуркагач, устарани ювиб, сочларимни тарадим. Менинг фойдамга яна бир очко. Охирги беш йилда сочим оқарганига қарамай, ҳали сержило. Ётоқхонага қайтганимда, ҳеч ким йўқ экан. Каравотнинг устида тоза кўйлак, пайпоқ, ич кийим, костюм ва бўйинбоғ турибди. Жилмайиб кўйдим. Марж кийим-кечагимни қаттиқ назорат қилади. Унинг айтишича, менинг касбимдаги одам пўрим кийиниши лозим экан.

Аммо охирги саккиз-тўққиз йил давомида мен бундай кийина олмадим. Қачонлардир отнинг ёпинчигига ўхшаш кийимларни кийиб, бошқаларнинг фикрига тупуришим мумкин эди. Лекин энди мен — оддий матбуот вакили эмасман. Жамоат билан алоқа қилиш бўлими маслаҳатчиси лавозимига ўтгач, йилига уч минг ўрнига ўттиз минг доллар мояна ола бошладим ва катакка ўхшаш, телефон уйчасини эслатувчи, ёзув столи аранг сиғадиган тор катакни эмас, Мэдисон-авенюдаги осмонўпар биноларнинг бирида жойлашган алоҳида хонани эгалладим.

Нонушта қилиш учун ошхонага кирганимда, Марж хат ўқиб ўтирарди. Мен унга яқинлашиб, ёноғидан ўпиб кўйдим.

— Хайрли тонг, азизам!

— Хайрли тонг, Брэд! — кўзини қоғоздан узмаган ҳолда жавоб берди у.

Хотинимнинг елкаси оша хатга қараб, таниш дастхатга кўзим тушди.

— Брэдми? — деб сўрадим, ўғлим Брэд Ровенни назарда тутган ҳолда. У коллежнинг биринчи курсида ўқир, анчадан бери уйда бўлмагани боис





аввалгидек haftасига бир марта эмас, онда-сонда хат ёзиб турарди.

Марж «ҳа» дегандай бош ирғади.

Стolni айланиб ўтиб, ўз жойимни эгалладим.

– Нималар деб ёзибди? – сўрадим стакандан апельсин шарбатини хўпларканман.

Рафиқам кулранг кўзларини менга тикди.

– Имтихонларини ўртача саксон баллга топширибди. Фақат математика фанидан муаммолари бор экан.

Жилмайиб қўйдим.

– Хавотирга ўрин йўқ. Мен ҳам коллежда ўқиганимда бу машмашаларни бошимдан ўтказганман.

Апельсин шарбатини ичиб бўлгач, хизматкор аёл Салли тухум ва бекон¹ келтирди.

Икки нарса жону дилим: нонуштада тухум ейиш ва тонгда душда маза қилиб чўмилиш.

Болалигимда бу нарсалар мен учун эришиб бўлмас дабдаба бўлиб туюларди. Биз Нью-Йоркда яшардик. Отам такси ҳайдарди. У хозир, олтмиш тўрт ёшида ҳам руль чамбарагини айлантириб юрибди. Ортиқча пулимиз йўқ эди. Қайсидир жиҳатлари билан дадам ғалатироқ чол. Онамнинг ўлиmidан сўнг бизникига кўчиб келишга қаршилиқ қилди. «Менинг жойим — учинчи авенюда», дейди доим. Гап фақат бунда эмас. У онамдан узоқда яшашни истамади. Учинчи авенюдаги уйимиздан онамнинг нафаси келиб туради. Падаримнинг туйғуларини хурмат қилганим учун кўчиб келишга мажбурламадим.

Дастурхонга қизим Жини яқинлашди. У ҳар доимгидай шошиларди.

– Нонушта қилиб бўлдингизми, дада? — сўради у.

Мен жилмайиб қўйдим. Жини — ўзимнинг жондан азиз қизалоғим. Онасининг ўзи, фақат сал тантиқроқ.

¹ Бекон — дудланган чўчка гўшти нимтаси.



– Бунча шошилмасанг? Хали қаҳва ичмадим.

– Мактабга кеч қоляпман, дада! – оёқ тираб олди у.

Қизимга меҳр билан боқдим. Уни ўзим эр-калатиб юборганман. Жинининг ортидан эшик томон юриб, остонада хотинимга ўгирилдим. У мени табассум билан кузатиб турибди. Жавобан мен ҳам табассум ҳадя этдим.

– Биласизми, хоним, агар мен ёш йигит бўлганимда, шубҳасиз, яна сизнинг қўлингизни сўраган бўлардим.

ИККИНЧИ БОБ

Уўлакчадан машина томон юрдим. Куз, октябрь ниҳоялаб бормоқда. Йилнинг бу фаслини жуда яхши кўраман. Кимдир баҳорнинг яшиллигини ёқтирса, мен кузнинг зийнاتини севаман. Бу ранглар менга бошқача таъсир қилиб, завқимни оширади, куч-қувват бағишлайди.

Машина ёнида тўхтаб, Жинига қарадим.

– Нега мошинанинг тепасини очдинг? – деб сўрадим ўриндикдан пальтомни олиб киярканман.

– Шундай мошинанинг томини ёпиб ҳайдаб бўларканми?

Жини ҳақ эди. Шаҳар ташқарисида тиниқ осмон остида, ён-атроф олтинранг барглар билан қопланганда машина ҳайдаш кишига сўз билан ифодалаб бўлмайдиган ҳузур-ҳаловат бағишлайди.

– Дада, юбилейга ойимга нима совға қиласиз? – кутилмаганда Жинининг овози янгради.

Қизимга ўгирилдим, Жинининг кўзлари йўлга кадалганди. Мен бу ҳақда ўйлаб кўрмабман.

– Билмадим, – деб очиғини айтиб қўяқолдим.

У мен томонга ўткир нигоҳини қадади.

– Бу масалани тезроқ ҳал қилиш лозим, – деди Жини ишбилармонлик билан. – Бир ойдан кам вақт қолди.



– Ойинга нима совға қилсам, хурсанд бўларкан, билмайсанми?

– Айтайлик, мўйнали пўстин, – деди у ва яна йўлга тикилди.

Қизимга ҳайрон бўлиб тикилдим ва ишончсизлик билан сўрадим:

– У мўйнали пўстин олишни хоҳлармикан? Сен доим унга мўйнали пўстин керакмас, дердингку.

– Дада, сиз мени ҳайрон қолдирыпсиз. Қайси аёл совғага мўйнали пўстин олишни орзу қилмайди? Тушунмайман, ойим сизнинг нимангизга учдийкин? Романтикадан йироқсиз, – деб кулди.

Беихтиёр жилмайдим. Жинидан чакалоқларни лайлак олиб келади деган чўпчакка ҳали ҳам ишонасанми, деб сўрашимга бир баҳя қолди. Лекин ўн олти ёшга тўлган, ҳаётнинг барча ҳақиқатларини тушуниб бораётган қизингдан бу ҳақда сўраш ноқулай.

* * *

Мен соат ўн бирда хуш кайфиятда ишхонага кириб келдим. Дон Марж учун ажойиб совға тайёрлашга ваъда берди. Марж ёзда ипакдан кўйлак тиктирганда унда ўлчамлари қолган экан.

– Хўжайин, қаердайдингиз? – Пальто ва шляпамни олаётиб сўради котибам Микки. – Вашингтондан Пол Реми эрталабдан бери қўнғироқ қиляпти.

– Дўконларни айландим. Унга нима керак экан? – дедим ўгирилиб.

– Айтмади. Сизда муҳим гапи бор экан.

– Вашингтонга қўнғироқ қил.

Микки чиқиб кетгач, Полга нима керак экан, деб ўйландим. Ишонаманки, унинг ҳамма ишлари жойида. Моҳир сиёсатчининг ишлари, у ҳар қанча тажрибали бўлмасин, исталган вақтда чап-



пасига айланиб кетиши мумкин. Пол президент ёрдамчиси эди. У жуда бамаъни йигит. У билан дўстлигимиз урушнинг илк кунларидан бошланган.

Мени хизматга ярқисиз деб топишгач, харбий саноат бошқармасининг реклама бўлимига ўтказишди. Шу ерда Полни биринчи марта учратдим. У матбуот билан алоқа бўлимини бошқарарди. Мен унинг қўлига ўтдим. Бу бахтли тасодиф эди. Биз тез тил топишдик. Уруш бошлангунга қадар у ғарбий сохилдаги доврўғи кетган ишбилармонлардан бири эди. Пол Реми Вашингтонда давлат лавозимларидан бирини эгаллаш учун фирмасини сотган. Бундан сал олдинроқ мени ҳам кинокомпаниядан ишдан бўшатишганди, иш излаб пойтахтга йўл олгандим.

Уруш тугаган кун у мени кабинетига чақирди.

– Энди нима қилмоқчисан, Брэд? – деб сўради мендан.

Кифтимни учириб қўйганим ҳамон ёдимда.

– Балки янги иш излаб кўрарман.

– Шахсий фирма очиш хақида ўйлаб кўрмадингми?

– Бизнес учун катта маблағ керак. Чўнтагим кўтармайди. Бунақа пулим йўқ.

– Сенинг ёрдамингга мухтож бир неча ишбилармонларни биламан. Иш бошлашинг учун сенга унча катта бўлмаган идора керак.

Полга диққат билан разм солдим.

– Бу хомхаёл. Ҳар бир матбуот вакилининг ушалмас орзуси, – дедим Полнинг рўпарасидаги курсига чўқарканман. – Давом эт...

Ҳаммаси шундан бошланди. Кичкина бир хонали уйни идора учун ижарага олдим. Котибалikka Миккини ёлладим. Кейинчалик каттароқ бинога ўтиб, ходимларим сонини йигирма бештага оширдим. Полнинг дўстлари, таниш-билишлари кўп экан. Ўз навбатида, уларнинг ҳам ошна-оғайнилари бор эди.



Телефон жиринглади. Гўшакни кўтарганимда, Миккининг овози янгради.

– Брэд, жаноб Реми алоқада.

Селектор тугмасини босдим.

– Салом, Пол. Ишларинг жойидами?

– Брэд, сендан бир илтимосим бор эди.

– Бемалол, Пол! Хизматингга тайёрман!

– Бу Эдитнинг хайрия ишларига тегишли, – деди у.

Эдит – Полнинг хотини. Донғи чиққан аёл. Унга Вашингтоннинг серташвиш хаёти ўз таъсири-ни ўтказган. Эдитга кўлимдан келганча ёрдам берардим. Буни ўзимни Полнинг олдида қарздордек хис этганим учун қилардим.

– Албатта, Пол, – дедим, – жоним билан! Гапиравер!

– Брэд, нима масаладалигини билмайман-у, Эдит бугун сенинг қабулингга Хортенс Элейн Шайлер хоним келишидан огоҳлантириб қўйишимни илтимос қилди. Унинг ўзи сенга ҳаммасини тушунтираркан.

– Яхши, Пол, – дедим қоғозга аёлнинг исм-фамилиясини ёзиб оларканман. – Кўлимдан келганча ёрдам бераман.

Бироз гаплашгач, гўшакни қўйиб, қоғозга тикилдим. Хортенс Элейн Шайлер. Вашингтонлик хонимларга хос оддий фамилия. Ўзи ҳам фамилиясига мос қари кампир бўлса керак.

УЧИНЧИ БОБ

Еоат тўрт яримда ҳисобчим Крис билан пўлат қуювчилар ассоциациясининг буюртмасини бажаришни муҳокама қилдик. Криснинг мовий кўзлари металл гардишли кўзойнаги тагидан йилтираб турар, у шу туришида жуда бахтиёр кўринар, ҳар доимгидай пул ҳақида гапирарди:



– Тўрт юзта газетада ҳафталик нашр беш юз ўн беш минг долларга тушади. Бизнинг ўн беш фоизлик воситачилик ҳаққимиз етмиш минг долларни ташкил этади. Рассомга, кўпайтириш ва макетга солиш ишларига ҳафтасига минг доллар, йилига эса эллик икки минг доллар сарф қилинади...

Ортимда эшик очилганини эшитиб, ўгирилдим. Микки экан.

– Сендан безовта қилмасликни сўрагандим, шекилли?

– Брэд, кабулингизга Шайлер хоним келди, – деди Микки вазабланганимга эътибор ҳам бермай, хотиржам оҳангда.

– Шайлер хоним? Ким у?

– Хортенс Элейн Шайлер хоним. У қабул қилмасангиз ҳам хафа бўлмаслигини, уни қабул қилиш ҳақида яқиндагина сизни огоҳлантиришганлигини айтди. Эртага у Вашингтонга қайтиб кетаркан. Сиз билан қачон учрашиш мумкинлигини сўраяпти.

Шунда бу Эдит айтган халиги кампир эканлиги ёдимга тушди.

– Унга айт, беш-ўн дақиқа кутиб турсин.

– Майли, бугунга етар, – дедим Крисга. – Қолганини эртага муҳокама қиламиз.

– Эртага соат иккида Мэтт Брэйди ва қўмитанинг бошқа аъзолари билан учрашишинг керак, режани ўрганишга вақтинг қолмайди, – деб таъкидлади Крис.

– Хавотирланма, Крис. Уларнинг зуваласи ҳам бизникига ўхшаб қорилган. Улар ҳам аёлларни, пулни, майни хуш кўришади. Фаришта эмаску уларинг. Биз уларнинг кўнглига йўл топамиз. Истаган одам билан келишса бўлади, фақат унга нима кераклигини билиш, тушуниш лозим. Агар шу ишларни бажаролсак, буюртма бизники деявер. Ҳаммаси оддий.



Крис бош чайкади. Хисобчимнинг устидан хаёлан кулганча тугмачани босдим. Бечора Крис, у ўтган замонда яшайди.

– Микки, – дедим телефонда, – кампир олдимга кирсин.

– Нима дедингиз, Брэд? – хайрон бўлиб сўради Микки.

– Кампирни олдимга киргиз! Бугун сенга нима бўлган? Қулоғинг том битганми?

– Сиз уни олдин кўрмаганмисиз? – ўзини кулгидан зўрға тутган ҳолда сўради Микки.

– Йўқ, келажакда ҳам кўриш ниятим йўқ.

Энди Микки ўзини кулгидан тўхтатолмади.

– Ўйлайманки, сиз ўз фикрингизни ўзгартирасиз.

Элейн Шайлернинг истикболига журъатсизлик билан қадам ташларканман, чиндан ҳам фикрим ўзгарди. Салом-алиқдан сўнг унга тикилиб қолдим. Кинокомпанияда ишлаган пайтларим дунёнинг гўзал аёлларини кўп кўрганман, улар билан мулоқотда бўлганман, бу менинг хизмат вазифамга кирарди. Лекин бу аёл бошқача, ундан ўзига хос аслзодалик барқ уриб турибди. Қаршимда зилол сувдек типик олмос, олтиннинг энг олий нави, тонгги нозик офтоб, гулдўқонидаги энг гўзал оқ орхидея, кўкламнинг зумрад яшиллиги, Билли Эпстайннинг мухаббат ҳақидаги кўшиғи гавдаланганди гўё.

Тўқ жигарранг сочлари елкаларига тушган. Мовий кўзлари тубсиз денгизни эслатади. Юзлари чўзиқроқ, нозик, бурни сал юқорига кўтарилган, ияги юмалоқ, бир текис тишлари оппоқ ялтирайди.

– Менга Брэд деб мурожаат қилаверинг, марҳамат, ўтиринг, – дедим у томонга оромкурсини сурарканман.

У ўтирди. Мен сал-пал титраб, ўзимга келиш учун катта столим ёнига қайтдим ва яна Шайлер



хонимга нигоҳ ташладим. У қўлқопларини ечди. Шунда кўзим унинг оппоқ, нозик, садафранг лак суртилган тирноқларига тушди. Чап кўлида катта ёкут кўзли узук.

– Мени Элейн деб атайверинг. Менга ҳеч қачон Хортенс деган исм ёқмаган, – деди у дўстона жилмайиб, – бу исм учун онамни сира кечиролмайман.

У тилла суви югуртирилган ясси портсигардан сигарета олди, столни айланиб ўтиб унга олов ёқаман деб пешонамни уриб олишимга бир баҳя қолди. Элейн сигаретани чуқур тортиб, секин тун тун чиқарди. Мен ўз жойимга қайтдим, қалбимда сабабини ўзим ҳам тушунолмаган ғалаён авж олди. У кўзларини катта очиб тикилди.

– Эдит сиз билан учрашишни маслаҳат бериб, бу дунёда менга ёрдам бера олиши мумкин бўлган ягона одам сиз эканлигингизни айтди.

– Сизга қандай ёрдамим тегиши мумкин?

– Мени полиомиелит касаллигининг олдини олиш бўйича маҳаллий кўмита раиси этиб сайлашди. Ўйлашимча, сиз менга сезиларли натижалар берувчи компания ишини самарали режалаштиришга ёрдам қилоласиз.

Элейнни фақат бир нарса ташвишга соларди – кўпроқ газета саҳифасини эгаллаш. Бирдан ундан ихлосим қайтди. Нега бундай аҳволга тушганимни тушунмадим. Оқсуяк оймчаларнинг ҳаммаси бир хил – машҳурликни, матбуот эътиборини қозонишни орзу қилишади.

– Сизга ёрдам беролсам, бошим кўкка етарди, Шайлер хоним, – дедим куруққина қилиб, – котибамга манзилингизни, ташкилотингиз фаолияти тўғрисидаги маълумотларни қолдирсангиз, матбуотда ўзингизга хос сиймонгизни яратардик.

У суҳбатимизнинг бундай якун топишини кутмаганидан кўзларида ҳайрат билан ажабланиб тикилди.



– Қўлингиздан келадигани бор-йўғи шуми, жаноб Ровен? – деб сўради ишончсизлик билан.

– Сизга шу керак эмасми, Шайлер хоним?

– Мени нотўғри тушундингиз, жаноб Ровен. Менга машхурлик керакмас, бундан чарчаганман. Бу ерга келишимнинг сабаби, сизнинг ёрдамингизда одамларни полиомиелит касаллиги хавфидан огоҳлантириш, хабардор қилиш эди. Полиомиелит касаллиги оқибатида яқинларингни йўқотиш нима эканлигини яхши биламан, шу сабабли бу ишга киришгандим. Бошқа оналарга, аёлларга ўзимнинг қисматимни раво кўрмайман.

Элейн эшикка йўналди. Мен янглишганимни фахмлаб ўрнимдан сапчиб турдим-да, эшик ёнига етганида уни тўхтатдим. Элейннинг кўзлари тўла ёш эди.

– Шайлер хоним, узр, айтган гапимдан хижолатдаман. Учинчи авенюлик аҳмоқни кечиринг!

У кўзимга тикилиб, чурқ этмасдан оромкурсига ўтирди. Олтин портсигаридан сигарета чиқариб, лабига олиб борди. Унинг қўллари титрарди. Гургурт ёқиб, унга тутдим.

– Кечиринг, айбдорман, – дедим олов шуъласи унинг юзини ёритгач, – мен сизни машхурлик излаб юрган аёллардан бири деб ўйлабман.

У менга тикилиб қолди. Кўкиш тутун юзини қоплаб олди. Тутун тарқагач, кўзлари кўринди. Элейннинг дард тўла кўзларига чўкиб кетдим. Ўзимни уни кучоқлаб, эркалаб таскин беришдан зўрға тийдим. Ҳеч кимнинг бундай азоб чекишини истамайман.

– Брэд, сиз ҳақиқатан ҳам менга ёрдам берсангиз, кечираман, – деди у сокин ва юмшоқ оҳангда.



ТҮРТИНЧИ БОБ

Мелефон жиринглади. Крис экан. Унинг гаплари куловимга кирмас, кўзларим Шайлер хонимда эди. Хоним оромкурсидан туриб, деворда илинган пешлавхаларнинг ёнига бориб, уларни ўқий бошлади. Аёлнинг ҳаракатланиши, ўзини тутиши, бошини эгиб эскизларни томоша қилиши менга жуда ёқарди.

– Ҳа, бу пўлат қуювчиларнинг жамоатчилик билан алоқасини тарғибот қилувчи компаниями? – деб сўради у.

– Сиз бу ҳақда эшитганмисиз?

– Охирги икки ҳафта давомида фақат шу ҳақда гапиришмоқда.

Ажабланиб қолдим.

– Амаким Мэтт Брэйди «Консолидейтид Стал» бошқармаси раиси. Охирги икки ҳафтани унинг уйида ўтказдим.

Ҳуштак чалиб юбордим. Мэтт Брэйди пўлат билан шуғулланувчи машхур корчалонлардан бири. У ақлли, шу билан бирга сочининг учидан тортиб оёғигача қароқчи, раҳмсиз, бешафқат инсон бўлиб, унга бизнинг тишимиз ўтмасди. Ҳатто Крис ҳам ундан кўрқарди.

– Мени Худонинг ўзи асради, Мэтт Брэйдининг жиянини хонамдан ҳайдашимга бир баҳя қолибди-я! Унда мен пўлат қуювчилардан буюртма олишдан умидимни узсам ҳам бўларди.

– Аслида амаким меҳрибон одам, мен уни жудаям яхши кўраман.

Ичимда кулиб қўйдим. Ҳеч қачон Мэтт Брэйдидек инсонни меҳрибон деб аташга тилим бормасди, чунки у охирги иқтисодий инқироз даврида барча майда пўлат қуювчи компанияларни синдириб, ютиб юборганди. У ўзининг қилмишлари билан қанча одамнинг бошига етгани ёлғиз худодога аён.



Ёзувларимга карадим.

– Келинг, ўзимизнинг муаммоларимизга қайтайлик. Сиз айтган ташвиқотларни ўтказишда муаммо шуки, жамоатчилик турли ачинарли воқеаларни ўқишдан чарчаган ва эшитишни ҳам истамайди. Лекин биргаликда бу масалани ҳал қилоламиз, деб ўйлайман.

– Барча зарур нарсаларни ўзим ҳал қиламан, – деди шошиб Элейн.

– Яхши, газета, радио ва телевидение учун сиздан бир қанча интервьюлар оламиз. Сиз ўзингизни қўлга олиб, бахтсизлигингиз ҳақида гапириб берасиз.

Элейннинг юзларига ғам соя солиб, кўзларида чексиз мунг пайдо бўлди. Мен бундай дардни ҳеч кимнинг кўзида кўрмаганимдан беихтиёр Элейннинг қўлларини ушладим, бу қўллар кафтимида музлаб қолди.

– Сиз ҳақсиз, мен бу ҳақда барибир гапиришим керак, шуниси маъқул, – деди аёл. – Кетадиган вақтим бўлди, майли, энди бора қолай.

– Хали гаплашиб бўлмадик, шекилли, – дедим уни қўйиб юборгим келмай. – Сиз эртага Вашингтонга кетасиз, шундайми?

– Янаги ҳафта қайтиб келаман, – деди у ойначасига қараб.

– Бугунги ишни эртага қўйма, дейишган. Балки бирга бирон нарса ичармиз?

– Брэд, мени нима мақсадда ичишга таклиф қиляпсиз? – деди Элейн менга ўгирилиб, тик боқаркан.

Ўзимни севган қизини учрашувга таклиф қилиб, рад жавоби олган ўспирин йигитдай ҳис этиб, ноқулай аҳволга тушдим. Муносиб жавоб излай бошладим.

– Сизнинг олдингизда ўзимни гуноҳкор ҳис этапман, айбимни ювмоқчидим.

Унинг юз ифодаси ўзгариб, жилмайди.



- Хожати йўк, Брэд, мен сизни кечирганман, – деди у шивирлаб. – Душанба куни қайтаман, агар вақтингиз бўлса балки ўшанда учрашармиз.
- Унда шу ерда, соат бирда учрашасак-чи?
- Келишдик, – деди Элейн жиддий оҳангда.

* * *

Бутун йўл давомида фақат Элейн ҳақида ўйларканман, қилиғимдан жаҳлим чиқа бошлади. Менга нима бўлди? Ахир мен ундан ҳам гўзал, ундан-да жозибалироқ аёлларни кўп учратганман-ку... Кечки овқат маҳали Маржга Элейннинг ташрифи, суҳбат давомида ўзимни қандай тутганим ҳақида гапириб бердим.

Марж мени ҳар доимгидай жимгина, диққат билан тинглади ва чуқур хўрсинди.

– Сенга нима бўлди? – деб сўрадим.

– Бечора... Бечора бахтиқаро аёл, – деди у секингина.

Кўзим ярқ этиб очилди, Марж қоронғи хонада чироқ ёққандай, нишонга урди. Ҳаммаси ўз жойига тушди. Шу вақтгача Элейн Шайлер мен учун ҳеч ким эди. Энди унга раҳмим келяпти. Нима учун у ҳақда ўйлаётганимни энди тушундим. Ухлашга ётарканман, ўзимга келиб, анча енгил тортдим. Элейн Шайлер душанба куни хонам остонасини ҳатлаганда, мен ногўғри фикрга борганлигимни, адашганимни тушундим.

БЕШИНЧИ БОБ

Душанба куни офисга келганимда, аввалгидай ҳаяжонланмадим. Ҳаммасини режалаштириб олдим, хушмуомалалик билан Элейнни енгил тамадди қилишга таклиф этаман, ёрдам бераман ва шу билан ҳаммаси тугайди, деб ўйладим. Жилмайиб, келган хатларни ажратиб, ўқий бошладим. Э Худо, аҳмоқлик қилишимга





сал қолди-я? Қирқ уч ёш — ҳазилакам ёш эмас. Босикроқ, ақллироқ бўлишим керак эди. Эркак ҳаётининг маълум бир даврида муҳаббат ва аёл асосий ўрин тутиб, ҳам жисман, ҳам руҳан бирлашиб кетади. Бунақаси фақат ёшликда бўлади, харқалай, қирқ уч ёшда эмас. Бу ёшда бошқа қизиқишлар пайдо бўла бошлайди. Мана шу жараён улғайиш деб аталади. Бу жараён тенгдошларимда қандай кечганини кўрганман. Қирқ уч ёшда муҳаббат инсондан жуда катта жисмоний куч ва ҳис-туйғуларни талаб қилади. Бу ёшдаги одам кучини муҳаббатга эмас, бизнесга қаратиши лозим. Қайсидир ёзувчининг: «Америкада муҳаббатнинг ўрнини бизнес босади», деган гапи эсимга тушди. Вақт ўтган сари эркак жамиятда ўз ўрнини топиш йўлларини излайди. Ортиқча ўй-хаёллардан қутулишнинг асосий йўли эса тадбиркорлик фаолиятини йўлга қўйишдир. Шунинг учун бу ёшда кўпчилик эркакларда иш аёлнинг ўрнини эгаллайди. Инсоннинг имкониятлари чекланган, ҳозиргача имкониятим нималарга қодирлигига ақлим етмасди. Бунинг устига, Элейн — Мэтт Брэйдининг жияни бўлса, ортиқча машмашанинг нима кераги бор?

— Салом, Брэд! — деди Элейн хонамга киргач, сокин ва эркаловчи оҳангда.

Маълум муддат довридаб қолдим, кейин унинг ёнига бориб қўлларини ушладим.

— Элейн... — Унинг нозик ва муздай қўллари кафтимни куйдирди. — Келганингиздан жудаям хурсандман.

У кулиб нимадир демоқчи бўлиб юзимга қаради-ю, гапиролмай сўзлари бўғзида қолди. Элейннинг кўзларига ғам соя солди ва у кўзларини олиб қочди.

— Кечиринг, Брэд, сиз билан овқатланишга боролмайман, — деди деярли шивирлаб қўлини тортиб оларкан.



– Нега?

– Учрашувим борлиги эсимдан чикибди. Узримни айтишга киргандим.

– Нега ёлгон гапиряпсиз? – деб сўрадим Элейннинг кўзларига тикилиб.

Танасини куч тарк этгандай у менинг кўлларимда эрий бошлади. Элейннинг кўзларидан ёш томчилади.

– Мени кўйиб юборинг, Брэд! Сизга менинг шунча бахтсизлигим камми?

Элейннинг ожиз товуши менинг кахримни эритиб юборди. Уни кўйиб юбориб оромкурсига чўкдим.

– Майли, Элейн, истасангиз, кетишингиз мумкин.

У иккиланиб, менга тикилди.

– Кечиринг, Брэд.

Жавоб бермадим. Эшик ёпилди, унинг ордидан маъносиз тикилдим. У хақ эди. Ҳаммаси кундай равшан, мен бошимга ғалва сотиб олаётгандим. Бу аёл эрмак учун юриб, кейин ташлаб кетиш мумкин бўлган аёллар тоифасидан эмас. Фақат уни деб яшашга арзирли аёл эди.

Пўлат қувчилар ассоциациясининг буюртмаси бўйича хисоботларни текшириб, виза кўйиб, Крисга жўнатдим. Соат беш яримда шаҳарга келган Пол Реми билан учрашиш учун идорадан чиқиб кетдим. Ҳаво очик, булутсиз бўлсада, совуқ эди. Чуқур нафас олиб, пиёда сайр қилиш фойдали, деган қарорга келдим. Эллик иккинчи кўча билан Мэдисон-авенюга етиб бориб, ресторанга бурилдим. Столга яқинлашганимда, Пол мени кўриб ўрнидан кўзғалди. Эдит эрининг ўнг томонида ўтирарди. Полнинг кўлини сиқдим, Эдитга ўгирилиб, жилмайдим.

– Мана бу кутилмаган совға. Ташрифингиз ҳақида хабар бермаганингиз учун Марж хафа бўлади.



– Бу биз учун ҳам кутилмаган воқеа бўлди, Брэд. Сизни кўрганимдан хурсандман, – деди Эдит жавобан жилмайиб.

– Мен ҳам. Кундан-кун ёшариб кетяпсиз, – дедим столга ўтириб.

– Ўша навқирон Брэдни кўряпман, – деб кулди Эдит. Менинг сўзларим уни хурсанд қилиб юборди. Столда тўртинчи одам учун ҳам овқатланиш анжомлари қўйилганди. Савол назари билан Полга қарадим.

– Яна кимдир келиши керакми?

Пол энди гапиришга оғиз жуфтлаганда, Эдит ундан олдин жавоб берди:

– Ҳа, у hozir келади!

Пол елкам оша орқага назар ташлади ва ўрнидан турди. Беихтиёр мен ҳам ўрнимдан туриб, ортимга ўгирилдим. Назаримда, нигоҳларимиз бир пайтда тўқнашди. Унинг кўзларида бир лаҳзада олов пайдо бўлди ва бу олов бирдан сўнди. У сусткашлик билан бизнинг столга яқинлашди.

– Жаноб Ровен, сизни кўрганимдан мамнунман, – деди Элейн нозик қўлларини менга узатarkan.

ОЛТИНЧИ БОБ

Қуюқ зиёфатдан сўнг Пол ва Эдит самолёт сари, мен Элейн билан гаплашмасдан, жимгина машина томон йўл олдик. Ўзимни машина ўриндиғига ташлаб, Элейнга қарадим. У олд ойна орқали самолётнинг учишини кузатиб турарди. У жуда ғамгин эди ва назаримда, ўзини ёлғиз хис қиларди.

– Бирон нима бўлди? – деб сўрадим ундан.

– Йўқ, ҳаммаси жойида, уларнинг соғ-саломат учиб кетганлигини кўрмоқчийдим.

– Ҳар доим улар ҳақида шундай қайғурасизми? – дедим. Саволим худди тасдиқдай эшитилди.





– Мен уларни яхши кўраман, агар Пол ва Эдит бўлмаганда, бунча ғам-қайғуни қандай кўтарардим, билмадим, – деди Элейн.

Мен қимир этмасдан унинг сигарета чўғи ёритиб, товланиб турган ёноқларини кузатдим, унинг кўзлари тубида учқун пайдо бўлди. Бироқ менга қараганида, Элейннинг лабидаги табассум бирпасда қаергадир ғойиб бўлди.

– Мен сизни яна учратаман деб сира ўйламагандим, – деди Элейн.

– Мен ҳам. Учрашганимиздан афсусдамисиз? У бир лахза жим бўлиб қолди.

– Нимани ҳис қилаётганимни билмайман, Брэд, аслида бу саволга аниқ жавоб беролмайман.

– Мен эса нимани ҳис қилаётганимни яхши биламан, – дедим ишонч билан.

– Бу сиз учун осон, чунки сиз эркак кишисиз. Аёллар учун катта ахамиятга эга бўлган нарсалар эркаклар учун у даражада муҳим эмас. Кўп нарсаларга енгилроқ қарайсизлар.

– Шундай деб ўйлайсизми?

Сигаретани ойнадан улоқтириб, Элейннинг елкасидан ушлаб, ўзимга тортдим. Ундан бўса олдим. Унинг лаблари на иссиқ, на совуқ эди. Элейннинг юзига қарадим, унинг хайратдан катта очилган кўзлари менга тикилиб турарди.

– Сени илк маротаба учратганимдаёқ бўса олишни хоҳлагандим.

Элейн эшик томонга сурилди. Кейин чуқур «ух» тортиб, бошини орқага, ўриндиқ суянчига ташлади.

– Дэвид ҳаётлик чоғида биронта эркакка қайрилиб боқмаганман, у ҳам бегона аёлга қарамаган. Уруш пайтида биз узок вақт кўришолмадик. Ўша вақтдаги Вашингтон эсингда бўлса керак. Бузуклик авж олган, бундан менинг кўнглим айнирди.

– Сен ҳалиям эрингни севасанми?





У дардли кўзларини мендан олиб қочди.

– Саволинг ноўрин. Дэвид вафот этган.

– Аммо сен тириксан-ку, жажжи кизча эмас, кап-катта аёлсан. Севиш ва сеvimли бўлиш — ҳар бир инсоннинг энг зарурий эҳтиёжларидан бири ахир.

– Бу билан сени севиб қолдим, демоқчимисан? — деб сўради у ишончсизлик билан.

Бир лаҳза ўйланиб қолдим.

– Билмадим, балки... Аниқ билмайман.

– Бўлмаса нима демоқчисан, Брэд? Нима хоҳлаётганингни нега очик айтмайсан?

Унинг нигоҳларидан қочиb, кўлларимга тикилдим.

– Мен ҳозир бир нарсани биламан, у ҳам бўлса, сени қўмсаяпман. Сени биринчи марта кўрганимдаёқ ёқтириб қолганман. Бунинг нима эканлигини, нима учун бунақа бўлаётганини тушунмаяпман. Умрим бино бўлиб ҳеч қачон, ҳеч кимга бунчалик интилмаганман.

Элейн лол қолди.

– Брэд... — деди у паст овозда.

Мен ундан яна бўса олдим. Элейннинг совуқ лаблари жонланди. Бу лаблар майин, нозик ва бироз титрарди. Уни бағримга босдим. У бошини елкамга қўйди. Элейн эркаловчи нигоҳлари билан менга тикилди. Унинг нигоҳлари меҳр-муҳаббатга тўла эди.

– Брэд, хотининг билан муносабатинг қандай? Сен уни севасанми?

– Албатта, севаман. Севги-муҳаббат бўлмаса, шунча йил бирга яшаб бўладими? — дедим ўзимни ноқулай ҳис қилиб.

– Бўлмаса бу ғалва нимага керак ё бир хилликдан зерикдингми? Янги саргузашт, янги ғалабалар изляяпсанми? — деб секин сўради Элейн.

– Бу саволинг адолатдан эмас. Мен сенга айтдим-ку, нега бунақа бўлаётганини ўзим ҳам





тушунмаяпман. Эркак ва аёл ўртасида пайдо бўладиган севги учкуни нималигини ҳам билмайман. Ҳеч қачон бегона аёлларга қарамаганман, чунки бунга вақтим ҳам, хохишим ҳам бўлмаган, куним иш билан ўтарди. Билганим шуки, мен сени севиб қолдим, биз бир-биримизга олдин сенинг ҳам, менинг ҳам ҳаётимда бўлмаган нарсаларни беришимиз мумкин. Сенсиз яшай олмайман, ўлиб қоламан демайман, чунки эришиб бўлмайдиган кўп нарсасиз ҳам яшашим мумкин. Буни аниқ биламан. Ҳаёти давомида инсон умидсизликка тушади, бирор нарсадан кўнгли қолади, бу ташвишлар қанчалик катта бўлмасин, инсон барибир уларга кўниб, кўникиб яшайверади. Сенга бир нарсани айтишим мумкин: ҳозирги аҳволимда сендан воз кечишга ўзимни мажбур қилолмайман.

Элейн истехзоли жилмайди.

— Брэд, сен тўғрисида, ҳалол инсонсан. Сенинг ўрнингда бошқа эркак бўлганда ҳозир бошқача ваъдаларни берган бўларди.

— Ҳалоллик — бизнинг жамиятимиздаги ягона ва энг ноёб фазилатдир.

Элейн тилла портсигаридан сигарет олиб, гургурт чақди, унинг кўзларида олов ёлқинланди.

— Брэд, мени меҳмонхонага элтиб қўй, — илтимос қилди у.

Машинани ўт олдириш учун аста калитни бурадим. Мотор гувуллади, машина жойидан жиблиб, шаҳар томон йўл олди. Йўл бўйи бир оғиз ҳам гаплашмадик. Меҳмонхона ёнида машинани тўхтатиб, Элейнга ўтирилдим.

— Элейн, яна кўришамизми?

— Билмадим, Брэд. Учрашишимиз шартми?

— Мени севиб қолишдан кўрқасанми?

— Йўқ, севиб қолишдан кўрқмайман. Умуман, ҳеч нарсадан кўрқмайман, — деди у қатъий қилиб.

Элейн машинадан тушди ва яна менга қаради.



– Брэд, ўйлаб кўр, сен оилали одамсан. Хаё-тингни чигаллаштирма.

– Бу менинг муаммоим, яна кўришамизми? – дедим шошиб.

– Брэд, маслахатимга кулок сол, хаммасини яхшилаб ўйлаб кўр, – деди у мулойимлик билан.

– Маслахатингга кулоқ солсам-у, яна сени кўргим келса-чи? – дедим ўжарлик билан.

У елкасини қисди.

– Билмадим, кўрамиз. Хайрли тун, Брэд!

ЕТТИНЧИ БОБ

Тараж дарвозасини ёпиб, уй томонга йўл олганимда соат миллари тунги ўн бирни кўрсатарди. Ётоқхона ойнасидан тушиб турган ёруғликни кўриб, хижолат тортдим. Умримда биринчи марта Маржнинг ухламай мени кутиб ўтиргани учун ачиндим.

Ўзимни айбдор ҳис қилдим. Ўзимни оқлаш учун Марж мени кутмаяпти, шунчаки ҳали эрта бўлганлиги учун уйқуси келмаган, деб ўйладим. Эшик ёнида тўхтаб сигарета чекдим.

Элейн ҳақ. Мен ўйлаб иш қилишим лозим. Ўзи нимани хохлаяпман? Ахир бир инсон яхши яшаши учун зарур бўлган ҳамма нарсам бўлса, менга ортиқча ташвишнинг нима кераги бор? Аёл барибир аёл. Уйга кираверишдаги зинапояга ўтириб, қоронғи осмонга тикилдим. Брэд, сенга ҳада этган инъомлари учун Худога шукур қил, нархи ўттиз минг долларлик уйинг бор, юз минг доллар даромад берадиган бизнесинг бор, ажойиб ўғлинг ва қизинг, ҳар қандай шароитда сени тушунадиган, суяниб қолган хотининг бор. Камбағаллигингда орзу қилган ҳамма ниятларингга эришдинг, тақдир билан ўйнашиб, хаётингни ўзгартиришнинг нима кераги бор? Юрагимни галати ҳис кемирарди. Қачонлардир тушимда Элейнни,





унинг гўзал чехрасини кўрганман. Бу мен бир умр излаган, лекин топишимга ишонмаган ўша гўзал аёл тимсоли эди. Қулоғим остида унинг нозик ва эркаловчи овози янгради. Элейн бу оламда ўзини ёлғиз ҳис қиларди, дунё эса ёлғиз одам учун энг кўркинчли жойдир. Уни ҳам қачонлардир мени кийнаган кўркув кийнарди. Бу кўркув — ўтмиш хотиралари, эртанги ҳаётнинг сенга яна қандай кутилмаган синовлари борлиги ҳақидаги кўркув эди. У ҳам мени ёқтириб қолганлигини аниқ билман. Одамлар мени тез ёқтириб қолишади. У хонамга кириб келганида, мен унинг кетишига йўл қўймаган пайтимдаёқ у мени ёқтириб қолгандай туюлганди. Бугун у хузуримга келганда буни янада кучлироқ ҳис қилдим. Ундан бўса олганимда эса мени ёқтиришига иқроп бўлдим. Менда олдин ҳеч қачон туймаганим қизгин эҳтирос уйғонди. Унинг ғайритабиий куч-қувватидан чўчидим. Шунда менинг ҳам бошқа эркаклардан фарқим йўқлигини тушундим. Ўзимнинг бу кашфиётимдан хафа бўлишни ҳам, қувонишни ҳам билмасдим.

— Салом, — ортимдан Маржнинг овози эшитилди. — Бу ерда нима қилиб ўтирибсан?

Завжамнинг қўллари елкамни силаганини ҳис қилдим. Ортимга ўгирилмай, Маржнинг қўлларини ушладим.

— Ўйлаяпман, — дедим.

Кўйлакнинг майин шитирлаши эшитилди.

— Брэд, бирор гап бўлдимми? — деб сўради раҳмдиллик билан Марж ёнимга ўтираркан. — Гапир, балки ёрдамим тегар.

Хотинимга қарадим. Унинг ҳар қандай вазиятда мени тинглашга тайёрлиги каминага ёқарди. Ҳозир мен Маржга ўйлаётган фикрларимни очик айтолмасдим. Аввало, ўзим бу ҳаёлларимни тушуниб, тартибга солиб олишим лозим.

— Азизам, тинчлик. Ҳеч гап йўқ, — дедим сокинлик билан. — Ўтириб, шаҳар ташқарисига чиқиш қанчалик ёқимли эканлиги ҳақида ўйлаяпман.





Марж жилмайди, кўзларининг четида ажинлар пайдо бўлди. У ўрнидан туриб, мени ҳам ортидан тортиди.

– Унда, менинг табиатсеварим, унутма, ёз тугади, бу ерда хаёл суриб ўтираверсанг, шамоллаб қоласан. Яхшиси, уйга кир. Сенга кахва дамлагунимга қадар менга Пол ва Эдит билан учрашувинг хақида гапириб берасан.

* * *

Эрталаб машинага, Жинининг ёнига ўтирдим. Марж бўсағада бизни кузатиб турарди.

– Брэд, бугун эртароқ кел. Кечки овқатга даданг келади.

– Яхши, ҳаракат қиламан.

Дадам ҳар сешанба куни кечки овқатга бизни кига келарди.

Жини машинани юргизди. Фонусли симёғочга урилишимизга сал қолди, унга чап бериб кўчага чикдиг-у, енгил нафас олдим. Мактабга етиб келгач қизим машинадан тушар экан, нимадир ёдига тушгандай ўриндиқлар оша мен томонга интилиб, юзимдан ўпиб қўйди.

– Сиз дунёдаги энг яхши дадасиз!

Жини кўчани кесиб ўтиб, мактаби томон югуриб кетди. Рулга ўтирдим. Машинанинг оёқ қўйиш жойида нимадир ялтиради. Энгашиб қарадим, куёш нурларида тилла портсигар товланиб турарди. Уни секин қўлимга олиб, айлантириб кўрдим. Портсигарнинг бурчагига битта сўз — «Элейн» деб ўйиб ёзилган эди.

САККИЗИНЧИ БОБ

Мэтт Брэйди кичкина жуссали, хўмрайган киши эди. Кўзлари оч яшил рангда бўлиб, одамга кипригини қоқмай тикилар, нигоҳи билан суҳбатдошини тешиб юборай дерди. Мэтт-



ни жиним суймайди. Негалигини билмадим-у, танишганимизнинг биринчи дақиқасиданок уни ёқтирмаганман. Балки уни хуш кўрмаслигимнинг асосий сабаби, ундан таралаётган хукмронлик куч-қувватидир? Қўмитанинг бошқа аъзолари ҳам бизнес оламининг корчалонлари эди. Уларнинг ҳар бири миллион доллардан даромад келтирувчи компанияларга эга. Мэтт Брэйди эса уларга қулга муомала қилгандай муносабатда бўларди. Аммо улар Брэйдига тилёғламалик билан «сэр» деб мурожаат қилишар, бу кимса улар учун Худодек эди. Крисга менинг нутқимга бўлган муносабатини билиш учун назар ташладим. Криснинг юзи ҳиссиз, у совуққон одам киёфасида турарди. Мен уни хаёлан тепса тебранмаслиги учун койиб, Мэтт Брэйдига ўгирилдим.

Унинг овози ҳам ўзи каби совуқ эди.

– Яхши йигит, менинг бекорчи гапларга вақтим йўқ. Қани, ишга ўтиб қўя қолайлик. Сиз ўз нутқингиз билан мени ўтказмоқчи бўлган ташвиқот кампаниянгиз жамоатчиликка керакли маълумотни бера олишига, одамлар буни яхши қабул қилиб, ўзлаштиришига ишонтиролмадингиз.

Мэттга тикилдим, Элейн уни қандай қилиб меҳрибон, раҳмдил деб атади экан?

– Ҳурматли жаноб Брэйди, мен жамоатчилик билан алоқа қилиш бўйича маслаҳатчиман. Сиз буни жуда яхши биласиз. Мен шаҳарда циркдан олдин пайдо бўлиб, афиша ёпиштириши керак бўлган одамман. Ҳеч кимни томоша кўришга мажбур қилишга ҳаққим йўқ. Уларга циркнинг нималиги-ю, у қандай завқ бериши ҳақида тушунтиришим мумкин, холос.

Қариянинг бошини айлантиришнинг иложи йўқ. Менинг сўзларим Брэйди учун қуруқ товушлардан иборат, мияси машина каби аниқ-тиниқ ишлайди. Унинг бу қадар юксакликка кўтарилиш сабабини энди тушуна бошладим.





– Сизнинг қобилиятингизга шубҳа қилмайман, яхши йигит, аммо кампаниянгизнинг яхши натижаларга эришиши даргумон. У менга жуда жўн кўринди. Сизни буюртмачининг буюртмаси эмас, бундан қандай қилиб кўпроқ даромад олиш қизиқтирмоқда.

Энди расмиятчиликни бир чеккага суриб, оғир артиллерияни ишга солиш керак.

– Жаноб Брэйди, сизнинг дангалчилигингизни тўғри қабул қилдим, аммо гапларимни умуман тушунмабсиз. Сиз фақат Мэтт Брэйдининг худбинона эҳтиёжларини ўйлаб, бутун тармоқнинг талабларини бир чеккага суриб қўйяпсиз.

Менинг сўзларим иштирокчиларни енгил ҳаяжонга солганини ҳис қилдим. Крис менга норози қараб қўйди.

Брэйдининг ёлғончи, мулойим овози эшитилди.

– Давом этинг, яхши йигит.

Унинг кўзларига қарадим. Балки ақлдан озаётгандирман, у масхараомуз тиржайиб турарди.

– Жаноб Брэйди, сиз пулат ишлаб чиқарасиз, мен эса жамоатчилик фикрини юзага чиқараман. Сиз ўз ишингизнинг устасисиз. Сизнинг маҳсулотингиз ишлатилган бирорта нарса, масалан, машина ёки музлаткич сотиб олганимда металлни сифатли тайёрлаганингизга ишонаман. – Учрашувнинг бошқа иштирокчиларига ўгирилиб, давом этдим: – Жаноблар, ҳар бир компания фаолларининг иш тартибида «яхши ном» деган битта банд бор. Кимдир уни бир доллар билан, кимдир миллионлар билан баҳолайди. Мен ўша яхши номни яратиш билан шуғулланаман. Сизнинг соҳангиз бўйича яқиндан бери гапирилаётганлигини эслатишга ижозат берасиз. Бу ёқимсиз ҳолат эшлашга арзимайди, аммо бу келтирмоқчи бўлган далил-исботларимнинг асосий қисмидир. Перл-Харборга қилинган ҳужумдан кейин японлар





Ўзимиздан чиққан пўлатдан тайёрланган қуроллар ёрдамида ўзимизга хужум қилишди, деган хулосага келишганди. Бунинг ҳақиқатдан йироқ гап эканлиги улар учун аҳамиятсиз эди. Жамоатчилик узок вақт пўлат қуювчиларга қарши бўлиб келди. Дастлаб бу сизларни безовта қилмади. Маҳсулотларингизни оддий халққа сотишни истамadingиз. Сизнинг бутун диққат-эътиборингиз ҳукуматнинг ҳарбий буюртмаларига қаратилган эди.

Агар ўша вақтда ишингиз кенг истеъмолчилар оммаси талаблари билан боғлиқ бўлганда, танг вазиятда қолган бўлардингиз. Буни аниқ биламан. Қирқ иккинчи йилда мени Вашингтонга чақиришиб, мамлакат миқёсида металллом йиғиш кампаниясини ўтказиш юзасидан ёрдам сўрашди. Бу кампания ишининг суст кетишига сабаб одамларнинг ишончсизлиги, йиғилган металл нимага ишлатилишини билмаслигида эди. Аҳоли ўртасида тушунтириш ишларини олиб бордик. Натижа ўзингизга маълум, халқ металлнинг нима мақсадларда ишлатилишини тушунгач, сизнинг печингизга қайта ишлаш учун хомашё туша бошлади.

Тўхтаб, нафас ростлаб, олдимда турган стакандан сув ичдим. Кўз қирим билан назар ташлаб, нутқим Мэтт Брэйдини ҳам бефарқ қолдирмаётганини сездим.

– Вазифам номингизни тарғиб қилиб, сиз ҳақингизда жамоатчилик ўртасида ижобий фикр уйғотиш. Мен консерва очадиган ўн центлик пичоқлар сотиш билан шуғулланмайман. Агар муваффақият қозонсам, одамлар сизга ҳозиргидан кўра яхшироқ муносабатда бўлишади, шунда маҳсулотингизни сотиш осонлашади. Билмадим, халқ муҳаббати қандолатчилик фабрикаси бошлиғи учун қанчалик муҳим бўлса, сиз учун ҳам шунчалик катта аҳамиятга эга эканлигини ту-





шунармикансиз? Бу сизга ёқадими-йўқми, сизлар мен учун дунёдаги энг катта қандолат фабрикаси хўжайинисизлар.

Олдимда турган варақларни йиғиштириб, портфелга жойладим. Мен учун йнғилиш тугаган эди. Крисга қараб фикрларим тўғрилигини тасдиқлатишнинг ҳожати йўқ эди. Бу бир ярим миллион доллар олдимиздан оқиб ўтиб кетадиган кўринади...

Лифтда пастга тушарканмиз, Крис ломим демади. Ташқарида қуёш порлаб турганига қарамай, ҳаво совуқдай туюлди. Ёқамни кўтариб олдим. Крис такси тўхтатди. Таксига ўтирмақчи бўлдим-у, яна фикримдан қайтдим.

– Крис, сен офисга боравер, мен бироз айланмоқчиман.

У бош ирғаб, портфелимни олди-да, машинага ўтирди. Юриб кетган таксини нигоҳларим билан кузатиб қоларканман, Бешинчи авенюни тўлдириб кетаётган оломонга қўшилдим. Қўлларимни чўнтагимга тиқиб, бошимни елкаларим орасига қисганча марказ томон йўл олдим. Ўзимни ўзим: «Галварс, буниси сезишинг керак эди, агар совуқ нигоҳли, захар тилли Мэтт Брэйди бўлмаганда имкониятларинг жуда катта эди», деб койидим. Отам бир пайтлар «Бўйи паст эркаклардан кўрққин», деганди. Бўйи паст кишилар барча тўсиқларни енгиб ўтиш учун атрофидаги одамлардан кўра ақлли бўлишга интилишади. Отам ҳақ гапни айтган. Мэтт Брэйди — ақлли паканалардан. У менинг адабимни берди. Бу инсонга нисбатан менда нафрат ҳисси уйғонди. Унда ҳар қандай саволга жавоб тайёр. Ҳарқалай, мен шундай деб ўйлардим. Аммо Мэтт Брэйди ҳам ўзига юқори баҳо бериб адашганди, чунки инсон ҳамма нарсани билишга қодир эмас.

Қаерда, қанча вақт тентираб юрганимни эслолмадим, тўхтаб, хаёлим ўзимга келганида



мехмонхона ёнида турардим. Машинадан топиб олганим — тилла портсигар эрталабдан бери чўнтагимда бармоқларимни куйдирарди. Лифтдан чикканимда, у эшик олдида турарди. Элейни кўриб, мени кутганини тушундим. Тилла портсигарни кўлимда тутган холда унинг ортидан хонаси томон йўл олдим.

— Сен уни атайлаб машинада қолдиргансан, — дедим.

Элейн эътироз билдирмади. Чурқ этмай, нигоҳларини мендан олиб қочиб, кўлимдан портсигарни олди.

— Раҳмат, Брэд.

— Нима учун раҳмат?

У нигоҳларини ердан узиб, менга қаради, унинг нигоҳларида яна ёлғизлик изтиробини илғадим. Элейн нимадир демоқчи бўлди-ю, гапиролмай кўзлари ёшга тўлди. Уни оғушимга олдим.

ТУҚҚИЗИНЧИ БОБ

Крисга телефон қилганимда, гўшакдан унинг жаҳлдор овози янгради:

— Жин урсин, қаерларда юрибсан?

— Ичдим. Нима бўлди? — дедим кўпол овозда.

— Сени қидириб, тополмадим. Эртага эрталаб Мэтт Брэйди сени Питтсбургдаги офисида кутяпти. Самолётга чипта олдим. Аэропортда, сенинг номингга расмийлаштирилган. Бир юз тўртинчи рейс. Самолёт ўн бир яримда учади. Жомадонинг юк сақлаш хонасида.

Соатимга қарадим. Ўндан ўтибди. Оёқни қўлга олишим керак.

— Шошилишинг керак. Вақт тифиз, улгурмайсан, — деди Элейн.

— Ўзинг ҳам тезроқ қимирла, нарсаларингни йиғиштир. Мен билан борасан, — дедим жилмайиб.



Крис ҳамма нарсанинг ғамини еган эди. Жомадоним туткичига Питтсбургдаги «Брук» меҳмонхонасида менга жой банд қилингани ёзилган хатча ёпиштириб қўйилганди. Тунги соат иккида Элейн иккимиз меҳмонхонадаги хонамизга кўтарилдик.

– Мен ақлдан оздим, шекилли, бу ерга сен билан бирга келмаслигим керак эди. Бирорта танишинг учраб қолса-чи? – хавотирлана бошлади Элейн. – Одамлар нима дейди, ўзларини қандай тутишади, сен буни билмайсан-ку...

– Одамлар нима дейишининг менга аҳамияти йўқ. Тупурдим ҳаммасига. Мени фақат сен кизиқтирасан. Фақат ёнимда бўлишингни хоҳлайман. Сени энди топганимда йўқотишни истамайман. Мен сени узоқ қидирдим.

* * *

«Консолидейтид Стал»нинг маъмурий биноси сим тўсиқлар билан ўралган ҳудудда жойлашган бўлиб, у ўзининг тоза, озодалиги билан эътиборни тортади. Бинонинг ортида қора, қурум босган металл қўйиш печларидан тиниқ мовий осмонга олов ва тутун ўрмалайди.

Эшик олдида мени махсус кийимдаги хизматчи қарши олди.

– Марҳамат, жаноб Ровен, бу ёққа.

Мен унинг ортидан мрамор қопланган, қатор ёғоч эшикли, бўм-бўш дахлиздан юриб кетдим. Деворда қўлларига бронзадан ясалган фонуслар тутиб олган қадимги юнон адабиёти қаҳрамонлари шаклидаги шамчироқлар осилган. Назаримда, ҳозир эшик очилади-ю, у ердан чиққан хизматчи бизни куйдириб кул қилиш учун крематорийга олиб кетадигандай туюлди. Махсус кийимдаги киши қатор эшиклардан бирининг олдида тўхтаб, уни секин тақиллатди ва менга имошора билан киришим мумкинлигини билдирди.



Қоронғи даҳлиздан кириб келганим учун хонадаги ёруғликдан кўзим камашди.

– Жаноб Ровен? – хона марказидаги ярим ой шаклидаги стол ортида ўтирган қиз менга савол назари билан қаради. – Жаноб Брэйди ҳозир банд. У киши сиздан узр сўрашимни илтимос қилди. Марҳамат, қўшни хонада кутиб туринг.

– Бу ерда ўтириш мумкин эмасми? – деб жилмайдим.

Котиба табассумимга эътибор ҳам қилмай, бурилиб мени бошқа хонага бошлади. Мен унинг ортидан шошилмасдан, қадди-қоматини томоша қилган ҳолда эргашдим. Бу ойимча ўзининг баҳосини яхши билади. У қаршимдаги эшикни очди.

– Шу ерда кутинг. Бирор нарса керак бўлса, мени чақиринг.

Хонага кўз югуртирдим, дид билан безатилган. Оромкурсиларга чарм қопланган, гиламнинг патлари тўпикқача етар, деворларга фотосуратлар илинганди. Уларни томоша қилиш учун яқинроқ бордим. Таниш чехралар. АҚШ президентининг имзоси билан Мэтт Брэйдига совға қилинган Вудро Вильсон, Хардинг, Кулиж, Гувер, Рузвельт, Трумэн ва Эйзенхауэрнинг фотопортретлари. Сигаретни кулдонга босдим. Ўтириб фотосуратларга разм солдим. Мэтт Брэйди пакана бўлса-да, кудратли ва ақлли инсон. У бошқа одамларга ўхшаб бу фотопортретларни ўз хонасига кўз-кўз қилиши мумкин бўлган ҳолда илмаган.

Ниҳоят, унинг қабулига кирдим. Мэтт Брэйдининг шахсий хизмат хонаси худди рақс тушадиган катта зални эслатарди. Бу хона бинонинг бурчагида жойлашган, деворнинг икки томонида «Консолидейтид Стал»нинг зангламайдиган пўлат ишлаб чиқарувчи корпуси кўриниб турган катта дераза бўлиб, улар оралиғига стол жойлаштирилганди. Мэттнинг иш жойи рўпарасига учта катта, юмшоқ



ва чуқур оромкурсилар, мажлислар ўтказиш учун атрофига ўнта стул қўйилган узун стол, хонанинг бошқа бурчагига эса диван ва қаҳва ичишга мўлжалланган мрамор стол қўйилган эди.

Брэйди менга ўтиришга имо қилиб, ўзи оромкурсисига чўкди. У бир неча дақиқа сукут сақлаб менга тикилди. Унинг гапиришини илҳақ бўлиб кутдим. Брэйди томдан тараша тушгандай, кутилмаган савол берди:

– Жаноб Ровен, неча ёшдасиз?

– Қирқ уч ёшда, – дедим ажабланиб.

Унинг қўққисдан берилган иккинчи саволи ҳам мени ҳайратга солди.

– Йиллик даромадингиз қанча?

– Ўттиз беш минг доллар, – дедим ёлғон гапиришга ҳам улгурмай.

У чурқ этмасдан бош ирғаб, столга тикилди. Стол устида нималардир қораланган қоғозлар ётар, афтидан, у шу қоғозларни ўқирди. Мен яна унинг тилга киришини кутдим. Бир лаҳзадан сўнг у бошини кўтариб, савол назари билан тикилди.

– Сизни нима учун таклиф қилганимни биласизми?

– Билгандай эдим... Аммо ҳозир бунга ишонмаяшман.

У мулойим табассум қилди.

– Гапни айлантиришни ёқтирмайман, яхши йигит. Вақтни бекорга ўтказмайлик. Йилига олтмиш минг доллар ишлаб топишни хоҳлармидингиз?

Асабий жилмайдим. Бу қария беш хонали сонни шундай осонлик билан айтдики, мен ўзимни яна Вашингтонга тушиб қолгандай ҳис қилдим.

– Албатта хоҳлардим.

У менга ишонч билан ён босди.

– Кечаги учрашувда соҳага йўналтирилган режаларингиз ҳақида гапиргандингиз, эсингиздами? Режаларингизнинг нуқсонли, чала жойлари бор. Аммо, умуман олганда, ёмон эмас. Ўша кунги





нутқингиз менда катта таассурот уйғотди. Сиз у ерда бор гапни айтишга куч тополган ягона одам эдингиз, — деди у айёрона тиржайиб. — Анчадан бери ҳеч ким мен билан бундай охангда гаплашмаганди.

Энди мен турли гумонларга бора бошладим. Унинг мақсадини тушунмаганимдан оғиз очиб бирор нима демасликка қарор қилдим. Сукут энг хавфсиз усул.

— Кўряпсизми, жаноб Ровен? — деди у қўллари билан дераза томонга ишора қилиб. — Бу ҳали «Консолидейтид Стал»нинг озгина қисми. Штатларда бунақа корхоналаримдан яна йигирмата-си бор. Бу — дунёдаги бешта катта корпорациянинг бири ҳисобланади. Уни мен яратдим! Кўпчилик одамлар менинг иш усулимни қўллаб-қувватлашади, лекин уларнинг фикри ҳеч қачон мени қизиқтирмаган. Мухими, мен орзуларимни рўёбга чиқардим. Пўлат қуйиш билан ўн икки ёшимдан бери шуғулланаман. Ўша пайтларда оддий ишчи бўлиб, пўлат қуйиш цехига челақда сув таширдим.

Бу одам менда истагимга қарши ўзига нисбатан ҳурмат уйғотди. Унинг овозида воизнинг завқ-шавқи бор эди. Мен жимгина уни тингладим.

— Мени худбинликда айблаб адашмадингиз, ўзимни оқламоқчимасман. Мени энди ўзгартиришнинг иложи йўқ, кеч бўлди. Жаноб Ровен, сиз менга ёқиб қолдингиз. Сизни ўзимга ўхшатдим. Сиз ҳам мен каби қаҳри каттиқ, худбин, раҳм-шафқатсиз одамсиз. Мен буни ишбилармонлик деб биламан. Жангда фақат кучлилар тирик қолади. Шунинг учун сизни ҳузуримга чорладим. Сизга жамоат билан алоқа қилиш бўйича вице-президентлик ва директорлик лавозимини таклиф қиламан. Йилига олтмиш минг доллар даромад оласиз. Менга «Консолидейтид Стал»ни лойиҳангизда кўрсатиб ўтилган компанияга ай-



лантиришда сиздай иқтидорли кишилар сув ва хаводай зарур.

Ҳаяжонланганимдан курсининг тирсак кўйгичини маҳкам сиқдим. Бу дақиқаларни мен бир умр кутгандим. Мана энди бўлиб ўтаётган воқеаларнинг рўё эмаслигига ишаноқмай ўтирибман. Мэтт Брэйди яна тилга кирди. У жим ўтирганимни сукут аломати ризо, деб ўйлади, шекилли. Унинг юзида яна кишининг баҳри дилини очадиган табассум пайдо бўлди. Мэтт бармоқлари билан стол устида турган машинкада қораланган қоғозларни кўрсатди:

– Жаноб Ровен, бу қоғозларда сизнинг тўлиқ таржимаи ҳолингиз ёзилган. Бир кечада сиз ҳақингизда йиққан маълумотларим шулардан иборат. Ходимлар ҳақида кўпроқ билишни ва керакли маълумотга эга бўлишни зарур, деб ҳисоблайман. Фақат битта саволга аниқлик киритишимиз лозим. Ишбилармонлик қобилятингиз юқори баҳоланган. Шунингдек, сизни оилапарвар инсон деб таърифлашибди, аммо шахсий ҳаётингизга оид бир нарса ҳақида сизни огоҳлантиришим лозим.

Кўрқувдан юрагим орқага тортиб кетди.

– Жаноб Брэйди, нима демоқчисиз?

– Кеча сиз тунни «Брук» меҳмонхонасида бегона аёл билан ўтказибсиз. Бу енгилтаклик. «Консолидейтид Стал» ходимлари ҳар доим назорат остида бўлишади. Бунини унутишга ҳақингиз йўқ.

– Ҳойнаҳой, жосусларингиз ҳамроҳимнинг исмини ҳам айтишгандир?

Чол менга совуқ назар ташлади.

– Жаноб Ровен, мени сизнинг ким билан кўнгилхушлик қилишингиз қизиқтирмайди. Бу далилни келажакда бўладиган ҳамкорлигимиз учун эслатдим.

– Сизнинг таклифингиз менга тўғри келмайди, жаноб Брэйди, – дедим ўрнимдан турарканман.



ЎН БИРИНЧИ БОБ

Жахл билан кўчага отилдим. Қуёшнинг ёркин нурлари кўзимни қамаштирди. Яқин атрофда «Оскар ҳузурида» ковокхонаси жойлашган. Ўша ерга кириб ичкилик буюрдим. Хаёлимни бир жойга қўйиб, мулохаза юритишим учун менга фурсат керак эди. Мэтт Брэйдининг столида ётган таржимаи холимга оид маълумотлар ич-этимни тирнарди. Билдиришномани ёзган нусха Элейн билан бирга келганимдан хабардор бўлиши мумкин эди. Пайтавамга қурт тушди. Мэтт Брэйди бетгачопарлигимни кечирishi мумкин, лекин жияни билан дон олишганимни билса, афв этмаслиги турган гап. Бу маълумотларни ким етказганлигини билишни истардим.

Меҳмонхонада интиқ бўлиб кутаётган Элейн ҳақида ўйлаб, нонушта пайти менга далда берганини эсладим. Ўшанда жиғибийрон бўла бошлагандим.

– Тинчлан, – деди Элейн. – Мэтт амаким одамхўр эмас. Сени еб қўймайди. У бор-йўғи сен билан иш юзасидан гурунглашмоқчи.

Беихтиёр истехзоли тиржайдим. Мэтт Брэйди учун, эҳтимол, бу атиги бир битим эди, холос. Бироқ мен учун эмас.

Иккинчи коктейлни ичиб, ковокхона ичкари-сига илинган ойнадаги аксимга тикилдим. Ойнадан менга қиз жилмайиб тургандай туюлди. Адашмабман, ойнадаги қиз акси яна жилмайди. Ўгирилиб, ортимдаги қизга мен ҳам жилмайдим. У кўл силкигач, финжонимни кўтариб, қиз ўтирган столга яқинлашдим. Бу қиз Мэтт Брэйдининг котибаси эканлигини кўриб, юрагим ғашланиб, аччиқ истехзодан лабларим буришиб кетди. Ёнига ўтиргач, танишдик. Унинг исми Сандра Уоллес экан.



– Сиз жаноб Брэйдига ёкиб колдингиз, – деди у.

– Лекин у менга ёкмади.

– Жаноб Брэйди унинг учун ишлашингизни хохлаяпти. Розилик беришингизга ишончи комил. Юрист сиз билан тузиладиган шартномани тайёрлаб қўйди. У барибир сизни кўндиради, Брэд, – минғирлади Сандра. – Уни яхши билмас экансиз. Жаноб Брэйдининг чангалида хамиша шўрва.

Туман қоплаган миямда бир фикр ярқ этди.

– У таъбингизга ўтирмайдими дейман? – деб сўрадим.

– Кўргани кўзим йўқ, – шивирлади Сандра.

Миям тиниқлашди.

– Нега унда кетмаяпсиз? Брэйдининг қўлида ишлашга мажбур эмассиз-ку. Бошқа жойда ҳам иш кўп.

– Ўн бир ёшимда отам пўлат қуйиш цехида ҳалок бўлганди, Мэтт Брэйдининг котибаси бўлишим аниқ эди. Онам мени унинг офисига олиб борди. Мен дуркун қизалоқ эдим, аммо Мэтт Брэйди ёшим борасида адашмаганди. Эсимда, у ўрнидан туриб, менга қўлини чўзди. Қўллари муздай эди. У онамга шундай деганди: «Хотиржам бўлинг, Воленсевич хоним. Тирикчилигингиз учун ақча бераман. Александра катта қиз бўлганида ўзим уни ишга оламан. Балки, у менинг котибам бўлар». Брэйди ўз ваъдасини унутмади. Вақти-вақти билан у онамга қўнғирок қилиб, ўқишим билан қизиқиб турди. Агар ҳозир идорасидан кетсам, бошқа ишга жойлашмаслигим учун ҳар бало қилади.

– Хатто бошқа шаҳарга кетсангиз ҳамми?

Сандра маъюс жилмайди.

– Бир вақтлар бунга уриниб кўргандим. У баттолнинг шарофати билан бошқа ишдан ҳам бўшадим. Кейин эса кучоқ очиб, мени ишга қайтариб олди.





Қўлимдаги ичкилик ўта тахир туюлди. Станни столга қўйдим. Бугунга етар.

– У сизга бефарқ эмас, шундайми?

Сандра бош чайқади.

– Йўқ. Қўпчилик шундай деб ўйлайди, аслида у шу вақтгача менга хизмат вазифамдан ташқари бирор гап айтмаган.

Сандра менга тикилиб қолди. Қўзларида тушуниксиз таажжуб қотиб қолганди, гўёки у бу ерда қандай жумбоқ борлигини тушунтириб беришларини истарди.

– Устимдан тушган билдиргини кўрдингизми? – деб сўрадим.

Сандра бош чайқади.

– Билдирги бевосита қидирув бўлимидан тушган. Мэтт Брэйдига мухрланган хатжилдда келтириб беришган.

– Мен учун унга бир қур кўз ташлаёлмайсизми? Билдиргида ҳаётимга хавф соладиган маълумотлар бордир, балки.

– Бу сизга ёрдам бермайди, Брэд, – деди Сандра. – Башарти билдиргида баъзи маълумотлар бўлган тақдирда ҳам чол барчасини миясига ёзиб олган.

– Сиздан угина, биздан бугина, – дедим. – Менга ёрдам беринг, мен ҳам корингизга ярайман. Билдиргига кўз югуртиришимга имкон яратиб беринг, мен эса сизни шундай жойга яшираманки, Мэтт Брэйди ернинг тагидан ҳам тополмайди.

ЎН ИККИНЧИ БОБ

Катта пўлат дарвозадан ўтди-у, бинонинг кириш эшигига бурилдик. Тор йўлак. Эшикдан бир неча қадам нарида лифт бор экан. Сандра тугмачани босди, лифт эшиги очилди. Лифтдан чиқиб, Мэтт Брэйдининг кабинетига кирдик. Столни айланиб ўтиб, Сандра сумкасидан





калит чиқарди. Иккиланиб, қутини очди ва бир даста ҳужжатни олди.

– Ўзи мен аҳмоқман, – деди у. – Сен мени чакиб беришинг мумкин-ку.

Жимгина унга қарадим. Бир неча дақиқа ўтгач, у ҳужжатларга назар ҳам солмай менга узатди.

– Ҳужжатни кўриш ниятинг йўқми? – деб сўрадим.

– Йўқ. Хотининг борлигини биламан. Агар ҳаётингда яна бир аёл бўлса, у ҳақда билишни ҳам истамайман.

Хаёлан Мэтт Брэйдининг қаршисида шляпамни ечдим. Гарчанд фурсат тифиз эса-да, чол майда-чуйдаларнигина ҳисобга олмаганда, мен ҳақимда тўлиқ маълумот йиққан, бутун ҳаётим бир неча саҳифага жо бўлганди. Саҳифаларни варақларканман, улардан Элейннинг исмини ахтардим. Бекорга юрак ҳовучлабман. Билдиргида айтилишича, аллақандай хоним менга ҳамроҳлик қилиб, тунни менинг хонамда ўтказибди. Кўрсатмага биноан, изқувар кузатувни тўхтатибди. Қоғозларни столга қўйиб, сигарета бурқситдим ва лифт томонга йўналдим.

– Менимча, кетадиган вақтим бўлди.

– Ҳозир эмас, – қаршилиқ қилди Сандра. – Сени пайқаб қолишади. Қоровул пультадаги сигнал чироғини кўриб, нима гаплигини билишга интилади.

Тош қотдим.

– Бу ердан қандай чиқиб кетаман?

Сандранинг лабларида айёрона кулги ўйнади.

– Мени кутишингга тўғри келади. Ҳамма кетиб бўлгач, чоракам олтиларда жўнайман. Хўш, келгуси режаларинг қандай, Брэд?

– Нью-Йоркка, Брэйдининг хузурига қилган ташрифимни унутамаман.

– Бу осон эмас. Мэтт Брэйди сени ўзининг қўлида ишлашга кўндиради. Меҳмонхонада Брэй-



дидан келган нома сенга мунтазир. У сени бугун уйига кечки овқатга таклиф қилган.

– Бормайман.

– Борасан, – деди Сандра. – Йўлда ҳаммасини тарози палласига солиб, у айтган пул миқдорини салмоқлаб кўрасан, бу маблағга нималар сотиб олиш мумкинлигини тасаввур қиласан, пуллар ҳаётингни ўзгартириб юборишини ўйлайсан.

– Энди нима бўлади? – деб сўрадим.

– Сен – кучли, ўзига ишонган эркаксан. Кўркүв нималигини билмайсан. Қовоқхонада менга қандай тикилганингни пайқадим.

– Хўш?

Сандра туриб, мен томонга йўналди. Ҳар бир қадамини кузатдим. Кейин у тўхтаб, нигоҳини ерга қадади.

– Хозир ҳам ўшандай тикиляпсан, – деди Сандра. – Менга насиб қилмаслигингни яхши биламан. Сен ўзга аёлникисан. Шундоқ эса-да, сен учун мен Мэтт Брэйдининг котибаси ёки оддий буюм эмас, балки ўз фикрига эга мустақил шахс, аёлман. Сен менга шундай кўз билан қарадинг.

Йўлакнинг аллақаерида соат бонг урди.

– Ҳаммаси жойида. Бир неча дақиқадан сўнг кетишимиз мумкин, – деди Сандра.

ЎН УЧИНЧИ БОБ

Мехмонхонага қайтганимда Элейн қаёққадир чиқиб кетган экан. Гўшакни кўтариб, офис билан гаплашиш учун буюртма бердим.

– Брэд, нима гап? – ҳаяжонланиб сўради Крис.

– Ишлар ёмон эмас, – дедим. – Брэйди ҳаммасини ташлаб, унга ўтиб ишлашимни таклиф қилди. Лекин унинг таклифини рад этдим.



– Эсингдан оғибсан! – гапимга ишонмай хитоб қилди у. – Фақат тентакларгина бундай таклифдан воз кечишади. Ахир сен бундай имкониятни қанчалар орзу қилгандинг. Фирмани ўзингда қолдирган ҳолда унинг таклифини қабул қилсанг бўларди-ку! Мен бу ерда фирмани бошқариб турардим, яхшигина даромад олардик.

Унинг товушида шу пайтгача менга нотаниш бўлган шухратпарастлик, манманлик оҳанги бор эди. Ўзини мен билан тенг кўраётгани каминага ёқмади.

– Сенга кўнмадим деяпман-ку! – дедим қуруқкина қилиб. – Ҳозирча бошлиқ ўзимман. Менга бутун соҳани қамраган буюртма керак.

Орага ноқулай жимлик чўкди. Бироз ўтгач:

– Бугун кечқурун қайтасанми? – деб сўради Крис.

– Йўқ, эртага қайтаман. Бугун Брэйди билан яна бир учрашувим бор.

– Маржга кўнғироқ қилиб, бугун қайтмаслигинг ҳақида огоҳлантириб қўяйми? – деб сохта мулозамат билан сўради у.

– Унга ўзим кўнғироқ қиламан. Эртагача!

Маржга Брэйди билан музокаралар ҳақида гапириб, шаҳарда яна ушланиб қолишим тўғрисида баҳона тўқигач, гўшакни қўйиб, муз қўшилган виски ичдим, кейин диванга чўзилдим. Вужудимни ажабтовур хис чулғади. Менга нимадир бўлди, бироқ ўзимни тафтиш қилиб ўтирмадим. Ич-этимни виждон деб аталмиш кампиршо тирнаши мумкин эди, аммо унинг мен билан сарик чақалик иши ҳам йўқ, шекилли. Эҳтимол, мен туғма ёлғончидирман. Қайдам?!.

Элейн... Унинг исми шууримда ярқ этди ва мен жилмайиб қўйдим. Ҳеч бир аёл Элейнчалик муҳаббат учун яралмагани. Бутун жисми-жаҳони кўрган кўзни куйдирарди, шаҳло кўзлари, шамшод кадди-комати, раққосалардек қадам олишлари-



чи?! Ичкиликдан яна бир култум ютиб, кўзимни юмдим ва Элейннинг сиймоси кўз ўнгимда гавдаланди.

Тушимда Элейн Саттон-Плейсда яшайдиган кичкина қизалоқмиш. Учинчи авеньюдаги уйимиздан уни кўриш учун Саттон-Плейсга борибман. Тилласоч қизалоқ доимо текис дазмолланган кўйлак кийиб юрадиган мураббия назорати остида эмиш.

Қизалоқнинг қизил-кўк коптоги мен томон юмалаб кетмагунча кайрилиб ҳам қарамади. Коптоқни олиб, уялинқираб қизчага узатдим. У жимгина коптоқни олди, худдики келтириб бериш менинг вазифам эди, сўнг тесқари қаради. Бироқ мураббия миннатдорчилик билдириш кераклигини уқтирди. Кўнғирокмисол овоз янгради:

– Merci!

Мен қизчага анграйиб қолдим, кейин оёғимни қўлга олиб уйга чопдим, бу жарангдор сўзнинг маъносини онамдан сўрадим.

– Менимча, французчада «рахмат» дегани, – деб жавоб қилди онам.

ЎН ТЎРТИНЧИ БОБ

Элейн билан самолётдан тушдик. Жомадонларимизни олиб, ковоғимдан қор ёғиб таксилар томон одимладим. Бирдан Элейн «пиқ» этиб кулиб юборди. Ўгирилиб, хайрон бўлганча унга қарадим.

– Нимага куляпсан?

– Сенга куляпман. Ахволингдан худди ёш болага ўхшайсан.

Тишимнинг оқини кўрсатдим. У ҳақ. Элейнга унинг амакисиникига тушликка бормасликка аҳд қилганимни билдирганимдан бери ишим орқага кетяпти. Кейин тунни Питтсбургда ўтказишни таклиф қилдим, у бўлса Нью-Йоркка қайтишга



оёқ тираб туриб олди. Соат тўққиздаги самолётга ўтиришга улгурдик ва йўл бўйи Брэйдиникига боришим керакмиди ёки йўкмиди, шу ҳақда бахслашдик.

– Бу бошқа гап, – деди Элейн. – Бугунги кун ҳисобида илк марта юзингда табассум кўряпман. Агар эртага эрталаб офисингга борсанг, тетик бўлишинг керак. Шундоқ экан, «Тауэрс»да менинг хонамда дам оламиз.

– Маъкул, – дея минфилладим таксига қўл силкиб.

Такси ёнгинамизда тўхтади. Эшикни очиб, жомадонни ичкарига жойладим, сўнг Элейннинг ортидан ўриндикка чўкдим.

– «Тауэрс»га, хўжайин, – дедим таксичига.

Ўзимни орқага ташлаб, сигарет бурқситдим. Шунда таксичининг овозини эшитдим:

– Хўш, хўш, Бернард. Отангинг мошинасини танимадинг-а!

– Дада!

Гугуртнинг шуъласида дадамнинг юзидаги истехзони илғадим. У тезликни ошириб рулни шоссега бурди.

– Худо хайрингизни берсин, дада! – хайкирдим. – Йўлга қаранг!

Дадам алам билан бош чайқади.

– Танимадинг-а?! Болалигингда олти кўча наридан ҳам мошинамнинг овозини танирдинг, ҳозир эса...

– Бўлди қилинг, дада.

Тиржайиб қўйдим.

– У замонлар мошинани ҳовлиқиб минишингиздан таниб олардим. Бир кун эмас, бир кун ҳовлиқмалигингиз бошингизни ейди.

Дадам светофор тагида машинани тўхтатиб, кўзгудан бизга назар ташлади.

– Кундузи Марж билан гаплашгандим. У менга Питтсбургдалигингни, муҳим ишларинг бор-





лигини, бугун кечқурун ёки эртага қайтишингни айтганди.

Унинг нигоҳи Элейнга қадалганига кўзим тушди. Машина жойидан жилди, хиёл жилмайдим, дадам ҳақиқий таксичи. Одамлар ҳақида фақат ёмон хаёлларга боради, бундан мен ҳам мустасно эмасман.

– Дада, гап муҳим буюртма ҳақида кетганди. Аммо у эртақдаги олтин балиқча каби қўлимдан сузиб чиқиб кетди.

Дадамни алдаш қийин эди.

– Ҳамроҳинг ким? Хойнахой, бирга ишласаларинг керак? – сўради қурукқина қилиб.

Элейнга кўз қиримни ташладим, у тезгина ўзини қўлга олиб, лабида муғомбирона табассум пайдо бўлди.

– Ҳа, дада. Қайсидир маънода ҳамкасбмиз, – дедим жавобим унинг ғазабини кўзитишини билган ҳолда.

Элейнга ўгирилдим.

– Элейн, менинг дадам ҳар доим кимдандир, нимадандир шубҳаланиб юради. Бунда менинг айбим йўқ. Бу одағ дадамга бешиқда теккан. Танишинг, дада, Шайлер хоним, – дедим кўзгуга қараб.

Қоронғилиқдан Элейннинг сокин овози эшитилди:

– Танишганимдан хурсандман, жаноб Ровен.

Дадам хижолатомуз бош ирғади. У доимо дўстларим билан танишганида ўзини ўнғайсиз сазарди.

– Шайлер хоним мен билан битта самолётда келди. Унга меҳмонхонагача кузатиб қўйишни таклиф қилдим.

– Брэд жуда ҳам очикқўнгил инсон, жаноб Ровен, – сўзимни давом эттирди Элейн. – Уни овора қилишни истамагандим...

– Бернард аёлларга жуда сертакаллуф, Шайлер хоним, – деди дадам. – Айниқса, чиройли



аёлларга. Лекин ўзи эсли-хушли йигит. Унинг иккита ажойиб фарзанди бор. Ўғли ўн тўққиз ёшда, коллеж талабаси, қизи эса мактабни битиряпти. У намунали оила бошлиғи, яхши ота. Бернарднинг хотини жудаям ажойиб аёл, улар болаликдан таниш, бирга улғайишган.

Ўтиролма, тоқатсизлана бошладим. Қарияни нима жин урди?

– Дада, бас, – дедим унинг гапини бўлиб. – Шайлер хонимга таржимаи холимнинг кизиғи йўқ деб ўйлайман.

– Марҳамат, давом этинг, жаноб Ровен, – илтимос қилди Элейн. – Хикоянгиз мени қизиқтириб қўйди.

Дадам унинг илтимосини кутиб тургандай, машина то меҳмонхона остонасига етгунча бир дақиқа ҳам чакаги тинмай ўтмишим ҳақида жавради. Бу хикоя менга ўлгудай зерикарли туюлди. Менинг мактабда ёмон баҳоларга ўқиганим-у, ўрта мактабни ташлаб кетганим ҳақидаги хикоянинг кимга қизиғи бор? Манзилга етиб келганимизни кўриб, енгил тин олдим.

– Дада, мени кутиб турунг, – илтимос қилдим, Элейннинг жомадонини кўтариб тушарканман. – Шайлер хонимни кузатиб қайтаман.

У дадам билан қўл бериб хайрлашди ва ортимдан эшик томон йўл олди.

Отам Марж билан бугун кундузи гаплашган, мен эса Маржга кеча кечкурун кўнғироқ қилиб, эртага қайтаман, дегандим. Унинг нима мақсадда аэропортда мени кутганлигини энди тушундим. У атайлаб таксилар тўхташ жойидан анча нарида мени кутган.

– Мен сенга ўша ерда қолайлик дегандим-а... – дедим Элейнга гижиниб.

– Энди бунинг аҳамияти йўқ, – деди у бепарволик билан.

Элейнга қарадим, унинг кўзларида яна қалбимни эзувчи дард пайдо бўлди. Юрагим





оғриди, унинг юзидаги ғам-аламни жимгина кузатишдан бошқа нарса кўлимдан келмасди. Лифт эшиклари очилди ва у лифтга қадам кўйганда кўзларида ёш пайдо бўлди.

– Хайрли тун, азизам, – дедим лифт эшиги ёпиларкан.

Холл орқали такси ёнига қайтдим.

– Кетдик, дада, – дедим ўриндиққа хорфин чўкарканман.

Шоссега чиққунча жим кетдик. Бироздан сўнг дадам кўзгу орқали менга қаради.

– Бернард, у жуда ҳам гўзал аёл экан.

– Ҳа, дада, – дедим унинг гапини тасдиқлаб.

– У билан қандай танишдинг?

Дадамга шошилмай учрашувимиз тарихини гапириб бердим. Сўзларимни тинглаб, у аламли бош чайқади.

– Қандай бахтсизлик!

Машина уйим ёнига етиб келиб, тўхтаганидан қувондим. Бу суҳбатни давом эттиришни истамасдим. Ярим тун бўлганди.

– Дада, бизникида қолинг, кеч бўлди, – деб таклиф қилдим.

Хар доимгидай дадам бўйин эгмади.

– Ҳечқиси йўқ, Бернард. Мен учун иш энди бошланади, асосий даромадимни энди топаман.

Аввалгидай уни аврашга тушдим.

– Дада, қолаверинг, эрталаб шаҳарга бирга кетардик. Электр поездда юришни ёмон кўришимни биласиз-ку, – деб илтимос қилдим.

Марж қайтганимни кўриб ҳайрон бўлди; сўнгги дақиқаларда учрашувни бекор қилишди, шунга уйга қайтдим деб тушунтирдим. Жини пастга тушди, биргаликда ошхонада қаҳва ичдик. Самолётда тасодифан Элейнни кўриб қолганимни гап орасида қистириб ўтдим. Дадамнинг юзида ғалати ифода пайдо бўлди. Мэтт Брэйдининг таклифи ҳақида гапирганимда бу ифода ўз-ўзидан йўқ бўлди.



Соат бир яримда қаҳвахўрликни тугатдик; меникидан икки уй наридаги дорихона аллақачон ёпилибди, бошқа ҳеч қаердан Элейнга кўнғирок килолмайман, ноилож ўрнимга ётдим.

Бироқ кани кўзимга уйқу келса. Эллик мартача у ёнимдан бу ёнимга ағдарилиб тўлғониб чиқдим. Ярим тунда Марж елкамдан аста силади.

– Тобинг қочдими, Брэд?

Унинг овози тун каби сокин эди.

– Йўқ. Шунчаки, асаблар...

– Қўй, жиғибийрон бўлишингга ҳеч нима арзимаёйди, – шивирлади ёстикдошим.

* * *

Эрта тонгда офисимга келиб, биринчи галда Элейнга кўнғирок қилдим. Алоқачи қизнинг жавобидан ажабланмадим. Кеча кечқурун Элейн лифт кабинасига оёқ қўяётгандаёқ нима воқеа рўй беришини билгандим. Лекин барибир ҳозир бунга ишонгим келмасди.

– Нима дедингиз? – аҳмоқларча сўрадим худди операторнинг овозини эшитмагандай. Оператор қизнинг овози баландроқ янгради. Чамаси вақтини олганимдан аччиқланди.

– Шайлер хоним бугун эрталаб меҳмонхонадан чиқиб кетди!

Тарвузим қўлтиғимдан тушди.

ЎН БЕШИНЧИ БОБ

Кундуз соат учларга бориб буткул умидсизликка тушдим. Аввалбошдаги ғазаб ўрнини алам эгаллади. У мендан қочмаслиги керак эди. Ахир биз кап-катта одамлармиз. Эркак ва аёл севишади, ажрашади, аммо-лекин қочишнинг не ҳожати бор? Муҳаббатдан барибир яширинолмайсан. Бошим билан ишга шўнғидим. Унутишнинг ягона усули. Тушликка қадар хо-





димларимни кийнаб юбордим. Ўзимни савдойидек тутдим. Хатто овқатланишга ҳам чиқмадим. Лекин бундан енгил тортмадим. Изтироб ич-этимни кемирарди; ортик дош беролмадим.

Хаммани кабинетимдан кувиб солиб, Миккидан ҳеч ким мени безовта қилмаслигини сўрадим. Шотланд вискисини очиб, стаканни тўлдирдим. Йигирма дақиқадан сўнг юрагимдаги оғриқ бошимга кўчди. Селекторга уланмаган телефон жиринглади. Жавоб беришни- истамай, кўнғироққа кулоқ тутганча анча пайт жим ўтирдим. Аммо аппарат товуши тинмади. Нихоят, ўрнимдан туриб, гўшакни кўтардим.

– Алло, – тўнғилладим.

– Брэд?

Элейннинг овозини эшитиб, юрагим қинидан чиқиб кетаёзди.

– Қаердасан?! – дея хайкирдим.

– Мэтт амакимникидаман.

Енгил тин олдим.

– Мендан қочиб кетдинг деб ўйлабман.

– Чиндан ҳам қочиб кетдим, – деди бўғик оҳангда Элейн.

Бир зум тилим калимага келмай қолди, аёвсиз оғриқдан чаккаларим лўкилларди.

– Нега? – аранг сўрадим.

– Сен мен учун яралмагансан, Брэд. Буни кеча кечкурун тушундим. Мен эс-ҳушимни йўқотибман.

– Дадам кекса одам, – тезгина ўзимни оқладим. – Сен тушунмаяпсан...

– Жуда яхши тушуниб турибман, – оғзимдан гапимни илиб олди Элейн. – Минг афсус. Нима учун бундай йўл тутганимга ҳайронман. Муносабатларимизнинг келажаги йўқ.

– Элейн!

Аламли оғриқ юрагимни тешиб ўтди.

– Менимча, ўзимни ёлғиз ҳис қилдим, – давом этди мени тингламай. – Дэвидни қаттиқ соғингандим.



– Бу нотўғри, азизам, – дедим томоғимга бир нима тикилиб, – сен ўзингни алдаяпсан.

– Тўғрими-нотўғрими, энди бунинг ахамияти йўқ, – деди у хорғин товушда. – Лекин сен мен учун яралмаганлигингни тушуниб етдим. Бу азобга дош беролмаслигимни билиб қочиб кетдим.

– Лекин мен сени севаман, Элейн, – эътироз билдирдим. – Сени шунчалик қаттиқ севаманки, кетганингни билиб ақлдан оздим. Сен бу дунёга мен учун келгансан. Биз бир-биримиз учун яралганмиз. Икки ёрти – бир бутунмиз.

– Бари бефойда, – гапимни бўлди Элейн. – Келажагимиз йўқ. Бахтиқаромиз.

– Элейн! – бўғзимдан нидо отилиб чиқди. – Сен мени ташлаб кетолмайсан!

– Кетмайман, – деди аста. – Ҳаммаси гўё биз ҳеч қачон учрашмагандек бўлади.

Қалбим аламга тўлди.

– Ҳозир Мэтт амакимнинг Нью-Йоркдалигини билдириш учун қўнғирок қиялпман. Зарур ишлари бор экан, агар вақт топса, офисинга бирров кириб ўтаркан. Алвидо, Брэд.

Гўшак жимиб қолди. Ичим музлади. Энди бу ёнига орзу, қувонч билан хайрлашаман, чамаси. Селектор чинқирди. Тугмачани босдим.

– Ҳузурингизга жаноб Брэйди ташриф буюрди, – деди Микки.

– Уни қабул қилолмайман. Жаноб Брэйдини Криснинг ҳузурига йўлланг.

– Лекин, жаноб Ровен...

– Уни Крисга йўлланг! Айтяпман-ку, уни қабул қилолмайман!

Жаҳл билан тугмачани босиб, алоқани уздим. Бирмунча фурсат сўзлашув қурилмасига тикилиб турдим; томоғимга тош тикилди гўё. Аламдан ғазабим кўзиди. Стулни тешиб, столдаги қоғозларни полга сочдим.





Бироз ўтгач чўнтагимдан рўмолча олиб, юзимни артдим ва деразани очдим. Хонага шабада кириб, енгил тортдим. Осмонга қарадим. «Галварс, – дедим ўзимга-ўзим. – Ўзингни мишиқи ўсмир каби тутяпсан. Қўлинг ҳаммаёкка етса. Пул. Амал. Обрў-эътибор. Нима керак яна сенга? Биронта аёл бош чангаллашингга арзимайдими». Ҳаққи рост. Ҳеч бир аёл сиқилишимга арзимайдими. Бунини доимо ўзимга уқтириб келганман. Деразани ёпиб, диванга чўзилдим. Мадорим йўқ. Кўзимни юмдим, шунда хонада унинг сиймоси пайдо бўлди.

Майин сочларининг ифорини туйиб, ёқимли табассумини кўрдим. Ёнбошимга ағдарилиб, юзимни ёстикқа шундай босдимки, сал қолса нафасим қайтиб бўғилиб ўлардим. Лекин қани фойдаси бўлса? Онг-шууримни эгаллаган сиймодан қутулмоқ учун ёстикни муштладим. Кўзимни очганимда у ҳамон кўз ўнгимда эди. Қаҳр-ла сакраб туриб:

– Кет! Тинч қўй мени! – дея ҳайқирдим.

Оғзимдан чиққан нидо хона бўйлаб акс-садо бергач, ўзимдан уялиб, жимиб қолдим.

ЎН ОЛТИНЧИ БОБ

Клуб маъмури олдидан ўтиб кетаётиб, «Мабодо менга қўнғирок қилишмадимми?» деб сўрадим. Маъмур дафтарини текширди.

– Йўқ, жаноб Ровен.

Хонамга чикдим. Кеча кечқурун шаҳарда бўғзимгача ишга кўмилишимни ва биратўла клубда тунаб қолишимни билдиргандим.

Офисга қайтгач, Миккининг юзида ғалати ифодани пайқадим.

– Пит Гордига сим қоқинг, – деди у.

– Улаб бер, – дедим кабинетимга кирарканман. Хонам тартибга келтирилибди.



Пит менинг асосий мижозларимдан бири эди. Шарқда унинг катта ва мустақил авиакомпанияси бор. Бизнесимнинг тўртдан бир қисмини молиялаштирарди.

Одатдаги салом-аликдан кейин «Тинчликми?» деб сўрадим. Гўшакдан унинг хижолатли овози эшитилди.

– Биласизми, Брэд, – янги англияликларга хос шевада гап бошлади у, – бу ҳақда сизга нима дейишни ҳам билмаяпман...

Нафасим ичимга тушиб кетди, чуқур хўрсиндим. Бирор нарса дейишининг хожаги ҳам қолмаганди. Питнинг қўнғироғи ҳақида эшитганимдаёқ шубҳалангандим

– Тинчликми, Пит? – дедим имкон қадар лоқайд кўринишга уриниб.

– Сизнинг хизматингиздан воз кечишга мажбурман.

– Нима учун? – Саволимнинг жавобини билардим, аммо унинг важ-корсонини эшитгим келди. – Менимча, ҳамкорликда яхши ишладик.

– Сиз ҳақсиз, Брэд, – деди у шошма-шошарлик билан. – Сизга ҳеч қандай эътирозим йўқ, лекин...

– Нима лекин?

– Баъзи бир воқеалар сабаб бўлди. Сармоядорларим талаб қилишяпти.

– Бу билан уларнинг нима иши бор?! – Тутақиб кетдим. – Кимнингдир буйруғини бажарасиз, деб сира ҳам ўйламагандим.

– Брэд, сиз ҳам мени қийнаманг, – ялинди у. – Сизга бўлган муносабатимни яхши биласиз, аммо ҳозир ҳеч нарсани ўзгартиролмайман. Агар уларнинг айтганини қилмасам, кредит беришни тўхтатишади. Бу Мэтт Брэйдининг фармони. Уни бажармасликка ҳеч кимнинг журъати етмайди.

– Яхши, Пит. Тушунаман сизни.





Секин гўшакни қўйиб, тугмачани босдим-да, Миккидан хузуримга Крисни чақиришни сўрадим. Оромкурсим билан биргаликда дераза томонга ўгирилдим. Шу жиккаккина қария бунчалик кучқудратга эғалигини тасаввур қилиш қийин.

Телефон жиринглади. Тугмачани босиб, Миккининг овозини эшитдим.

– Котибасининг айтишича, Крис сиз келгунча офисдан чиқиб кетган экан.

– Қачон қайтаркан?

– У билмасмиш, – деди Микки.

Алоқани уздим. Ана холос! Ҳаммаёқни ўт олиб ётибди-ю, асосий ўт ўчирувчи қочиб юрибди.

Яна телефон жиринглади. Гўшакни кўтардим. Яна бир мижоз, яна юқоридаги гап-сўз такрорланди. «Кечир, дўстим. Алвидо!» Бу кечгача давом этди. Телефон аппарати бир дақиқа жиринглашдан тинмади. Ҳатто овқатланишга ҳам вақт тополмай, куни билан рад жавобларини қабул қилдим. Соат бешга яқин телефоннинг овози ўчди. Енги нафас олиб соатимга қарадим ва иш куни ниҳоясига етганидан хурсанд бўлдим.

Барга яқинлашиб, уни очдим. Виски йўқ. Маьюс кулимсирадим. Микки кабинетимни йиғиштирганда барча чора-тадбирларни кўрибди. Эшикни очиб, котибамга қарадим.

– Вискини қаёққа яширгансан? – деб сўрадим. – Томоғим тақиллаб кетди.

У менга безовта қаради.

– Брэд, анави ахвол яна такрорланмайдими?

Бош чайқадим.

– Йўқ, жонгинам. Мен озгина ичишим керак.

У столи ёнида турган жавончадан шишани олиб, ортимдан кабинетга кирди.

– Сизга улфат бўламан.

Микки иккита қадахни тўлдириб, биттасини менга узатди. Ютоқиб вискини сипқордим.

– Крис кўнғирок қилмадими? – деб сўрадим.



Микки бош чайқади.

– Қай гўрда экан, хайронман.

Тўсатдан миямга бир фикр келди.

– У кеча Мэтт Брэйди билан учрашдимиз?

Микки хайрон бўлди.

– Ахир сендан қарияни Криснинг олдига юборишингни сўрагандим.

– Э, ха, – ёдига тушди Миккининг.

– Узоқ суҳбатлашишдимиз?

– Бир неча дақиқа, холос. Кейин жаноб Брэйди кетди.

– Крис сенга бирон нима дедими?

Микки бош чайқади.

– Ҳеч нима демади. Сиз келгунингизча, у офисдан кетди.

Афтидан, Крис қаттиқ асабийлашган.

Яна бир-икки културм виски ичдим. Бу нарсалар менга ёқмаётганди. Агар Мэтт Брэйди менга қарши буйруқ берган бўлса, қиска фурсатда у мижозларим рўйхатини қаердан олдийкин? Демак, қарияга ходимларимдан кимдир ёрдам берган.

Микки мендан кўз узмасди.

– Нима бўлди, Брэд? Буюртмачилар билан ишлар силлиқ кечяптими? Ё Маккарти сизни коммунистга чиқардимиз?

Оғзимнинг таноби қочди.

– Ундан ҳам баттари бўлди. Брэйдига ёқиб тушдим.

ЎН ЕТТИНЧИ БОБ

Мушликка яқин силлам куриб уйга қайтдим. Менинг аҳволимни кўрган Марж меҳмонхонага етаклади.

– Овқатдан олдин коктейль ичиб ол, – таклиф қилди у. – Рангингда ранг қолмабди.

Оромкурсига чўқарканман, хотинимга назар ташладим. Назаримда, уйга анчадан бери кел-



магандекман. Маржнинг кўзлари хавотирга тўла эди, аммо вискини ичиб бўлгунимча сўз котмади.

– Нима бўлди, Брэд? – сўради у.

Ҳорғин ахволда бошимни оромкурси суянчигига ташлаб, кўзларимни юмдим.

– Кўнгилсизлик юз берди. Мэтт Брэйди билан қилган суҳбатим унга ёкмади. У мени йўқотишга қарор қилибди.

Жинининг учрашуви бор экан, Марж иккаламиз овқатландик. Маржга овқат пайтида кундузи бўлиб ўтган воқеаларни гапириб бердим. У мени диққат билан эшитди.

– Энди нима чора кўрмоқчисан? – деб сўради мен гапдан тўхтаганимдан сўнг.

– Билмадим. Кўрамиз, эртанги кун нима олиб келаркин. Агентликнинг фаолияти қолган буюртмаларнинг ҳажмига боғлиқ. Ходимлар сонини ҳам қискартиришга тўғри келади.

– Крис нима деяпти? Бўлаётган воқеалардан хабари борми?

– Билмадим. Менимча, хабари бор.

Маржга шубҳаларимни айтдим.

– Мен бунга ишонмайман! – ларзага тушди Марж.

– Шухратпарастлик – шафқатсиз ҳоким, – дедим. – У инсонни минг кўйга солади, баъзида ножўя йўлларга бошлайди. Бу бизнинг жамиятимиз қонуни.

– Аммо Крисга сенинг қанча яхшиликларинг сингди! – хитоб қилди у.

– Кел, бунга унинг кўзи билан қарайлик. Ахир мен унга қанча яхшилик қилган бўлсам, у ҳам менга шунча яхшилик қайтарган. Энди эса у ўз улушини олмоқчи.

Уй олдида машинанинг тўхтагани эшитилди. Эшикни очдим. Қаршимда Пол Реми турарди. Бир лаҳза қотиб қолдим.

– Пол! Қайси шамол учирди?



– Сен билан гаплашиб олишим керак, – деди у дахлизга кадам кўяр-кўймас. – Эсинг жойидами? Ўзингни хароб қилмоқчимисан?

Пол ортимдан мехмонхона томон юрди. Марж билан кўришиб, менга ўтирилди.

– Мэтт Брэйдига қарши уруш эълон қилдингми? – деб сўради Пол. – Айтишларича, қарияни идорангдан хайдаб солибсан.

– Пол, шу гапга ишондингми? Мен бор-йўғи унинг кўлида ишлашдан бош тортдим, холос. Мэтт Брэйди кабулимга келди, бандлигим учун уни қабул қилолмадим.

Полнинг оғзи очилиб, менга тикилди.

– Сен уни бандлигинг учун қабул қилмадинг?! – деди у киноя билан. – Мамлакатнинг бешта йирик бизнесменидан бирини қабул қилмадингми? Эсингни ебсан! Ахир у эртага бутун агентлигингни йўқ қилиб юборади-ку! Брэд, хушинг жойидами?

– Кеч қолдинг, Пол. Бугуннинг ўзида олтмиш беш фоиз буюртмамни йўқотдим. Қария яхши ишляпти.

Пол зўр бериб вазиятдан чиқиш йўлларини кидирар, бераётган маслаҳатларига ўзи ҳам ишонмай минғирларди. Бир пайт у жимиб қолди, ғамгин киёфада тек қотдик.

Бирдан у ўрнидан сакраб турди.

– Топдим! – хитоб қилди Пол. – Элейн Шайлер! У Брэйдининг севимли жияни. Мен Элейндан унга қилган яхшиликларинг тўғрисида амаки-сига гаприб беришини илтимос қиламан.

Норозилик билдириб, бош чайқадим.

– Керак эмас! Ўзимни ўзим ҳимоя қилоламан, – дедим тутақиб. – Бу муаммо фақат менга ва Мэтт Брэйдига тааллуқли. Шайлер хонимга ҳеч қандай алоқаси йўқ. Унинг этагидан тутиб, таъзим бажо айлаш ниятим йўқ!



ЎН САККИЗИНЧИ БОБ

Осмонда мингларча юлдуз жимирлар, хаво очик бўлишига қарамай, тун салқин эди. Зинада ўтириб, жунжикиб совкотсам-да, қайсарлик билан уйга киргим келмай, сигарет бурқситдим. Меҳмонхона деразасидан Пол ва Марж кўриниб турар, улар дастурхон атрофида суҳбатлашишарди.

Уйга, кўча томон чўзилган узун йўлакка тикилдим. Кизик, фирмам ёпилгандан кейин уй яна қанча вақт менга тегишли бўларкин? Бисотимдаги пулларни хаёлан ҳисоблаб кўрдим. Маблағ кам. Топган-тутганимни бизнесимни кенгайтиришга тиккандим.

Уй рўпарасида машина тўхтагани, кейин ёшларнинг товуши эшитилди. Йўлакчада Жини кўринди, у қандайдир кўшиқни хиргойи қиларди. Хаёлан жилмайдим. Дунёни сув босса ўрдакка не ғам? У ўзини сувдаги балиқдек эркин хис қиларди.

Жини мени кўриб, тўхтаб қолди.

– Тинчликми, дада? – хавотирланиб сўради у. – Ойим билан урушиб қолдингизми?

– Йўқ, азизам, – дедим бош чайқаб. – Ишдаги муаммолар.

– Охирги пайтларда ўзингизни ғалати тутяпсиз. Ойим ҳам хомуш.

Зўрма-зўраки жилмайдим. Мен фақат ўзимни алдашим мумкин. Кўзларимиз тўқнашди.

– Газетада Шайлер хонимнинг расмини кўрдим. У жуда гўзал экан. Бувам у сизни севиб қолган, деди.

Хаёлан дадамни койидим. Топган гапини қаранг!

– Бувангни яхши биласан, унинг назарида барча аёллар мени севиб қолишади, – дедим ўрнимдан туриб. – Уйга кир, Пол амакинг меҳмонга келган. Сени кўрмоқчи...



Кечкурун ухлай олмадим. Деразадан эшитила-
ётган тунги говушлар ҳам менга енгиллик бахш
этмади. Ниҳоят, тонгнинг ёркин нурлари ётоққа
туша бошлади. Тун менинг саволларимга жавоб
топиб беролмади, балки кун бирор йўл кўрсатар.
Кўзларим юмилиб уйқуга кетдим...

Эрталаб аввал Полни аэропортга элтдим.
Офисга кирганимда Микки машинкада пулемёт-
дан ўқ отгандай қарсиллатиб ёзиб ўтирарди.

– Менга Крисни чақир, – дедим.

У боши билан хонам томонга имо қилди.

– У сизни кутиб ўтирибди.

Уни тушунгандай қош учирдим. Крис вақтини
бекорга кеткизмайди. Хонага кирдим. Крис ме-
нинг жойимга ўтириб, энгашиб нимадир ёзарди.
Мени кўриб ўрнидан турди.

Кичкина спектакль қўйишга қарор қилиб,
имо билан уни яна жойимга ўтказдим. Крис
қизиқувчанлик билан тикилди. Сўзсиз унинг
қаршисига чўкдим ва ундан кўз узмадим. Бир неча
дақиқадан кейин унинг ёноқлари уятдан қизариб
кетди. Мен ҳамон лом-мим демай, жим ўтирардим.

Крис йўталиб қўйди.

– Брэд...

Унга қараб жилмайдим.

– Жуда қулай курси-я, Крис?

У орқасини бир нарса куйдиргандай сапчиб
ўрнидан турди. Жилмайганча мен ҳам ўрнимдан
турдим.

– Крис, нега олдин бу оромкурси сенга
ёқишини айтмагансан? Агар курси ростдан ҳам
ёқса, худди шунақасидан сенга ҳам буюртма бе-
райлик, – дедим столни айланиб ўтиб, жойимга
ўтирар эканман.

У ҳамон сукут сақларди, юзида қизиллик ка-
майиб, ўзини тутиб олди.

– Тушунмадим, Брэд, – деди тилга кириб
Крис. – Ёрдам бермоқчийдим.



– Кимга?! – бақирдим мен. – Ё ўзинггами?

Уни таниганимдан бери биринчи марта ғазабланганини кўриб турардим.

– Бу ерда кимдир калласини ишлатиши керак! – жавобан бақирди у. – Сен агентликни йўқлик қаърига ташляяпсан. Ўзингдан бошқа ҳаммага тупургансан!

Енгил тортдим. Очиқ олишув яширин фитнадан кўра яхшироқ эди. Халолликни ҳурмат қиламан. Учинчи авеньюда муносабатларга ойдинлик киритиб, очиқчасига гаплашдик.

– Жин ургур, кеча қаердайдинг? – деб сўрадим.

– Мэтт Брэйдини бизни тинч қўйишга кўндириш учун унинг офисига бордим. У билан битим туздим.

– Қанақа битим? Деярли барча мижозларимиз биздан юз ўгиришди, қолганлари ҳам бугун кетишса керак.

У қуруккина бош ирғади.

– Биламан. Уни қабул қилишдан бош тортганинда у менга бизни йўқ қилишга ваъда берганди.

– Брэйдига вақтдан ютиш учун буюртмачиларимиз рўяхатини ким берди? Шуми менга бермоқчи бўлган ёрдаминг?

Криснинг юзлари яна қизарди.

– Унга баъзи бир маълумотлар керак экан.

– Баҳонанг унчалик ишонарли эмас, тўғрими?

Крис менга каттиқ тикилиб, совуқ ва вазмин оҳангда гаиира бошлади:

– Сенинг ишониш-ишонмаслигининг менга кизиғи йўқ. Мен бу ерда ишлаётган одамлар учун жавобгарман. Уларнинг ишсиз, кўчада қолишига виждоним йўл қўймайди. Сен кетсанг, Брэйди агентликни тинч қўяди. Фирма учун яхши нарх таклиф қиламан. Сен кетсанг, ҳаммага яхши бўлади.



– Бу олийҳимматликнинг сабаби нима? – киноя билан сўрадим мен.

– Бу хакикатан ҳам олийҳимматлик. Брэд, хакикатнинг кўзига тик боқ. Сенинг вақтинг ўтди. Бошқа чиқимларни кўя турайлик, қолган буюртмалар ҳатто бинонинг ижара хакиини тўлашга ҳам етмайди, – деди у таъкидлаб.

Унинг гаплари тўғри эди, аммо негадир менга бу гаплар таъсир қилмади. Фирмани ёпиш керак бўлса, ёпаман. Аммо уни осонгина, курашмасдан бировнинг кўлига бериб қўйсам, менга лаънатлар бўлсин!

– Крис, – дедим юмшоқ оҳангда. – Сенинг агентликни сотиш ҳақидаги таклифинг мени қизиқтирди, аммо бу ерда ишлаётган ходимлар олдида менинг жавобгарлигим сеникидан кўпроқ. Бу фирмани мен ташкил қилдим, мен уларга иш бердим. Агар сен берган пулларни олиб бошқа иш билан шуғуллансам, тезда оёққа турардим. Аммо мен шу ерда қоламан. Ҳаммаси ўтиб кетади. Ходимларим олдида жавобгарлигим кучли экан, демак, мен уларни бошқа хўжайинга қул каби сотолмайман.

– Аммо, Брэд... – гап бошлади Крис.

Унинг гапини бўлдим.

– Сенга ҳам, Мэтт Брэйдига ҳам одамлар тугул итимниям ишонмайман!

Қўнғироқ тугмасини босдим.

– Микки, барча ходимлар зудлик билан менинг хонамга йиғилсин.

– Яхши, Брэд, – жавоб берди у.

Крисга ўгирилдим. У тош қотган эди.

– Йигитча, нега бу ерда ўтирибсан? – жилмайдим мен. – Сен энди бу ерда ишламайсан.

Крис нимадир демоқчи бўлди-ю, фикридан қайтиб, эшик томон йўналди. У эшикни очганда фирманинг деярли барча ходимлари қабулхонага тўпланган эди. Миямга бир фикр келди.



– Крис! – деб чақирдим.

У эшик тутқичини ушлаб, ўтирилди. Бошқалар ҳам эшитиши учун хар бир сўзимга урғу бериб, баланд овозда гапирдим:

– Хужжатларингни қаерга юборишимни котибамга айтиб кет! Уларни Мэтт Брэйдидами ёки иблисга юборайми? Менимча, сенинг шу икковидан бошқасини танлаш имкониятинг йўқ, – дедим кулиб.

ЎН ТЎҚҚИЗИНЧИ БОБ

Жойимга ўтириб, ходимларнинг хонамга кириб келишини кузатдим. Уларнинг охиргиси эшикни ёпиб киргунча жилмайиб ўтирдим. Юзимдан табассум аригач, юз мушакларим оғриётганини ҳис қилдим.

Йиғилишда ходимларимга Мэтт Брэйди билан илк учрашувимдан тортиб, Крис билан бўлган охирги суҳбатгача гапириб бердим. Уларга ҳозирча курашдан бошқа нарса ваъда қилолмаслигимни, агар улар мени қўллаб-қувватлашса, бу олишувда албатта ғалаба қозонишимни айтдим. Энди улар Крисга айтган гапимни эшитишганидан кейин мағлубиятга учрашим мумкин эмасди. Кимдир мушкул вазиятдан чиққунимизча вақтинча мойнани камайтиришни таклиф қилди. Мен бу чорани жуда зарур бўлмагунча қўлламасликка сўз бердим. Кейин ҳар бир ходимнинг қўлини сиқиб хайрлашдим, улар чиқиб кетишди.

Хаммаси ажойиб бўлди. Ходимларимга аниқ бўлмасаям кўп нарса ваъда бердим. Хорфин аҳволда стол устидаги телефонларга тикилдим. Улар жирингламасди. Одатда телефонлар бу вақтда жиринглашдан тинмасди. Ғамгин кулумсирадим. «Агар телефонларинг жирингламаса, демак, сен ўлгансан», дейишарди тадбиркорлар. Ҳақиқатан ҳам ўзимни мурдадай ҳис қилдим. Телефоннинг



титрок жаранги янгради. Ланж ахволда тугмачани босдим.

– Хузурингизга Шайлер хоним келди. У иш фаолиятига боғлиқ ахборот билан танишишга вақтингиз бор-йўқлигини сўраяпти, – тетик ва куруқ охангда сўради Микки.

Эшик очилганида, оёққа қалқиб, ҳаяжонимни босишга уриндим. Элейн киргач, менга қараб, бир лаҳза тош қотди. Унинг кўзлари менга ачи-ниш билан боқарди. Фамгин ҳолда секин стол томон йўналди. Бир сўз дейишга ҳолим бўлмай, сукут сақладим. Бу аёлнинг нимасидир менга қаттиқ таъсир қиларди. Ҳаяжондан юрагим ду-киллади.

– Брэд, кўринишинг ёмон, – деди секингина Элейн.

Унинг кўлларига талпиндим. У бош чайқади, бармоқлари кўлларим орасидан сирғаниб чикди.

– Йўқ, Брэд, – деди у юмшоқ охангда. – Хаммаси тугади. Оркага йўл йўқ.

– Мен сени севаман, – дедим. – Ҳеч нарса тугагани йўқ.

– Мен хато қилдим, Брэд, – шивирлади Элейн. – Илтимос, у кунларни эслатма. Дўст бўлиб қолайлик.

Чукур хўрсиниб, ўриндикқа чўкдим. Кўлларим титраб, қутидан сигарет олиб чекдим-да, тутунлар ғубори остидан Элейнга қарадим.

– Элейн, нега қайтиб келдинг? Мени қийнаш учунми?

– Ҳаммасига мен айбдорман. Мени деб Мэтт амаким билан урушиб қолдинг, – деди Элейн синиқ товушда. – Амаким сен ҳақингда маълумот тўплаганини айтди. Унга учрашув чоғи кўпол га-пирганинг ёқмабди. У сенинг фойдангни кўзлаб маслаҳат берган экан.

– Менинг фойдамни кўзлаб гапирган Мэтт Брэйдидан Худонинг ўзи асрасин! – дедим киноя





билан. – Яна озгина фурсатдан кейин мен батамом йўқ бўламан.

– Сени порлоқ келажак кутаётганига Мэтт амакимнинг ишончи комил, – деди Элейн.

– Менинг шу ерда ҳам келажагим порлоқ эди, амакинг уни йўқ қилди. Энди эса ҳеч вақом қолмади.

Бармоқларимни куйдирган сигаретни ўчирдим.

– Амакинг жуда олийжаноб инсон, айниқса, ҳушомад қилганларга нисбатан, – дедим қўшимча қилиб.

– Хоҳласанг, Мэтт амаким билан гаплашман, – таклиф қилди Элейн.

– Йўқ, раҳмат. Хожати йўқ. Энди кеч, у мени бор мижозимдан маҳрум қилди. Амакинг вақтини бекор ўтказмайди.

– Сенга ёрдам бермоқчиман, Брэд. Нимадир қилишим мумкин дир, ахир?

Мен унга боқиб, бош чайқадим.

– Билмадим, Элейн. Эндиликда биров менга ёрдам беради, деган фикрдан йироқман. Бу бизнеснинг ёзилмаган бир қонуни бор, мен уни буздим. Ҳар қандай шароитда ҳам мижоз зарар кўрмаслиги керак. Энди мен билан ҳеч ким ҳамкорлик қилмайди, қозонга яқинлашсанг, қораси юқади.

– Қўмитанинг бошқа аъзолари-чи? – сўради Элейн. – Биттасини танийман. Режанг уларни хали-ҳамон қизиқтирмоқда.

Элейнга тан бериш керак. Уриниб кўришга арзийди. Телефонга қўл чўздим.

– «Индепендент Стал»даги Ричард Мартин, – деди Элейн завқ-шавқ билан. – Ўшанга қўнғироқ қилсанг-чи?

Бош ирғаб, Миккидан Мартин билан улаб беришни сўрадим.

Кулиб қўйдим. Элейн менинг қўнғимдаги аёл. Унинг жамики хислатлари, шу жумладан,



фикрлаш тарзи ҳам менга ёқади. Элейн тилла портсигарини чиқарди. Унга яқинлашиб, гугурт чакдим.

– Агар менинг суюклигим бўлмаганингда эди, сени шерик қилиб олардим, – дедим жилмайиб.

– Нима учун биз дўст бўлиб қололмаймиз, Брэд?

Элейннинг кўзларидаги дардни кўриб, юрагимга оғриқ кирди. Дардини олиш учун унга интилдим, аммо кўлларим ярим йўлда муаллақ қолди. Телефон жириглаб, гўшакни кўтаришга мажбур бўлдим. Микки Мартиннинг овқатланишга чиқиб кетганини айтди. Котибамга кейинроқ яна қўнғироқ қилишни буюрдим.

ЙИГИРМАНЧИ БОБ

Элейн иккимиз овқатланиш учун «Колони» ресторанига йўл олдик.

Эшик олдида бизни метрдотель¹ кутиб олди.

– Жаноб Ровен, – минғирлади у, – сиз учун алоҳида стол бор.

Атрофга алангладим. Ресторан одамга тўла, бу нусха алдашни бошларкан, унинг барча столлари «алоҳида» эди. У бизни залнинг тўрида қўйилган стол томон бошлади. Назаримда, яна икки қадам қўйсам, Олтмишинчи кўчага чиқиб қоладигандай туюлди. «Қизик, хаётимдаги кўнгилисизликлар хақидаги миш-мишлар унинг ҳам қулоғига етди-микан?» – деб мийиғимда кулдим.

Ўтирдик, бир пайт елкам оша аёл кишининг овози янгради:

– Элейн Шайлер! Бу шаҳарда нима қилиб юрибсиз?

Юзимда мулойим табассум билан ўрнимдан турдим. Ортимда ўрта ёшлардаги ёкимтой жувон

¹ *Метрдотель* – дарбон, эшик оғаси.



жилмайиб турарди. Уни таниб, хаёлан ўзимни койидим. Элейини бу ерга бошлаб келмаслигим керак эди. Бу хоним газетанинг киборлар хаётини ёритувчи маҳаллий мухбири эди. Эртагаёқ мамлакатда чиқадиган ҳар икки газетанинг бирида биз ҳакимизда мақола чоп этилади. Биз катта шов-шувга сабаб бўлувчи мақола қаҳрамонлари эдик. «Мэтт Брэйдининг жияни унинг душмани билан ресторанда».

Бир неча дақиқадан кейин журналист аёл кетди. Элейн билан бирга офисга қайтдик. Мартин кўнғироғимга жавоб бергунга қадар Элейн менга Мэтт Брэйди ва пўлат куйиш саноати ҳақида гапириб берди. Унинг ҳикоясини диққат билан тингладим. Брэйдига ўхшаганлар бизнес аталмиш ўйинда бешафқат эдилар. Уларнинг олдида ҳамкасбларим бор-йўғи хаваскор ўйинчилар. Менга улар бошқаларни бир марта бўлса ҳам сотган одамлар қиёфасида кўринарди, балки бир неча марта сотишгандир. Шубҳасиз, бу уларнинг жондан ортик кўрган эрмаги эди. Бу одамлар яширинча ҳаракат қилишар, сира кўлга тушмасдилар. Мэтт Брэйди мени бекорга огохлантирмаган. Улар бошқаларнинг ўрнини эгаллаш учун ҳамма нарсага тайёр эдилар.

Телефон жиринглади. Гўшакни кўтардим. Бу Марж экан.

– Ишларинг қалай, азизим?

– Ўзгариш бор, – дедим Элейнга жилмайиб. – Эрталаб Шайлер хоним келди. У менга ўз ёрдамини таклиф қилди, рози бўлдим.

– Бугун ўғлимиз Брэддан хат олдим, – деди хотиним негадир дарров суҳбат мавзусини ўзгартириб.

– Яхши. Нима деб ёзибди?

– Тузалиб қолибди. Янаги ҳафтадан машғулотларига бораркан.

– Жуда соз! Мен сенга айтгандим-ку, ҳаммаси яхши бўлади деб. Ойнинг ўн беши қоронғи



бўлса, ўн беши ёруф. Ҳар қандай кўнгилсизлик ортидан, албатта, хурсандчилик келади.

– Ҳозир ёлғизмисан? – сўради Марж овоз оҳангини ўзгартириб.

– Йўқ.

– Ёнингда Шайлер хоним борми?

– Ҳа, – дедим курукқина қилиб.

У бир неча сония жим қолди. Кейин тилга кирди:

– Азизим, Шайлер хонимга менинг номимдан ҳам миннатдорчилик билдиришни унутма, – деди киноя билан ва гўшакни илиб қўйди.

Ёнимда ўтирган Элейн бармоқларига тикилиб хомуш тортди.

– Хотинингни айбламайман, – деди у. – Унинг ўрнида бўлганда мен ҳам худди шундай қилган бўлардим.

Телефон кўнғироғини эшитиб, енгил тин олдим. Микки ниҳоят мени Мартин билан улаб берди. Унинг гап оҳанги совуқ эди. Ҳа, у мени яхши эслайди. Уни жамоатчилик билан алоқа қилиш кампанияси қизиқтирмайди. У фақат ўзи учун жавоб беради, қўмитанинг бошқа аъзолари учун эмас. Мартин бўлиб ўтган воқеадан кейин қўмита аъзоларининг менинг хизматимга қизиқиши борлигига шубҳаланишини айтди.

– «Консолидейтид Стал» жамоатчилик билан алоқа қилиш мақсадида шахсий режаларини амалга ошириш учун бугун ассоциациядан чиқди, – деди у гапини яқунлаб.

Гўшакни илдим-да, Элейнга қараб зўрма-зўраки илжайдим.

– Мэтт Брэйди бугун пўлат қуювчилар ассоциациясидан чиқибди. Компания унинг маблағисиз ҳеч нарса қилолмаслигини амакинг яхши билади.

– Брэд, амаким билан гаплашишимга рухсат бер. У гапимга киради.

Ҳорғии бош чайқадим.



– Масалани ҳал қилишнинг бошқа йўли ҳам бўлиши керак. Сен менга амакинг, пўлат қуйиш саноати тўғрисида гапираётгандинг. Давом эт. Балки бирор янги фикр келиб қолар.

Элейн иш вақти тугагунча гапирди. Соат етига яқин унинг баъзи бир сўзлари диққатимни тортди. Мен Элейннинг ортида туриб, қорамтир осмонни томоша қилардим. Унинг айтишича, эри тириклигида «Консолидейтид Стал»нинг антитрест қонунларини четлаб ўтганидан хабар тоиган, бу ҳақда Брэйди билан гаплашишмоқчи бўлган экан.

– Нима бўлганди? – деб сўрадим.

– Аниқ билолмадим. Дэвид нимадандир газабланганди, бошқа бу ҳақда гапирмади.

– Бу мавзуда амакинг билан гаплашганминдинг?

– Менимча, йўқ, – деди у. – У кўп ўтмай хасталикка чалинди.

Бу масалани чуқурроқ ўрганишим кераклигини ички бир овоз айтиб турарди. Полга қўнғирок қилдим-да, гапни чўзмай дарров мақсадга ўтиб, сўрадим:

– Брэйдининг компанияси антитрест қонунларини бузганликда айблангани ростми?

– Улар битим тузишган. Бу сени нега қизиқтиряпти?

– Ҳаммаси қонунийми? – деб сўрадим.

– Ҳа, – жавоб берди у. – Бу одатий ҳол. «Консолидейтид Стал» рақибларига халақит қилмасликка ваъда берган.

– Тушунарли, – дедим. – Ким ҳукуматнинг манфаатини ҳимоя қилган?

– Билмадим, аниқлашим мумкин. Бу шунчалик муҳимми?

– Менимча, ҳа. Ҳақлигимга ишонаман. Адашсам, тамом. Куним битади.

– Эртага эрталаб қўнғирок қиламан, – деб Пол гўшакни қўйди.





* * *

Соат ўнга якин уйга кириб бордим. Марж газета ўқиб ўтирар, унинг карашидан жаҳли чиқаётгани сезилиб турарди. Ёновидан ўпиш учун эгилганимда мендан юз ўгирди.

– Шайлер хоним билан шунчалик банд бўлганингдан қўнғироқ килиб, овқатланишга кел-маслигингни айтишга ҳам вақт тополмадингми?

Кафтимни пешонамга урдим.

– Эй Худо, мутлақо унутибман. Кечир, азиям. Муаммоларим шунчалик кўпки...

– Унинг учун вақт топасан.

Бу сафар сабр косам тўлди.

– Жин урсин, кимман ўзи? – деб ўшқирдим. – Мен сенга ёш боламанми, ҳар ўн дақиқада кўпғироқ килиб ҳисобот берадиган? Мени тинч қўй! Шусиз ҳам муаммоларим ошиб-тошиб ётибди!

Маржнинг ранги оқариб кетди. У ўгирилиб, индамай хонамиз томон зинадан юқорига кўтарилди.

Меҳмонхонада бироз ўтирдим, яна финжонни тўлдирдим. Маржнинг ортидан ётоқхона томон йўл олдим. Эшик тутқичини тортдим. Ёпик. Тутқични бураб кўрдим. Ичидан қулфланган.

ЙИГИРМА БИРИНЧИ БОБ

Меҳмонхонадаги устара ўтмас экан; душда ҳам сув хароратини меъёрига келтиролмадим. Кичкина сочиқчага артиндим. Қорнимни ичимга тортиб, сочиқни белимга аранг ўраб, шип-паксиз ётоқхонамизга кирдим. Хона ҳувиллаган, бу сафар каравотда тоза ич кийимларим йўқ эди. Жавонни титкилаб, кийим изладим. Сўнг пастга тушдим.

Столда ҳам апельсин шарбати кўринмасди. Фижимланган газета Маржнинг оромкурсиси қар-шисида ётарди. Газетани олиб, ўтирдим. Бизнес



янгиликларини ўқимокчи бўлган ҳам эдимки, кўзим киборлар хаётига оид саҳифадаги мақолага тушди.

«Пўлат қуйиш саноати корчалони Мэтт Брэйдининг жияни, Вашингтон киборлар жамиятининг кўзга кўринган сиймоси Хортенс (Элейн) Шайлер хоним ниҳоят, полиомиелитдан фожиали вафот этган эри ва фарзандларининг ўлиmidан сўнг «Колони» ресторанида келишган бир эркак билан овқатланаётганини кўрдик. Аниқланишича, бу жанобнинг исм-шарифи Брэд Ровен; у жамоатчилик билан алоқа бўлимининг катта мутахассиси, миш-мишларга қараганда, Шайлер хонимга полиомиелитнинг олдини олиш бўйича олиб бораётган ишларида яқиндан ёрдам бермоқда. Кулиб турган чехраларига қараганда, уларни нафақат ишга доир алоқалар, балки...»

Газета шундай қўйилган эдики, мақолага кўзим тушмаслигининг ҳеч иложи йўқ эди. Ғазабланиб, бизнесга оид бўлимга қарадим. Унинг бу сони мени қувонтирмади, газетани олгандан дарров ахлат қутисига ташлаб юбориш керак эди. Кичкина хабарчага кўзим тушди: *«Кристофер Проктор Мэтт Брэйди бошчилик қилувчи «Консолидейтид Стал» корпорациясига қарашли жамоатчилик билан алоқа бўлими махсус маслаҳатчиси лавозимига тайинланди».*

Газетани полга ирғитдим. Апельсин шарбатим қанийкин-а?

– Марж! – деб бақирдим.

Ошхона эшиги очилиб, тирқишдан хизматкор Саллининг тим қора юзи кўринди.

– Жаноб Ровен, узр, келганингизни сезмай қолибман.

– Ровен хоним қаерда?

– Кетди, – деди Салли. – Хозир шарбатингизни бераман.





Шарбатни кутиб ўтирганимда хонага Жини кириб келди. Унинг юзида сирли табассум ўйнади.

– Дада, агар тезроқ ҳаракат қилсангиз, мени мактабга ташлаб ўтишга улгурардингиз.

Сабр косам тўлди.

– Нимага сен тенгдошларингга ўхшаб автобусда юролмайсан? Бошқалардан қаеринг ортик? – дедим ғазабдан бўғилиб.

Эшикни ёпиб, стол ёнига қайтдим. Стол устида апельсин шарбати турарди, уни паришонхотирлик билан ҳўпладим. Шарбат менга бемаза туюлди.

Салли тилла рангли қовурилган тухум келтирди. Тухумнинг ёнида четлари қизғиш-жигарранг бекон бор эди. У нонуштамни олдимга қўйиб, финжонга қахва қуйди. Овқатга иштаҳасиз тикилдим. Ўзимнинг: «Нонуштадаги қовурилган тухум кунингни равшан қилади», деган сўзларимни эсладим. Менга нима бўлди? Оромкурсини суриб ўрнимдан турдим. Назаримда, уйни меҳр-муҳаббат тарк этгандай, бўм-бўш ва совуқ туюлди.

Кун секин ўтарди. Офис жим-жит, атиги икки марта кўнғироқ бўлди. Тушга яқин гўшакдан Элейннинг мулойим овози эшитилди.

– Мэтт амакимнинг ҳам газетага кўзи тушибди. Кўнғироқ қилиб, сен билан энди учрашмаслигимни талаб қилди. Жудаям ғазабланди. У сени таваккалчи фирибгар, деб атади.

Бу гапни эшитиб, миямга ғаройиб бир фикр келди. Қувончдан кулиб юбордим.

– Жуда соз. Мен унинг янаям кучлироқ ғазабланишига ёрдам бераман. Сен билан ошиқмаъшуқлик муносабатларимизни давом эттирамиз.

– Брэд, илтимос, – паст товушда ёлворди у. – Сенга айтдим-ку, ҳаммаси тамом деб. Мен ортик бундай яшолмайман.

– Бунинг ҳаммаси газета учун, – дея тушунтирдим. – Амакингнинг жаҳлдан ақлини йўқотишини истайман. Шунда у хато қилиши мумкин.



Жим туриб, унинг иккиланаётганлигини хис қилдим. Бир неча лаҳзадан кейин Элейн тилга кирди.

– Яхши, Брэд. Нима қилишим керак?

Хурсандчилигимни яширишга уриндим.

– Энг чиройли кўйлагингни кий. Учрашув уюштириб, мухбирларга ўз фаолиятинг ҳақида интервью берасан. Бу нарса сенинг ишингга зарар етказмайди, менга эса ёрдам беради. Ҳаммаси тайёр бўлгач, ўзим қўнғироқ қиламан.

Гўшакни бир лаҳзага қўйиб, сўнгра яна кўтардим.

– Шайлер хоним матбуот учун полиомиелитнинг олдини олиш бўйича ўтказаетган кампаниясини ёритиш мақсадида учрашув уюштирамоқчи. Соат бешга «Лайлак» қаҳвахонасида зарур нарсаларни тайёрла, – дедим Миккига. – Ходимларимиз Нью-Йоркнинг барча газетачилари-ю, фото-мухбирларини судраб бўлса ҳам олиб келишсин.

– Яхши, хўжайин, – деди Микки. – Сизга Пол Реми телефон қиляпти.

Селетор тугмасини босдим.

– Пол? Анави нусхани топдингми?

– Ҳа, – деди Пол. – Бу йигитнинг фамилияси Леви. У ўзининг хусусий адвокатурасини очиш учун бу ердан Нью-Йоркнинг Уоппингер-Фолс деган жойига кетган. Ҳозир Левини бу ерда ҳеч ким эслолмайди. Вахоланки, қачонлардир уни вазирликда ишбилармон мутахассис сифатида қадрлашган. У Гарвардни имтиёзли диплом билан тамомлаган. Антитрест қонунлари соҳаси бўйича махсус мутахассис. Брэйдининг компанияси билан боғлиқ можаро унинг илк катта иши бўлган.

– Нега ишни судгача олиб бормаган?

– Билмадим, эҳтимол, бу вазирликнинг кўрсатмасидир.

– Унинг исми нима?

– Роберт М. Леви. Бирон нарса аниқладингми? – кизиқиб сўради Пол.





– Хавога туфлаб ўтирибман, тупугим Мэтт Брэйдигача етиб борар, деган умидда.

Гўшакни қўйиб, дарров машинамга ўтирдимда, сэндвични оғзимга тиқиб, наридан-бери овқатланган кўйи Уоппингер-Фолсга қараб йўлга тушдим. Ошқозонимда сэндвичданми ё хаяжонданми тошдай бир нарса пайдо бўлди. Бу охирги кунларда бутун вужудимни эгаллаган бўшлиқдан кўра афзалроқ эди.

ЙИГИРМА ИККИНЧИ БОБ

Уоппингер-Фолсга соат икки яримда етиб келдим. Бу бир лаҳзада айланиб чиқиш мумкин бўлган кичкинагина шахарча экан. Тормозни босиб, машинани қатор дўконлар саф тортган кўчада тўхтатдим. Машинадан тушиб, атрофни кузатдим. Бир неча идора ва телефон будкаларига кўзим тушди. Будкалардан бирида ётган телефон рақамлари ёзилган китобчани варақладим. Роберт М. Левининг рақами йўқ экан. Чиқиб, ансамни кашидим.

Ёш, қобилиятли адвокатнинг хусусий адвокатура очиш учун шундай бир кимсасиз жойни танлагани галати эди. Ўтиб кетаётган иолициячига кўзим тушиб, истиқболига шошилдим.

– Ёрдам беролмайсизми? Мен Роберт М. Леви деган одамни излаяпман.

Полициячи машинамга кўз югуртириб, кейин менга назар солди.

– Бу ерда сиз айтган фамилияли адвокат йўғ-у, аммо Боб Леви деган бир кимса яшайди. Уруш пайтида у моҳир учувчи бўлган. Ўн битта япон самолётини уриб туширган. Урушдан кейин қисқа вақт Вашингтонда яшаган. Балки сиз қидираётган одам ўшадир?

Менга эшитганларим етарли эди.

– Ха, худди ўзи, – дедим ховлиқиб.



– Чоррахани кўрапсизми? Ўннга бурилиб, кўчанинг охиригача борасиз. Уйининг рўпарасида «Итлар учун бошпана» деб ёзилган тахта бор.

Полициячига миннатдорчилик билдириб, машинага ўтирдим. Муюлишдан бурилиб, тупрок йўлга чиқдим. Тахминан бир ярим чакирим юргач, полициячи мени майна килди, деб ўйладим, аммо шамол қулоғимга итларнинг акиллаган товушини олиб келди. Шу ерда йўл тугаб, «Итлар учун бошпана» деган ёзувли тахтага кўзим тушди. Тахтанинг пастига «Фокстерьер ва уэльс терьер кучуклари сотилади. Жаноб Боб Леви ва Леви хоним» деб ёзилганди. Машинадан тушиб, оқ коттеж томон йўл олдим. Уйнинг ортида, тиканли сим тўсиқ билан ўралган катакда итлар акилларди.

Уй рўпарасида қирк тўккизинчи йилларда ишлаб чиқарилган «универсал» туридаги «Форд» турарди. Эшик тугмачасини босгандим, бир пайтнинг ўзида ҳам уйда, ҳам итхонада қўнғирок жанглади. Худди буйрук берилгандай итларнинг акиллаши кучайди. Бу шовқинга эркак кишининг товуши ҳам қўшилди:

– Биз бу ёқдамиз!

Панжара орасидан қарадим. Эркак ерга ўтириб, аёл ушлаб турган кучукчани кўздан кечирарди.

– Бир дақиқа, – деди у хушмуомалалик билан бошини кўтармай. Аёл менга қараб жилмайди. Тўсиққа суяниб, уларни кузатдим. Эркак узун чўткача билан кучукчанинг қулоғини тозаларди. Бир неча дақиқадан сўнг у ўз ишидан мамнун холда ўрнидан турди. Эгасининг қўлидан чиққан кучукча озод бўлганидан қувонганча бошқа итларнинг олдига югурди.

– Қулоғига қўнғиз кирибди, – тушунтирди итхона хўжайини. – Бирор кор-хол рўй бермасдан олиб ташлай, дедим. Нима хизмат, жаноб?

– Мен вашингтонлик, адлия вазирлиги собиқ юристи жаноб Роберт М. Левини кидиряпман.



Сиз шаҳарчада шундай фамилияли ягона одам экансиз. Сиз Роберт М. Левимисиз?

У аёл билан кўз уриштирди.

– Мен уйга кетдим, ишларим бор, – деди аёл шошилиб.

Аёлнинг эшикчадан ўтиши учун йўл берарканман, уни нигоҳларим билан кузатиб қолдим. У шарқликларга хос майда ва эҳтиёткорона қадам ташларди. Эркакка юзланиб, унинг гапиришини кутдим. Эркак аёл кўздан йўқолиб, уйга кириб кетгунча қараб турди. Унинг кўзлари ғам-аламга тўлди.

– Нега сўраяпсиз, жаноб?

Бу одамни нима қийнаётганини билмадим-у, аммо унинг кулфатига шерик бўлгим келди. Унинг нимасидир менга ёқиб қолганди.

– Маслаҳатингиз ва баъзи бир маълумотлар керак, – дедим.

У аввал машинамга, кейин менга назар солди.

– Мен анчадан бери ҳуқуқшунослик билан шуғулланмайман. Сизга ёрдам беролмайман, деб кўркаман.

– Мени қонун эмас, тарих кизиқтиради. Сиз адлия вазирлигида ишлаганингизда бир ишни тергов қилгансиз, – тушунтирдим мен. – Яъни «Консолидейтид Стал» компаниясининг антитрест қонунларини бузганлиги ҳақидаги ишни. Билишимча, ишни судга оширмакчи бўлгансиз.

У бирдан хушёр тортди.

– Бунинг сизга нима алоқаси бор? – деб сўради.

– Шаҳсан менга ҳеч қанақа алоқаси йўқ, – дедим. – Мен шуғулланаётган бизнесга алоқадор. Шу сабабли сиз билан учрашишга қарор қилдим. Мен жамоатчилик билан алоқа бўлими маслаҳатчисиман.

Чўнтагимдан ташриф қоғозимни чиқариб, суҳбатдошимга кўрсатдим.



– Бу иш билан нимага кизиқяпсиз, жаноб Ровен? – деб сўради суҳбатдошим.

Гапни узоқдан бошладим.

– Бундан саккиз йил аввал ҳозир ташриф қорозида номини ўқиганингиз — фирмага асос солдим. Мен унга саккиз йиллик оғир меҳнатимни сарфлаганман. Унгача эса фирмани очишга тайёрланганман. Кунлардан бир кун катта бир саноат корхонасидан буюртма тушди. Қармоқ ташлаб, балиқ илинганини ҳис қилдим. Кейин офисимга бир одам кириб, йиллик даромади олтмиш минг долларлик иш таклиф қилди. Катта пул. Мен бу пулга хоҳлаган нарсамни сотиб олишим мумкин эди. Аммо шу ерда бир муаммо пайдо бўлди.

Гапларимнинг унга қандай таъсир қилаётганини билиш учун тўхтадим. Левининг диққат-эътибори менда эди.

– Қандай муаммо? – сўради Леви.

Гапни чўзиб, секин давом этдим:

– Бунинг эвазига у мендан бошқаларга хиёнат қилишимни, дўстларим юзига тупуришимни талаб қилди. Ўз меҳнатлари билан фирмам ривожига ҳисса қўшган ходимларимни тақдир ҳукмига ҳавола этиб, ташлаб қўёлмасдим. Мен бу одамга айтишим мумкин бўлган ягона жавобни бердим. Унинг таклифини рад этдим. Бу воқеага ҳам бир неча кун бўлди. Бугунга келиб ҳеч вақом қолмади, ҳалоқат ёқасида турибман. Буюртмаларнинг саксон фоизини йўқотдим. У мени қора рўйхатга тиркаган. Бу ерга мени ички бир сезги етаклади. Чўкаётган одам сингари хасга ёпишяпман. Ёнингизда суҳбатлашиб турарканман, қачонлардир сизнинг ҳаётингизда ҳам шу одам туфайли кўнгилсизликлар рўй бергандай таассурот уйғоняпти. Унинг исмини айтайми?

Леви менга лоқайд боқди.

– Ҳожати йўқ. Унинг кимлиги менга маълум.



У чукур хўрсинди. Левининг овозида инсонда мавжуд жамики нафрат мужассам эди.

– Мэтт Брэйди.

– Иккаламизнинг ҳам унда қасдимиз бор, – дедим секин. – Ўч олишни истайсизми?

У нигоҳини менга каратди.

– Жаноб Ровен, бу ер иссиқ. Юринг, уйга кириб гаплашамиз. Хотиним сизга хуштаъм қахва дамлаб беради.

ЙИГИРМА УЧИНЧИ БОБ

Биз очик деразасидан майин шабада эсиб турган ошхонада ўтирганча суҳбатлашдик. Левининг хотини ярми немис, ярми япон бўлган евроосиёлик хонадондан экан. У хотини билан Америка армияси сафида хизмат қилаётган пайтда Токиода танишган экан.

Леви менинг Мэтт Брэйди билан бўлган кўнгилсиз можаро ҳақидаги хикоямни диққат билан тинглади. Жим бўлганимда, эр-хотин бир-бирларига кўз ташлашди.

Леви совуққонлик билан тилга кирди.

– Сизнингча, биз қандай ёрдам беришимиз мумкин, жаноб Ровен?

– Билмадим, – дедим қўлларимни икки томонга ёйиб. – Омадимни синаб кўришга қарор қилдим. Нимадир топишга умидвор бўлиб олдингизга келдим.

У менга индамай тикилди, сўнгра нигоҳини қаршисидаги қахва солинган финжонга бурди.

– Минг афсус, ҳафсалангизни пир қиламан, жаноб Ровен, – деди аста Леви. – Сизга сира ёрдам беролмайман.

Назаримда, Леви ёлғон гапиряпти. Брэйдидан гап очилганда юзида синчковлик аломати, овозида нафрат оҳанги сезилганди. У нимадандир кўрқяпти. Нимаданлигини билмайман-у, лекин





бунга ишончим комил. Шууримда бир тахмин ярк этди. Тушундим. Брэйди Левининг нозик жойидан ушлаган кўринади.

Адашмасам, тергов жараёнида Леви Брэйди учун хавф туғдирувчи нимадир топган, шундан кейин пулат қуйиш саноати корчалони жавоб тариқасида унинг ҳам нозик жойини топиб қуритмоқчи бўлган. Келажаги порлоқ ёш ҳуқуқшуносни бошқа қанақа сабаб бунақа гадойтопмас, чекка шаҳарчага етаклаши мумкин?

– Нимадир бўлиши керак, – дедим таслим бўлгим келмай. – «Консолидейтид Стал»нинг ишини сиз тергов қилгансиз. Айтишларича, бу компания сири Мэтт Брэйдидан кейин фақатгина сизга маълум экан.

Леви яна хотини билан кўз уриштириб олди.

– Менда сизга фойдаси тегадиган ҳеч қандай маълумот йўқ, деб ўйлайман, – деди у қайсарликда мендан қолишмай.

Ўрнимдан кўзгалдим. Мени чарчоқ ва ожизлик хисси чулғаб олди. Атрофим бўшлиқдан иборат. Аммо тамом бўлганимни тан олгим келмасди. Лабларимда аламли табассум пайдо бўлди.

– У сизни яксон қилган, – дедим. Леви жавоб бермай, менга ўқрайди.

Уйни тарк этдим, узун, озода йўлакчадан юриб, машинамга ўтириб, ортга бурилдим. Йўлнинг ярмини босиб ўтиб, катта шоссега чиққанимда ортимдан машина сигнали эшитилди. Ойнага қарадим. Боя Левининг коттежи олдида кўрган «Форд» машинасини унинг хотини бошқариб келарди. Йўлнинг четига тўхтаб, уни ўтказиб юбордим. У чанг кўтариб мени қувиб ўтди-ю, муюлишда тўхтади. Левининг хотини машинадан тушар-тушмас, менга қараб қўл силкиди. Тормозни босдим.

– Жаноб Ровен, – деди у инглиз тилини бузиб. – Сиз билан гаплашиб олишим керак.

Машинамнинг ўнг эшигини очдим.



– Эшитаман, Леви хоним?

У ёнимга ўтириб, асабийлашганча сигарета тутатди.

– Эрим сизга ёрдам бермоқчийди, аммо кўрқди, – деди аёл. – У сизни Мэтт Брэйдининг одами деб шубҳаланди. Сизга кўп нарсаларни гапириб бермоқчи эди-ю, журъат қилмади.

– Нега? Мэтт Брэйди энди унга нима ёмонлик қилиши мумкин?

– Боб ўзини ўйлаётгани йўқ, – деди Леви хоним. – У менга бирор кор-ҳол бўлишидан кўрқади.

Ҳеч нимани тушунмадим. Бу аёлнинг Мэтт Брэйдига нима алоқаси бор? Нигоҳим таажжубимни ошкор қилди.

– Сиз билан очиқчасига гаплашсам бўладими? – деб сўради Леви хоним кўзлари мўлтираб. Сўнгра аёл мени саволларга кўмиб ташлади: «Сиз бизга дўстмисиз? Сизга ишонсак бўладими? Бизга зиён етказмайсизми?»

Жавоб беришдан олдин, ўйга толдим.

– Сиз бирор кишини туғилганидан бери таниб, унинг қалбида нима борлигини яхши билмаслигини мумкин, – деб секингина гап бошладим. – Кейин ҳаётингизда бирор ўзгариш, оғир вазиятга йўлиқасиз-у, аввалги дўстларингиз сиз учун ҳеч ким эмаслигини билиб қоласиз, мутлақо нотаниш одам эса сизга ёрдам қўлини чўзади. Ҳозир мен худди шу аҳволдаман. Эски кадрдонларимнинг қўлидан ҳеч нарса келмайди, мадад берадиган ҳеч кимим йўқ.

Леви хоним чуқур хўрсинди-да, ғаройиб мовий кўзларини ойнага қадаганча йўлга тикилди ва бир неча дақиқадан кейин тилга кирди.

– Бобни илк маротаба учратганимда, у қувнок, келажакка ишончи баланд, некбин ва хушчакчак йигит эди. Унинг мақсадларга эришиш учун ўз режалари ва орзу-ниятлари, умидлари бор эди. Мен



анчадан бери унинг юзида табассум кўрмадим. Бошимиздан ўтган воқеалардан кейин у анча нарсасини йўқотди. Менинг ватанимда айтишларича, мухаббат барча бахтсизликларнинг даракчисидир. Бу ҳақиқат. Мен ва севгимиз туфайли эрим умрини қувғинда ўтказмоқда. Эримнинг нима учун гапиришга журъат этолмаганини энди тушунгандирсиз? Уни кўрқоқ деб ўйлашингизни истамайман.

– Йўқ, мен бундай деб ўйламайман. Лекин у жим юришга мажбур эмас-ку?

– Мэтт Брэйди — кўрқинчли одам, — деди аёл аста. — У Бобнинг мени ноқонуний йўл билан Штатларга олиб келганини билиб қолган. Унинг изқуварлари Бобга нисбатан ҳеч қандай қораловчи ҳужжат тополмагач, менга ёпишишди. Боб бир нарсани — мен билан Америкага қайтишни истади, менга қалбаки паспорт ва виза сотиб олди. Шундай қилиб, бу ерларга келиб қолдим. Жаноб Брэйдининг изқувари Бобга улар ўзларига ҳаммаси маълумлигини, агар Боб чекинмаса, ҳукуматга унинг ёлғонлари ҳақида хабар берилишини айтгунича биз бахтли эдик. Кейин эрим ишдан бўшади. Мени Японияга қайтариб жўнатгандан кўра, унга шу иш маъкул келди.

Полнинг «Консолидейтид Стал» иши ҳақида гапирганлари эсимга тушди. Бу иш Левининг адлия вазирлигидан ишдан кетиши ҳақидаги битимга имзо қўйиши билан яқунланган эди. Мэтт Брэйди ўзининг маккорлиги билан мактанса арзийди.

Мен аёлга нима деб таскин беришни билмадим. Бу бахтиқаролар шундоғам ҳаётнинг анча-мунча аччиқ-чучугини татиб кўришган. Дард устига чипқон бўлгим келмади. Жимгина сигарет бурқситдим.

– Эрим — бахтсиз одам, жаноб Ровен, — деди аёл. — У кўз ўнгимда сўлиб боряпти, ўзини қайта тиклолмаяпти. Боб Мэтт Брэйдининг шах-



сий хаёти ва ишига оид бошқалар билмайдиган маълумотлардан хабардор. Агар эримга иш таклиф қилсангиз, унинг сизга нафи тегади.

– У хоҳлаган пайтида ишга чиқиши мумкин, – дедим. – Фақат мен уни мажбурлолмайман. Бунинг сабабини ўзингиз тушунтирдингиз.

Леви хоним машинадан тушиб, йўл ўртасида тўхтади. Шамол унинг сочларини тўзғитиб, юзларини тўсди.

– Мен уни олдингизга келишга мажбур қиламан, жаноб Ровен, – деди хоним. – Оқибатига тупурдим. Унинг азобланиб ўлишига гувоҳ бўлишни истамайман.

У «Форд»га ўтириб, ҳайдаб кетди. Машина ортидаги «Итлар учун бошпана» деган ёзувга кўзим тушди.

ЙИГИРМА ТЎРТИНЧИ БОБ

Бирор инсон хақида яхши гап гапирсангиз, уни ҳеч ким тингламайди, Худо кўрсатмасин, миш-миш чикса борми, эл оғзига элак тутиб бўлсан. Орадан уч кун ўтмай, шарқий қирғоқдан тортиб, то ғарбий қирғоққача бўлган ораликдаги барча газеталар Элейн иккимиз ҳақимизда ёзишди. Суратларимиз «сарик матбуот»нинг ҳар бир саҳифасида манаман деб турарди. Тўрт кун мобайнида илқий саргузаштимиз оламшумул янгиликка айланиб, ҳамманинг диққат марказида бўлди. Бизни биргаликда янги кўргазмаларда, дабдабали ресторанларда кўриб, одамлар ўгирилиб қарар, ўзаро пичирлашиб, вийбатимизни қилишарди.

Элейн ўз ролини қойилмақом қилиб ўйнади. Бошини ҳам қилмай, адл тутиб юрди. Бу пичинг гаплар унинг қулоғига чалинса ҳам эшитмаганга оларди. Башарти гап-сўзлар юрагига оғир ботган эса-да, буни менга билдирмасди. Борган сари бу аёлни қаттиқроқ севиб қолаётгандим.





Маржга бўлаётган воқеаларни тушунтирмакчи бўлганимда, у эшитишни ҳам истамади. Хатто Жини ҳам менга олайиб қарар, улар учун мен гўё йўқ эдим. Отам ҳам менга ишонмади.

Газеталар биз ҳақимиздаги янгиликни барчага етказди-ю, бу хабарни эшитиши лозим бўлган одам бундан беҳабар эди. Ҳар тонг бир-биримизга ягона саволни берардик: «Мэтт Брэйдидан хабар борми?» Ва ҳар тонг жавоб битта бўларди. «Йўқ».

Чоршанба куни эрталаб Элейн телефон қилди. Муз жойидан силжиганини тушундим.

– Менга Нора холам қўнғирок қилди, – деди у.

– Ким у? – деб сўрадим.

– Мэтт амакимнинг хотини, – деди ажабланган товушда Элейн.

– Унинг хотини борлигини эшитмаган эканман.

– Нора холам – ногирон, – деди Элейн. – Қирқ йилдан бери ногиронлар аравачасида, ҳеч қачон уйдан чиқмаган.

– Унга нима бўлган?

– Тўйларидан бир йил ўтгач, автоҳалокатга учраб, оёқ суяги майдаланиб кетган, – деди Элейн. – Мэтт амаким янги «Штутц» машинасини бошқарган, ҳалокат пайтида машина ағдарилиб кетган. Унинг ўзи уловдан отилиб тушган, Нора холамини эса машина босиб қолган. Мэтт амаким Нора холамининг олдида ўзини гуноҳкор санайди.

– Хурсандман. Амакинда ҳам ҳис-туйғу бор экан, – дедим қаҳр билан. – Мен бунга умид қилмагандим.

– Холам мени уйига меҳмонга таклиф қилди, – деди Элейн. – Уни газеталарда биз ҳақимизда ёзилган мақолалар хавотирга солибди. Унинг айтишича, Мэтт амаким ғазабдамиш. Эрталабки нонуштада амаким сени бир марта



огоҳлантирганини айтибди. Шунинг учун Нора холам қўнғироқ қилибди.

– Яхши. Уларникага меҳмонга бориб юрма. Яна бироз жаҳллари чиқсин.

Ўшак жимиб қолди. Уни секин жойига қўйдим.

– Ҳузурингизга жаноб Роберт М. Леви келди, – хабар берди Микки.

Уни кўришдан умидимни узгандим. Холбуки, Леви хонимдай аёл ўз айтганининг устидан чиқишига ишонишим лозим эди. Агар котибам унинг исм-фамилиясини айтмаганида хонамга кирган бу эркак Уоппингер-Фолсда мен кўрган одам эканига асло ишонмасдим. Унинг эғнида тўқ кулранг костюм, оқ кўйлак ва тўқ қизил рангли бўйинбоғ бор эди. Қуёшдан қорайган юзига, жигарранг кўзларининг четига майда ажин тушганди. Ўрнимдан турдим.

Роберт М. Леви очик чехра билан кўришди.

– Душанба куни келмоқчийдим, – деди у. – Қарасам, барча костюмларим эскириб, тўғри келмай қолибди, тикувчига янги костюм буюришга мажбур бўлдим. Агар таклифингиз ўз кучини йўқотмаган бўлса, таваккал қиламан.

Унинг қўлларини сиқарканман, дўст бўлиб қолишимизга ишондим. Менимча, у ҳам буни хис қилди.

– Вазият жиддий, – дедим Левининг ортидан унинг учун ажратилган хонага кириб. – Умумий дўстимиз Мэтт Брэйди ёмон ишламади. Ҳозирча галаба у томонда.

Леви столни айланиб ўтиб, ўтирди. Бармоқлари ялтироқ столни хаёлчан чертди.

– Хильда машинада кутяпти, – деди Леви. – Мен ўзим билан Мэтт Брэйди ва «Консолидейтид Стал»га тегишли барча ҳужжатларни бирор фойдаси тегар деб олиб келганман.

– Яхши, – дедим. – Ҳозир айтамыз, олиб чиқишади.



– Раҳмат, Брэд, – деди Леви жиддий оҳангда. – Бу бизнесда ҳеч нимани тушунмасам-да, сизга ёрдамим тегади, деган умиддаман.

– Сизнинг бу ерга келишингизнинг ўзи мен учун катта ёрдам. Ҳамма ҳам чўқаётган кемага чиқишга кўнавермайди.

ЙИГИРМА БЕШИНЧИ БОБ

Куннинг иккинчи ярмида «Консолидей-тид Стал»га тегишли ҳужжатлар билан танишиб, охириги бир неча ҳафта давомида билганларимдан кўра кўпроқ маълумотга эга бўлдим. Аммо бу маълумотларнинг қайси бирига ёпишишни билмасдим. Соат еттига яқин ўзимни оромкурсига ташладим-да, чарчаган кўзларимни ишқалаганча, коғоз тахламларини стол четига суриб, Бобга қарадим.

– Бугунча етар, бошим айланиб кетди, эрталаб давом эттирамиз.

У жилмайиб қўйди. Леви худди эрталабкидай тетик эди. Унинг иштиёқига ҳавас қилдим.

– Яхши, Брэд, – деди у ўрнидан тураркан.

Леви кетгач, эшик бирдан очилиб, остонада Сандра Уоллес пайдо бўлди.

– Сени кўрганимдан хурсандман, Сэнди. Жудаям чарчадим, – дедим уни оромкурсига ўтиришга таклиф қилиб. – Хўжайининг жонимдан тўйдирди.

– Собиқ хўжайининг демокчимисан? – гапимни тўғрилади у. – Ваъда қилган ёрдамимни бериш учун келдим.

Ҳайратимни яширолмадим.

– Ундан кетдингми? Қачон?

– Кечадан бери ишга бормадим, аммо у хали билмайди.

– Бундай қилишингга нима сабаб бўлди? Унга итоат қиласан, деб ўйлардим.



– Сабаби сен, – деди Сандра кўзларимга тикилиб. – Ҳеч қачон сеники бўлолмаслигимни яхши биламан. Қийналаётганингни била туриб, офисга камалиб ўтирсам, сенга ёрдам беролмайман.

У ўрнидан туриб, кўз узмаган ҳолда менга яқин келди.

– Охирги марта учрашганимизда мен сенга ҳаммаси тугади, сен менга ҳеч нарса беролмайсан, бошқа аёлга тегишлисан, дегандим. Аммо орадан бир кун ўтгач, нималар рўй берганини кўрдим. Брэйди сенга шундай азоб бердики, мен сенга кўшилиб азобландим. Кейин ҳузурингга келишга қарор қилдим. Сен менга иш ваъда қилганинг.

Иккиланиб қолдим.

– Ўша пайт ўзимга қаттиқ ишониб юборган эканман. Мэтт Брэйдининг нималарга қодирлигини билмабман, – дедим ўнғайсизланиб. – Ҳозир менинг тавсиямга қулоқ соладиган дўстларим қолдимикан? Лекин сенга иш топишга бор кучим билан ҳаракат қиламан.

Сандра ўрнидан турди.

– Сэнди, мен сен ўйлаган одам бўлиб чиқмаганим учун, қўлимдан келмайдиган нарсани ваъда берганим учун узр сўрайман. Мени кечир!

– Сен мен учун – ҳақиқий эркаксан, – деди у зўрма-зўраки жилмайиб.

Унинг кўзларига тикилдим. Бу кўзлар алдамасди. Сандранинг лаблари титрарди. Меҳрим жўшиб уни бағримга босдим. Шу пайт орқадан аллақандай шитирлаган товуш эшитилиб, аёл кишининг овози келди:

– Брэд, ўзингни аямайсан. Сени бу ердан олиб кетишга қарор қилдим!

Эшик ғирчиллаб, остонада Элейн пайдо бўлди. Дастлаб саросимадан гангиб қолдик, кейин Сэндининг бўйнимга осилган қўллари секин пастга сирғалди. Элейннинг юзидаги табассум бир лаҳза қотиб, секин йўқолди. Кўзларида изтироб пайдо



бўлди. Элейн ҳамон бўсағада турар, у кўзимга митти, мўрт бўлиб кўринди. У йиқилиб тушмаслик учун эшик тутқичини ушлаганча бир менга, бир Сэндига тикилиб, ниҳоят, тилга кирди.

– Салом, Сандра. Брэд, мен адашганга ўхшайман, – деди у алам билан. – Ғалаба учун ҳамма нарсага тайёрман, деганингда, ишонмагандим. Энди бундан бу ёғига ақлли бўламан!

Эшик қарсиллаб ёпилиб, Элейн ғойиб бўлди. Сэнди билан бир-биримизга тикилиб қолдик. Бир лаҳза серрайиб тургач, ўзимга келиб Элейннинг ортидан югурдим. Лекин қабулхонада ҳеч ким йўқ эди.

Сандра кетгач, ўзимни оромкурсига ташлаб, кўзимни юмдим. Элейннинг кўзларида пайдо бўлган изтиробни, оғриқни мен жисман ҳис қилардим. Юрагимга оғриқ кирди. Ишларим пачава. Мэтт Брэйди ғалаба қозонди. Курашишга ортиқ кучим қолмади. Кабинетимга кўз югуртирдим. Ҳаммаси тамом. Эртага фирмамни ёпиб, ҳисоб-қитоб қилишим, келгуси ҳафтадан ўзимга иш излашим лозим.

Виски топиш илинжида кабинетимда тентирадим. Яхшиси, вискини ўзим ичиб тугатай, уни эртага келадиган офиснинг янги хўжайини ичгандан кўра ўзим ичганим маъқул.

Финжонни тўлдирётганимда, эшикнинг секингина тақиллагани эшитилди.

– Брэд, ҳалиям шу ердасиз? – деган Леви-нинг овози янгради.

– Кириг, Боб, – дедим аччиқ кулимсираб.

Қароримни унга ҳозир айтишим керак, эрталаб айтишга қийналаман. У бир жойда «узоқ ишлаш» борасида барча рекордларни янгиллаганди.

Леви хаяжонланарди. У столга қўлларини тираб, олдинга энгашди.

– Мэтт Брэйдининг қизи билан қандай алоқангиз бор? – деб сўради Леви.



Қўлимда финжонни тутганча унга хайрон бўлиб тикилдим. У мендан баттар довдирарди.

– Шайлер хоним – Брэйдининг қизи эмас, жияни, – тушунтирдим.

– Мен Шайлер хонимни назарда тутганим йўқ. Сандра Уоллесни айтяпман.

Левининг жавобини эшитиб, идишни қўлимдан тушириб юбордим, виски шимимга тўкилди. Бунга эътибор берадиган ахволда эмасдим. Ўзимни дор тагидан қайтган одамдай ҳис қилдим.

ЙИГИРМА ОЛТИНЧИ БОБ

Буни олдинроқ сезишим керак эди, аммо менинг ўй-фикрларим бошқа томонга йўналтирилганди. Ўзимни узоқ йиллар яширин тарзда иш юритиб, энди очикчасига иш қилаётган букмекерга¹ ўхшатдим. Хурсандчиликдан ақлини йўқотган, бизнесда ҳам қаллоблар борлигини унутиб, ҳушёрликни қўлдан бой берган ва боридан айрилган букмекердай ҳис қилдим ўзимни.

Мен ташқи қиёфага алдандим. Уларнинг бошқалардан деярли фарқи йўқ эди. Фақат улар ўз ифлосликларини бошқалардан кўра яхшироқ беркитишни билишади.

– Далил-исбот борми? – сўрадим шимимга тўкилган виски томчиларини қоқарканман.

Леви бош чайқади.

– Мен бу маълумотни атайлаб топганим йўқ. Буни тасодифан билиб қолдим. Унинг терговга ҳеч қандай алоқаси бўлмагани учун бир чеккага ташлаб қўйгандим. Сандрани бу ерда кўргач, эсимга тушди. Унинг отаси кимлигини яхши биласиз, деб ўйлабман.

– Бундан Сандранинг хабари борми?

¹ Букмекер – киморда тикилган пулларни йиғадиган киши.



– Йўқ, – деди у. – Бу факат унинг ота-онасигагина маълум. Сандранинг ўғай отаси вафот этган. Буни факат унинг онаси тасдиқлаши мумкин, аммо у бу ҳақда бирор нарса айтишига ишониш қийин.

Унинг қўлидаги сигаретга олов тутдим. Миям филдирак каби тез айланиб, унинг барча хужайралари тетиклашиб, ишга тушди. Иккита стаканга виски куйиб, бирини унга узатдим.

– Ҳаммасини бир бошдан гапиринг, – деб илтимос қилдим Левидан.

У идишни қўлимдан олиб, рўпарамдаги ором-курсига жойлашди.

– Мен «Консолидейтид Стал»нинг ташқи акционерларини текшира бошладим. 1912 йилдан кейин Мэтт Брэйди акциясининг маълум бир қисмини қаллиғининг номига ўтказган. 1925 йилдан бошлаб ҳеч кимга бирорта акция совға қилмаган. Уларни факат турли шартнома ва битимлар ҳисобига кўпайтирган. Аммо 1925 йилга келиб Брэйди Жозеф ва Марта Воленсевичга уларнинг қизи Александра ўзининг вафотидан кейин беш юзта акцияга эга бўлиши ҳақидаги хатни беради.

Леви бир ютиниб олди.

– Ўша пайтда бу акциялардан ҳар бирининг нархи эллик минг долларга тенг эди. Ҳозирги пайтга келиб бу сумма икки баробарга кўпайди. Брэйдидай пулга қаттиқ одамнинг бегона одамларга қилган ҳадяси менда қизиқиш уйғотди. Мен маълумот йиға бошладим. Сандранинг онаси Брэйдининг Питтсбургдаги уйида оқсочлик қилган. У ташқи қиёфаси билан қизини эслатарди, аниқроғи, қизи уни эслатарди. Бу аёлнинг қадди-қомати келишган, гўзал эди.

Ўша пайтда Мэтт Брэйди эллик ёшларни қоралаганди. У кеч уйланган, бунинг устига оилавий ҳаёт хузурини кўрмай туриб, автохалокат



окибатида хотини бир умрга ногиронлик аравачасига михланганди. Мартага ўхшаган гўзал, келишган аёл хотини соппа-соғ эркакни ҳам безътибор қолдирмасди. Кейин нима бўлганини ўзингиз тушунгандирсиз?

Сухбатдошимнинг идиши яримлаб қолганди, яна виски қўймоқчийдим, Леви бош чайкади.

– Брэйдининг уйида уч йил ишлаган Марта бирдан кетиш тараддудига тушади. Брэйди хоним бунинг сабабига тушунмай, хайрон бўлади. Аммо кетиш олдидан унга совға беради. Орадан уч ой ўтгач, Жо Воленсевич Мэтт Брэйдининг олди-га ишчи коржомасида кириб келади. Икковининг нима ҳақда гаплашгани менга қоронғу. Бир пайтлар улар цехда ишлашганда қалин дўст бўлишган. Аммо Брэйдининг хонасидан чиққан Жо беш минг долларлик чекка эга бўлганлигини аниқладим. Идорадан чиққан Жо ўзи яшаётган панъсионга бориб, яккаю ягона костюмини кийиб, Марта билан никоҳдан ўтиш учун черковга йўл олади. Тўйдан роппа-роса қирқ кун ўтгач, Сандра туғилади. Эртасига Мэтт Брэйди қизчага беш юзта акциясини васият қилади.

Стаканга тикилганча хаёлга толдим. Брэйдига қойил қолиш керак. У мен ўйлаганчалик қурумсоқ эмас экан. Қизидан ҳеч нимани аямапти, аммо гап акцияларда эмасди. У ўзининг ягона фарзанди Сандрани оталарча севган. Нима учун у қизни ёнидан кетказмагани сабабини энди тушундим. Балки Сандра бизнесдан ташқари, унинг бир пайтлари хақиқий эркак бўлганини ёдига солиб турар.

Стаканни тўлдириб, яна виски сипқордим. Ҳаёт инсонни ҳар қўйга солади. Брэйдининг қизини ёнидан жилдирмаслик одати Сандрада унга нисбатан нафрат уйвотганди. Қизик, Брэйди қизининг хис-туйғуларини тушунармикан, агар тушунса, бу туйғулар унинг учун қанчалик аҳамиятли экан, деб ўйладим.



Брэйдига қақшатқич зарба берадиган вақт келганди. Бошқа йўл йўқ.

– Хужжатларни олинг. Эртага соат бирда Мэтт Брэйдининг офисида учрашамиз, – дедим Левига.

ЙИГИРМА ЕТТИНЧИ БОБ

Кийинаётганимда хонага Марж кирди. Ойнага қараб бўйинбоғ тақаётгандим. Бўйинбоғни тўғри тақиш учун бу менинг тўртинчи уринишим эди, уни тақолмаганимдан хуноб бўлиб минғиллаб сўқиндим.

– Қани, менга бер-чи, – деди Марж ва тезда бўйинбоғимни тақиб қўйди. Унга қараб, нахотки ўртамиздаги араз барҳам топган бўлса, деб ўйладим.

– Сен жудаям ўзгардинг, – деди хотиним.

У нимани назарда тутаётганини тушундим, аммо бу мавзуда гаплашгим келмади.

– Питсбургга, Брэйдининг ёнига кетяпман, – гапни бошқа ёкка бурдим. – Охирги имкониётдан фойдаланишим керак. Бугун ё ғалабага эришаман, ё батамом ҳалокатга учрайман.

– Унга нима демоқчисан?

Қаравотдан пиджагимни олиб кийдим.

– Кичкина бир шантаж йўлини ўйлаб топдим. Бу хавфли йўл, аммо ҳозирги шароитда йўқотадиган ҳеч нима йўқ.

– Нима қилаётганингни ўзинг яхши биласан, деб умид қиламан, – деди Марж ишончсизлик билан.

– Худо хоҳласа, ҳаммаси жойида бўлади, – дедим ўзимни бардам тутиб.

Иккаламиз жимгина зинадан пастга тушдик. Оғзимга толқон солиб ўтиравердим. Салли узатган қаҳвадан ҳўпладим. Қайноққина ичимлик томоғимни куйдириб, вужудимга илиқлик югурди.





– Шайлер хоним ўша ерда бўладими? – сўради Марж.

Бош чайқадим.

– У ҳеч нимани билмайди. Кеча кечкурун Нью-Йоркдан жўнаб кетди.

Ўрнимдан турдим.

– Майли, мен кетдим.

Марж менга қаради.

– Қачон қайтасан?

– Бугун кечкурун. Агар бирор янгилик бўлса, кўнғироқ қиламан.

Эшик томон йўналдим.

– Брэд!

Марж менга яқинлашди.

– Омад тилайман!

Унинг ёноғидан ўпдим.

– Рахмат, омад ортиқчалик қилмайди.

Марж бўйнимдан кучди.

– Брэд, нима бўлган тақдирда ҳам, эсингда тут, биз сени деймиз.

Рафиқамнинг фикрларини ўқиш учун кўзларига боқдим. Марж юзини кўкрагимга босди.

– Чин сўзим, Брэд, сендан хафа эмасман. Ҳеч нарса абадий эмас, – деди у эшитилар-эшитилмас. – Фақат адашма. Охирги қарорингни менга айтарсан. Қўлимдан келганча ёрдам беришга ҳаракат қиламан.

Хотиним қўлларини бўйнимдан олиб, югуриб ошхонага кириб кетди.

ЙИГИРМА САККИЗИНЧИ БОБ

Аеви билан Брэйдининг хонасига бостириб кирганимизда, у ўз жойида, Крис эса рўпарасида ўтирарди. Бизни биринчи бўлиб қария кўрди ва хўмрайиб ўрнидан кўзғалди.

– Мен сизни кўришни истамайман, дегандим-ку! – деди курукқина қилиб Брэйди.



– Мен эса сизни кўргим келди.

– Сизга келганингизни жаноб Прокторга билдиришингиз лозимлиги айтилган эди, – деди Брэйди.

Крис ўрнидан туриб, менга ўқрайди. Унга эътибор ҳам бермадим.

– Ҳеч кимга ҳисобот беришни истамайман, айниқса, майда-чуйда хизматчига, – дедим.

Стол томон одимладим, Крис мени тўхтатмоқчи бўлганди, унга шундай совуқ тикилдимки, ортиқ журъати етмай йўл бўшатди. Брэйди соқчиларни чақириш мақсадида тугмачага қўл чўзди.

– Сизнинг ўрнингизда бўлганимда полицияни чақирмаган бўлардим, чунки кейин афсусланиб қолишингиз мумкин, – дедим шошиб.

Унинг қўллари тугмачага етмай муаллақ қотди.

– Бу билан нима демоқчисиз?

Секин шивирладим:

– Қизингизнинг сизни кўрарга кўзи йўқлигидан хабарингиз борми?

Брэйдининг юзи мурданикидай оқариб кетди. Қўзлари ёниб, менга ўқрайди. Хонада иккимиздан бўлак ҳеч ким йўқдай эди гўё — фақат мен ва у.

Брэйди базўр қуруқшаган лабларини ялади ва тилга кирганча:

– Алдаяпсиз! – деди ғазабдан юзларига қон тепиб.

Ортимдан Криснинг овози эшитилди:

– Брэд, кет. Жаноб Брэйди сени эшитишни истамайди.

Унга эътибор ҳам бермай, Брэйдини кузатдим.

– Алдамаяпман. Хохласангиз, буни исботлаб беришим мумкин.

– Жаноб Брэйди хозиргина сенга имкониёт бериш лозимлигини гапираётган эди, аммо бу қилифнинг билан энди эмаклаб ялинсанг ҳам ўзингни қутқаролмайсан, – давом этди Крис.





Хонага киргандан бери илк марта Крисга карадим. Бугун ундан ҳам ўчимни оладиган вақт етди.

– Крис, мен сендан жуда кўп нарса ўргандим, фақат эмаклаб ялинишни эмас. Бу сенинг севимли машғулотиңг, – дедим уни тузлаб.

Крис Брэйдига ўтирилди.

– Жаноб, соқчиларни чақирайми? – деб сўради.

Брэйди Криснинг сўзларини эшитмагандай мендан нигоҳларини узмади.

– Мен уни қийналмасин, деб барча зарурий нарсалар – уй, пул билан таъминладим.

Бехосдан у кўз ўнгимда ягона фарзанди тортиб олинаётган, ҳаёт ташвишларидан чарчаган қарияга айланди. Бирдан хаёлимга Жини келиб, чолга нисбатан ҳамдардлик хисси уйғонди.

– Одамлар билан бизнес қилиб бўлмайди, Брэйди, – дедим секин. – Уларни шахсий мулк қилиб сотиб олиш, сотиш ёки сейфга солиб кулфлаб қўйиш мумкин эмас.

Унинг стол устида турган қўлларидан қон қочиб, оқариб кетди.

– Сиз бундан қандай хабар топдингиз, жаноб Ровен?

– Кеча кечқурун қизингиз менинг олдимга келиб, сиздан яшириниш учун жой сўради.

– Бу гапдан унинг хабари борми? – деди у секин.

– Йўқ.

– Унга бу ҳақда индамадингизми?

– Буни ўзимга эп кўрмадим. Сиз унинг отасисиз. Мен эса бор-йўғи дўстиман.

Брэйди узоқ вақт қўлларига тикилиб ўтирди ва ниҳоят, улардан кўзини узиб, тилга кирди:

– Проктор, хонангизга чиқишингиз мумкин. Керак бўлсангиз, чақираман.





Крис менга ғазаб билан ўқрайди. Унга жавобан табассум қилдим. Бу унинг баттар қаҳр-ғазабини кўзғади.

– Ўтиринг, жаноб Ровен, – деди чол ҳорғин товушда.

Крис бўшатган оромкурсига чўкдим. Брэйди Боб Левини танитай, нигоҳларини унга тикди.

– Ёрдамчим, жаноб М. Леви, – деб таништирдим. – Сиз уни танийсиз, эслаб кўринг. У бир пайтлар антитрест конунларини бузганингиз учун сизнинг компаниянгизга қарши иш очган юрист.

Мэтт Брэйди унга афтини буриштириб, нафратланиб қаради.

– Энди эсладим, унга ишдан кетиши учун йигирма беш минг доллар тўлаганмиз.

– Мен буни бошқача эшитгандим.

Леви ғазабдан лов этиб ёниб кетди.

– Мен ундан бир цент ҳам олмаганман! – деди у тутакиб.

Мэтт Брэйдига ўтирилдим.

– Мен унга ишонаман, Брэйди.

– Шахсан ўзим бу пулни жаноб Левига етказиши учун хусусий изқуварга берганман. Чунки у Леvidан қутулишнинг ягона йўли – унга пул бериш деганди, – деб бидирлади Брэйди.

– Демак, сизни алдашган экан, жаноб, – дедим. – Боб ишдан бошқа важ билан, яъни хотинини сизнинг таҳдидларингиздан асраш ниятида кетган. Унга пул таклиф қилишган, аммо у олмаган.

Брэйди Бобга қаради, у тасдиқ маъносида бош ирғади.

– Ишдан кетишимнинг ягона сабаби шу. Мен сизнинг пулларингизга муҳтож эмасдим.

Брэйди ҳорғин кўзларини юмди.

– Кимга ишонишни ҳам билмай қолдим.

Кейин Брэйди менга ўтирилди.



– Сиз Сандра... Менинг қизим хақида қаердан хабар топдингиз, жаноб Ровен? Мен буни узоқ ўтмишда қолган, деб ўйлардим.

Бобга имо қилдим.

– Мен мушкул аҳволга тушиб қолгандим, жаноб Брэйди. Бобнинг ёнига бориб ундан ёрдам сўрадим. Бу сирни у фош қилди. Сиз Сандра тувилган куннинг эртасигаёқ унга акция ҳадя қилгансиз. Тергов жараёнида Боб бундан хабар топган.

– Тушундим, – бош ирғади Брэйди. – Сизни ўзимга ўхшатаман, жаноб Ровен. Адашмасам, бу ҳақда сизга айтганман. Сиз ҳақиқий жангчисиз.

Сукут сақладим. У стол устидаги қўлларини чалиштирди.

– Балки, Норага бу ҳақда аввалроқ айтишим керак эдими, – деди Брэйди худди ўзига-ўзи гапираётгандай. – Аммо бунга журъат қилолмадим, бу хабар уни халок қилади, деган хаёлга бордим. У ногирон бўлишига қарамай жуда мағрур аёл. Ўзи ҳадя этолмаган фарзандни бошқа аёлдан топганимни билса, кўтаролмасди. Норага бу ҳақда очиқ айтолмадим. Бошқа томондан, қизимни ўзимдан узоқлаштиргим ҳам келмади. Уни хар куни кўришим, кўз олдимда бўлиши учун нимадир ўйлаб топишим керак эди. Энди қариб қолдим. Дўхтирлар анчадан бери ишни ташлашим лозимлигини маслаҳат беришяпти. Аммо мен бу талабни бажаролмайман. – Ўгирилиб менга қаради. – Ишга фақат қизимни кўриш мақсадида келаман. Ҳеч бўлмаса бирор сонияга... Бир куни у мени ташлаб, бошқа иш топибди. Бир хил ҳаёт унинг жонига текканлигини билдим, аммо мен уни қайтишга мажбур қилдим. Унинг арзимаган ойлик учун хор-зор бўлишини истамадим. – Қария тушкун аҳволда қўлларига тикилди. – Жаноб Ровен, тушунишимча, агар таслим бўлмасам, бу воқеани ҳаммага ошкор қилмоқчисиз, тўғрими?



– Шунга яқинроқ.

– Агар таслим бўлсам-чи?

Ўйлаиб туриб, жавоб бердим:

– Кўп йиллар бурун отам менга инсонда ҳозирги дўзах билан келажакдаги дўзахдан бирини танлаш имкони бор, деганди. Ўша пайтларда мен бу гапнинг маъносини тушунмаган эканман. Отамнинг нима демоқчи бўлганига энди тушуняпман. Мен келажакдаги дўзахни танлаган бўлардим. Бу менинг ишим эмас. Ўтмиш сизнинг шахсий дўзахингиз, у ерда менга ўрин йўқ.

Қария енгил тин олди.

– Жавобингиздан мамнунман. Агар менга таҳдид қилганингизда, ҳар қандай шароитда ҳам сизга қарши курашардим.

Ўрнимдан кўзгалиб, эшик томон йўналдим.

– Боб, кетдик, – деб Левиға мурожаат қилдим.

– Бир дақиқа, жаноб Ровен, – деди Брэйди. – Ҳозир кетадиган бўлсангиз, қандай қилиб буюртма тафсилотларини муҳокама қиламиз?

Юрагим хаяжондан хаприқиб кетди. Мен галаба қозондим! Тутган йўлим тўғри чиқди. Хаяжонимни ичимга ютдим. У ўрнидан туриб, менга яқинлашди. Брэйдининг қўлини сикдим, у эшикни очди.

– Сандра, илтимос, бу ёққа кир.

Сандра хонага кириб, бизга саволомуз тикилди.

– Эшитаман, жаноб Брэйди?

– Жаноб Ровеннинг фирмаси бизнинг жамоат билан алоқамиз бўйича шуғулланади. Сен Нью-Йоркка бориб, бу кампания ишини назорат қилсанг, яхши бўларди.

Брэйди Сандрага илтижоли боқди. Сандра аввал Брэйдиға, сўнгра менга кўз қирини ташлади. Мен сездирмай бош чайқаб, секингина минғирлаб:

– Кейинроқ, – дедим.

У отаси каби зийрак ва сезгир эди.



– Жаноб Брэйди, агар рухсат берсангиз, сизнинг ёнингизда қолсам, – деди Сандра зудлик билан.

Қария қувончини яширолмади, унинг юзидаги табассумдан хона чароғон бўлиб кетди.

ЙИГИРМА ТЎҚҚИЗИНЧИ БОБ

Е амолёт соат ўнга яқин Вашингтон аэропортига қўнди. Соат ўнда Элейннинг уйига етиб келиб, эшик қўнғироғини босдим. Ҳеч ким жавоб бермади. Кўп ўтмай уйнинг олдидан машина овози эшитилди, кейин гаражнинг ёпилганини эшитдим. Бир неча дақиқалик жимликдан сўнг бетон йўлакчадан пошналарнинг тақиллаган товуши келди. Ўрнимдан сакраб туриб, товуш келаётган томонга ўгирилдим. Уйнинг бир бурчагидан Элейн чиқиб келди, аммо у мени кўрмади. Ой шуъласи унинг юзларини ёритди. Унинг чехрасида ёлғизлик нишонасини кўриб, қувониб кетдим. Менга яқинлашганда Элейннинг ҳорғин овози эшитилди:

– Брэд, нимага келдинг? Ҳаммаси тамом бўлганини иккаламиз ҳам биламиз.

– Мен сени кўришим керак эди. Мени бундай шафқатсизларча ташлаб кетолмайсан.

Элейн нигоҳини узмай, мендан бир неча қадам узоқда тўхтади.

– Сенга шуям камми? – хитоб қилди у. – Сен мени арзон-гаров фоҳишалардан бирига айлантириб бўлдинг. Нега мени тинч қўймайсан?

– Ишон, у киз менга ҳеч ким эмас, – тушунтирдим. – У менга кўрсатмоқчи бўлган ёрдамим учун миннатдорчилик билдираётгани.

У гапимга ишонмоқчи бўлгандай аламли нигоҳлари билан менга тикилди. Элейнга қўл чўзганимда, у орқага тисарилди.





– Севмайман, деб айт, шунда кетаман.

– Кет, – деди у базўр. – Мени ўз холимга қўй!

– Кетолмайман, – дедим. – Сен менинг борлигимсан. Мен сен билан бу тарзда ажрашолмайман, қачонки севмайман, деб айтсанг, кейин кетаман.

Элейн бошини хам қилди.

– Сени севмайман, – деди шивирлаб.

– Адашмасам, бир неча кун аввал севаман дегандинг. Кўзларимга қараб чин дилдан севишингни, ўзингни ҳеч қачон бунчалик бахтиёр деб ҳис қилмаганингни тўлиб-тошиб айтгандинг. Ҳозир менга ўшанда алдаганингни, бугун унутганингни, муҳаббатингни мурват мисол бураб тўхтатиб қўя олиш қўлингдан келишини исботла. Шунда сенга ишонаман, – дедим.

У секин менга ўгирилди; Элейннинг лаблари титрарди.

– Мен... Мен...

У гапиролмади.

Элейнга қўлларимни узатдим, у бағримга отилди. Кўкрагимга бош қўйиб, аччиқ кўз ёш тўқди. Унинг титраб-қақшаб айтаётган гапларини базўр тушундим.

– Ўша пайт... хонангда... ўша қиз қиёфасида ўзимни кўрдим... менинг ўрнимда хотининг... уятдан ерга кирай дедим...

Уни бағримга маҳкам босдим. Элейннинг сочлари шивирлаётган лабларимга тегди. Ёноқларимни кўз ёшлар юваётганини ҳис қилдим.

– Илтимос, Элейн, – ялиндим мен. – Илтимос, йиғлама.

У мендан телбаларча бўса ола бошлади.

– Брэд, Брэд, сени севаман! – хайқирди у. – Сендан қочиб кетишимга йўл қўйма! Ҳеч қачон мени ташлаб кетма!

– Яхши, азизам.



Ўзимни хотиржам хис қилиб, кўзларимни юмдим.

– Сени ҳеч қачон ташлаб кетмайман, Элейн.

ЎТТИЗИНЧИ БОБ

Биз биргаликда замон ва маконни унутгандик. Вақт гўё тўхтаб қолганди. Бу фаройиб туш эди. Назаримда, хали ҳеч ким бундай яқинликни туймаган. Биз ўтмишимиздан узилиб қолгандик...

Элейн менга ғамгин кўзлари билан тикилди. Унинг пучуқ бурнидан бўса олдим. У бир лаҳза жилмайди-ю, яна кўзларида мунг пайдо бўлди. Икки кун давомида илк маротаба унинг овозида хавотир оҳанги сезилди.

– Брэд, энди нима бўлади? Бу шундай давом этиши мумкин эмас. Сени билмадим-у, мен бундай ҳаёт учун яралмаганман.

– Фақат бир нарса, турмуш қуришимиз мумкин, – дедим юзини ўзимга қаратарканман.

– Бу дунёда фақат сен билан бирга яшашни, бир умр ёнингда бўлишни истайман, – деди у ҳамон кўзларимга тикилар экан. – Аммо хотининг, болаларинг-чи?

Юрагим увишди. Оиламни хаёлимга ҳам келтирмабман. Фақат ўз хузур-халоватимни ўйлабман.

Шу пайт телефон жиринглади. Қўпғирок овозидан иккаламиз ҳам сапчиб тушдик. Элейн менга саволомуз тикилди-да, ўрнидан кўзғалиб, гўшакни кўтарди.

– Алло.

Гўшакдан кимнингдир овози эшитилиб, Элейнинг юзида ҳайрат ифодаси пайдо бўлди. Яна ҳалиги овоз янграганда Элейннинг кўзлари катта очилиб, уларда илк учратган пайтларимдаги дард пайдо бўлди. У бир лаҳза кўзларини юмиб, қалқиб кетди. Гиладан сакраб туриб, Элейнни қучдим.



– Жаноб Ровен шу ерда. Хозир гўшакни берман, – деди базўр.

У гўшакни менга узатди.

– Дада? – дедим чикиб кетаётган Элейнга назар ташларканман.

Дадам ҳаяжонини босишга уринарди.

– Марж сени қидириб топишимни илтимос қилди. Ўғлинг овир касал. Хотининг унинг ёнига кетди.

Оёқларим остида ер ўпирилиб кетаётгандай бўлди.

– Унга нима бўлди?

– Полиомиелит, – деди дадам. – У шифохонада. Марж ҳаммамиз учун Худога илтижо қилишингни сўради.

– Мен хозироқ йўлга тушаман.

* * *

Самолёт йўлакчаси ёнида Элейнни ўпиб олдим.

– Сенга қўнғироқ қиламан, жоним.

– Зурриётингнинг соғайиб кетишини сўраб Худога илтижо қиламан, – деди Элейн ва ўгирилиб, машинаси томон қараб кетди.

Самолётга чикиб, ойна олдидан бўш ўрин изладим. Мук тушиб иллюминаторга кўз қададим, лекин Элейнни кўрмадим. Моторлар гувиллади. Олдинга эгилиб, бошимни чангалладим. Шууригда минг хил ўй-фикрлар ғужрон ўйнайди.

ЎТТИЗ БИРИНЧИ БОБ

Шифохона рўйхатга олиш бўлими пештахтаси ортида ўтирган кўк формали киз картотекани титкилагунича пальтомни ечдим. Қия очиқ эшикдан аэропортдан бизни олиб келган таксининг бурилаётганини кўрдим. Пештахта олдидан кенг кулранг либос кийган рохиба ўтди.



– Анжелика она, – қиз роҳибага мурожаат қилди. – Бу киши жаноб Ровен. Уни саккиз юз йигирма иккинчи палатага кузатиб қўёлмайсизми? У ерда ўғли ётибди.

Саккизинчи қаватда лифтдан чиқиб, кўк ранга бўялган узун даҳлиз бўйлаб юрдик. Даҳлиз адоғидаги эшик ёнида эгилиб, букчайиб олган жиккаккина аёл жуссасига кўзим тушди.

– Марж! – деб хайқириб юбордим. – Ўғлимга нима бўлди? – мен хаяжондан қалтирардим.

Марж йиғлаб юборди.

– Билмадим. Дўхтирлар хали бирор хулоса чиқариш қийин, дейишяпти. Хуруж ўтиб кетганича йўқ.

Марж менга қаради, унинг кўзларига тикилиб яна Элейн ёдимга тушди. Унинг кўзларида ҳам Элейннинг кўзларидаги каби дард бор эди. Бу кўзларга қарашга ортиқ бардош беролмадим, нигоҳимни ёпиқ эшик томон бурдим.

– Унинг олдига кирсам бўладими? – деб сўрадим.

– Фақат кечаси кўриш учун рухсат беришадди, – деди Марж.

– Соат ҳам ўн икки бўлиб қолди.

Роҳибага ўтирилдим.

– Ҳозир дўхтирни чақириб келаман, – деди роҳиба ва даҳлиздаги эшиклардан бирига кириб, кўздан ғойиб бўлди.

– Марж, ўтириб ол.

Уни диван олдига етаклаб бориб, ёнига ўтирдим.

Хотинимнинг ёноклари оқариб, кўзлари киртайиб қолганди.

– Бирон нарса едингми? – деб сўрадим.

У бош чайқади.

– Томоғимдан ҳеч нарса ўтмаяпти, иштаҳам йўқ.

Даҳлиздан келаётган қадам товушларини эшитиб, бош кўтардик.



Роҳиба Анжелика шифокор билан бирга кайтганди.

– Фақат бир дақиқага киришингиз мумкин, – деди шифокор майин товушда.

Доктор палата эшигини очди.

Остона ҳатлаб, ўғлига кўзи тушган Марж «ох» тортиб қўлларимни чангаллади, унинг тирноқлари қўлларимга ботди.

Ўғлимнинг бутун бадани сунъий нафас берувчи аппарат билан қопланган бўлиб, фақат бошининг тепа қисми очик эди. Унинг қалин қора сочлари ялтирар, юзи докадай оқариб кетган, кўзлари маҳкам юмилганди. Ингичка шиша қувурча бурнидан чиқиб, кислород баллонига уланганди. Брэд нотекис, оғир нафас оларди. Марж олдинга интилиб, унинг сочларини силамоқчи бўлди, аммо шифокор шивирлаб уни тўхтатди:

– Хавотир олманг. У ухляпти, дам олиб куч тўплаши лозим.

Биз каравот ёнида жимгина бир-биримизнинг қўлимизни тутганча ўғлимизни кузатдик. Марж у билан овозсиз сўзлашаётгандай лаблари кимирларди.

Ўғлимга диққат билан тикилдим. У менинг фарзандим, у чекаётган азоблар менга кўчганди. Фақат бу азобларни енгиллатиш менинг қўлимдан келмасди, қанчалик юрагим эзилмасин, мен ҳозир унга ҳеч қандай ёрдам беролмасдим.

Уни сўнгги бор кўрган кунимни эсладим. Унинг озғинлиги, бўйчанлигини айтиб футбол билан эмас, баскетбол билан шуғулланишинг керак, деб калака қилгандим. Баскетбол футболдан кўра хавфсизроқ, гонорари ҳам йилига эллик минг доллар, дегандим. Ўша куни унинг нима деб жавоб бергани ёдимда йўқ. Энди эса жигарбандим унинг ўрнига нафас олаётган темир ускуна ичида ётибди. Оғриқлардан қийналиб кетган танаси ҳатто нафас олишга ҳам куч тополмаяпти. Бечора болагинам!



Болалигида уйку бермай йиғлаганида уни кечаси билан кўтариб чиқардим. Бақириб, бор товуши билан йиғлагани учун: «Бунинг ўпкаси дунёдаги энг бақувват ўпка», деб ёзғирардим. Агар ўша кунларни ортга кайтаришнинг иложи бўлганида эди, ҳеч қачон бундай демаган бўлардим.

Вужуди бу азобларга дош берса бўлгани! Мен ўғлим учун ҳамма нарса қилишим мумкин, лекин унинг ўрнига нафас ололмасдим. Ҳозирча бу вазифани темир ускуна бажарарди.

– Энди кетганингиз маъқул, – деди шифокор.

Маржга қарадим, у ухлаб ётган ўғлимиздан кўзини узмади. Секингина Маржнинг қўлидан тутиб, шифокор ортидан палатадан чиқдик. Эшик товушсиз ёпилди.

– Дўхтир, бирор нарсани аниқладингизми? – деб сўрадим.

У елка қисди.

– Аниқ бирор нарса деёлмайман, жаноб Ровен. Ҳозирча касаллик қаттиқ хуруж қилгани йўқ. Аммо хуруж қилиши аниқ, фақат бу бир соатдан кейинми, бир ҳафтадан кейин рўй берадими, бунисига кафолат беролмайман. Буни ҳеч ким билмайди.

– У ногирон бўлиб қоладими?

– Хуруждан олдин буни тасдиқлашнинг иложи йўқ, жаноб Ровен, – деди шифокор. – Текширувлар ўтказиб, буни аниқлаймиз. Ҳозир сизга фақат бир нарсани айтишим мумкин. Биз қўлимиздан келган ҳамма ишни қиляпмиз. Хавотирланманг, ёмон хаёлларга берилманг. Ўзингизни асранг, агар касаллик юқтирсангиз, ўғлингизга ҳеч қандай ёрдам беролмайсиз.

Шифокор Маржга ўгирилди.

– Сиз анчадан бери шу ердасиз. Чарчадингиз, дам олинг.

Маржни рўйхатга олиш бўлими олдида қолдириб, қўнғироқ қилишга ошиқдим. Меҳ-



монхонага кўнғирок қилиб, жойга буюртма бергач, такси чақирдим. Ортимга қайтиб, хотинимни тополмадим.

– У роҳиба Анжелика билан ибодат қилгани кетди, – деди рўйхатчи қиз. – Лифтнинг олдидаги биринчи эшикка қаранг.

Ибодатхона вазифасини ўтовчи кичкина хонада меҳробдаги шамлардан ажиб бир ёруғлик тараларди. Нимқоронғиликка кўзим ўрганолмай эшик ёнида тўхтадим. Марж ва роҳиба Анжелика тўсиқ ёнида бош эгиб туришарди. Тор йўлакчадан секин ўтиб, хотинимнинг ёнига бориб тиз чўкдим. Маржга қарадим, хотиним қўллари билан тўсиқни маҳкам ушлаб, унга пешонасини қўйиб, кўзларини юмганча бир нималар деб пичирларди. У ёнидалигимни ҳис қилиб, мен томон сурилди.

ЎТТИЗ ИККИНЧИ БОБ

Маржнинг уйқусида йиғлаётганини эшитиб, бемажол ётардим. Бедорман, қанча ҳаракат қилмай, кўзларимга уйқу келмайди. Маржнинг овози эшитилди:

– Брэд, кўрқяпман.

– Ўғлимиз, албатта, тузалади, – дедим ишонч билан, аммо кўринмас қўл томоғимни бўғарди.

– Э Худойим, – ёлворди Марж. – Нуридийдамни ҳам йўқотишни истамайман.

У Элейн билан орамиздаги муносабатлар ҳақида ҳамма нарсани билишини тушундим, аммо индамадим.

Маржнинг руҳини кўтариш учун айтмоқчи бўлган гапларим, қарорим бўғзимда қотди. У ҳозир буни кўтаролмайди, бошқа жойда, бошқа вақт айтарман. Фақат ҳозир эмас.

Марж унсиз йиғларди. Унга қараб туриб, қалбимда олдин ҳис қилмаган қандайдир нозик туйғулар ғалаён кўтариб, уни бағримга олдим.



У ёш боладай, беозор эди. Секин-секин йиғидан тўхтаб, енгил ва сокин нафас ола бошлади. Тезроқ тонг отишини интизорлик билан кутиб, деразага тикилдим...

* * *

Жавобни бир ҳафтадан сўнг билдик. Тонг сахарда бизни шифохонада юзларида табассум билан роҳиба Анжелика, қабулхонадаги жиблажибон қиз, лифтчи, фаррош кутиб олишди. Шифокор мўъжаз кабинетидан чиқиб, бизга қўл узатди. Унинг бир қўлини Марж, бир қўлини мен сиқиб ушладик.

– Ҳаммаси ортда қолди, – деди у қувонч билан. – Ўғлингиз оёққа туради. Озгина куч тўпласа, ҳаммаси жойида бўлади.

Кўзларимиз севинчдан ёшланиб, лом-мим демай бир-биримизга тикилдик. Қўл ушлашганча дўхтирнинг ортидан ўғлимизнинг палатаси томон йўл олдик. Ўғлим тўшакда ёстикқа суянганча бошини эшикка қаратиб ётарди. Сунъий нафас олиш аппарати йиғиштирилиб, хона бурчагида турарди. Марж билан каравот ёнида тиз чўкиб, ўғлимизни ўпганча қувончдан йиғлаб юбордик. Брэднинг юзида табассум пайдо бўлди. У қўли билан «сунъий ўпка»га ишора қилди.

– Э Худойим! – деди у аввалги тетик овозда. – Кўзимдан манави «аэродинамик қувур»ни йўқотинг!

* * *

Аэропортдан тўғри идорамга йўл олдим. Дадам Марж билан ўғлимни уйга олиб кетди. Соат хали тўққиз ҳам бўлмаганди, ишга биринчи бўлиб келдим. Хаёлан кулиб қўйдим. Ҳали кўп иш қилишим керак. Хонам эшигини ёпиб, столда ётган қоғозларни кўздан кечира бошладим.

Боб Леви ёмон ишламабди. Нима буюрган бўлсам, барчасини бажарибди. Менинг ишим



юришганини билган эски мижозларим яна ўзимга қайтишибди. Боб уларнинг буюртмаларини қимматроқ нархда қабул қилибди. Менимча, у мижозлардан хиёнаткорликлари учун тўлов ундириб, жазолаган.

Соат ўнларда эшик очилиб, барча кексаю ёш ходимларим ёпирилиб кириб, қўлларимни сиқиб табриклашга тушдилар. Улар бахтиёр эди. Ўзимни енгил ҳис қилдим. Ҳаммаси тушга ўхшарди. Ёлғиз колганимдан сўнг, хонага Боб кирди.

– Соат ўн иккию ўттизда пўлат қуйиш ассоциацияси ходимлари билан учрашув бор. Уларнинг юристи учрашувдан кейин шартнома столингиз устида бўлишига ваъда берди, – деди Леви.

– Агар сиз бўлмаганингизда, билмадим, нима қилардим.

У жилмайди.

– Мен ҳам сиз ҳақингизда шундай деб ўйлаяпман. Қизик, тўғрими?

– Ажойиб, – дедим қулиб.

У ўз хонасига кетди. Хонамга Микки қути кўтариб кирди.

– Мўйнадўз юборибди.

Микки столга қўйган қутини очиб, бу нима эканлиги ёдимга тушди. Ахир эртага юбилейимиз! Бундан бир ой олдин Жинини мактабга олиб бо-раётганимда, совға ҳақидаги гапини эсладим. Шу бир ой ичида нималар рўй бермади.

– Қутини машинага қўйишсин, – дедим Миккига.

У қутини олиб чиқди. Элейн билан танишган куним Марж учун мўйнали пўстинга буюртма бергандим.

Элейн! Унга қўнғироқ қилишга ваъда бергандим, аммо бир дақиқа ҳам бўш вақтим бўлмади. Гўшакни кўтариб халқаро станция рақамларини тердим. Боб хонага бошини сукқан маҳал энди Элейннинг телефон рақамларини айтишга оғиз жуфтлагандим:



– Тезроқ бўлинг, – деди у. – Илк расмий учрашувга кеч қолмаслигимиз керак.

Истамайгина гўшакни жойига қўйдим. Майли, учрашувдан кейин кўнғироқ қиларман, деб ўйладим. Шляпам ва пальтомни олиб эшик томон йўналдим.

Бу пайтда Элейннинг ёруғ дунёни тарк этганига ўн икки соат бўлганидан беҳабар эдим.

ХОТИМА ЎРНИДА МУҚАДДИМА

Еиртга чиқмаган кўз ёшларим кўзларимни ачитиб, оғриқдан бошим тарс ёрилай дерди. Саволларимга жавоб тополмай, деразадан ташқарига қанча тикилиб ўтирганимни билмайман. Селектр овози янгради. Ҳорғин ахволда стол ёнига бориб, гўшакни кўтардим.

– Эштаман, Микки.

– Сандра Уоллес келди.

Эшик очилиб, хонага Сандра кириб келди.

– Салом, Брэд, – деди у эшик ёнида тўхтаркан. – Ўғлинг тузалиб кетганидан хурсандман.

– Ташаккур. Ўзингнинг ишларинг қалай, Сэнди?

– Бир нави. Сенга Шайлер хонимдан хат олиб келдим.

Илк лаҳзаларда унинг айтган гапи шууримга етиб бормади.

– Шайлер хонимдан? – дедим талмовсираб. – Аммо у... у...

– Биламан, – деди Сандра секин. – Бугун эрталаб эшитдим. Хатни эрталаб почта орқали олдим.

Сандра сумкачасидан хатжилд чиқариб, менга узатди. Афтидан, Элейн узоқ ўйлаганидан кейин бир қарорга келгач, хат ёзишни бошлаган. Хатнинг тагида кечаги сана турарди.



«Азизим, Брэд!

Аэропортда ажралишганимиздан буён фақат сен учун Яратганга илтижо қиламан. Ўғлинг оёққа туриб кетади, деган умиддаман. Худодан бор-йўқ ўтинчим шу. Ўғлингни хаёлимдан ўтказарканман, қанчалик худбинлигимизни тан оляпман. Биз оний лаззат учун борлигимизни қурбон қилмоққа-да рози бўлибмиз-а!

Аслида ҳам иккимизни боғлаб турган ришта шу эди. Бунни энди тушундим. Умрим ўтиб бўлди, мен эса сенинг умринга эгалик қилмоқчи бўлибман.

Сен менга Дэвидни эслатишингни айтгандим. У билан ўхшаш жиҳатларинг кўп. Сен ҳам у каби оилангни севасан. Мана шу нарса менда сенга нисбатан қизиқиш уйғонишига сабаб бўлди, бунни сени яқиндан билгач тушундим. Дэвид ҳам, сен ҳам бир тоифага мансуб одамларсиз.

Сени кузатгач, Дэвид ва болаларим ётган қабристонга бордим. Ўриндиққа ўтириб, номим битилган қабртошга тикилдим. Бу ерда менга болаларим ва Деэвиднинг олдидан жой ажратилган. Шунда хаёлимга агар сен билан бўлсам, ҳеч қачон бу ерда улар билан бирга бўлолмайман, деган фикр келди. Бир-биримизни шунчалик ардоқловчи инсонлар бирга бўлолмасдик.

Сенга бўлган муҳаббатимни ерга урмоқчимасман, аммо Дэвид ва болаларимга меҳрим жуда ҳам ардоқли.

Илтимос, мени муҳаббатимизга хиёнат қилди, деб ўйлама. Дэвиднинг ҳаётимда тутган ўрнини сенга тушунтириб беролмайман. Илтимос, мени фақат яхшиликлар билан хотирла ва ҳақимга дуо қил.

Муҳаббат ила Элейн».



Кўзёшлардан ачиган кўзларим ҳам, ўзим ҳам бирдан енгил тортдим. Юрагимдан офир тош кўчди. Оромкурсидан турдим.

– Сэнди, хатни етказганинг учун катта раҳмат.

У ўрнидан кўзғалди.

– Хатни олиб келишим керак эди. Элейинни севишингни билардим.

Офир хўрсиндим.

– Ха, уни севаман.

Сандра эшикка бурилди.

– Қайтишим керак. Нора холамга соат ўн иккигача қайтаман, деб ваъда берганман.

– Нора хола? – дедим ҳайрон бўлиб.

У бош ирғади.

– Жаноб Брэйди мени уйига таклиф қилиб, у билан таништирди. У менга Нора холам мени қизи деб тасаввур қилиб яшашни истаётганлигини айтди. Ҳозирча улар билан турибман. Қизиқ, ўшанда сен жаноб Брэйдига нима дединг? Мэтт батамом бошқа одамга айланди. Ҳатто менга ёқа бошлади, у мен ўйлаганчалик бешафқат эмас, жуда ҳам меҳрибон экан, билмаган эканман.

– Хурсандман, Сэнди, – дедим уни кузатарканман. – Энди уларнинг ҳар иккаласига ҳам яхши муносабатда бўласан, деган умиддаман.

Сандра кетгач, дераза ёнига бориб уни ланг очдим-да, Элейиннинг хатини майда бўлақларга бўлиб, сочиб юбордим.

Бунда интиҳо ила ибтидо бирлашиб кетганди. Янги ибтидога янгича ёндашув зарур. Менинг бошқа эркаклардан фарқим йўқ эди, мен ҳам улар каби куз келганини ҳис қилмай, баҳорий эҳтирослар ортидан қувгандим. Энди эса ақлим кирди. Вақтни ортга қайтариб бўлмайди. Уйда суюкли рафиқам ва болаларим мени кутиб ўтиришибди. Фусункор ҳаёт. Элейн нимани назарда тутганини энди англадим. У ўз яқинларинг билан бирга бўлиш бахти хақида ёзганди. Чуқур



хўрсиндим. Муздай хаво ўпкамни тўлдирди. Туйқус уйимни кўмсадим...

Уйга кетаётганимда биринчи қор учқунлай бошлади. Гаражга етиб келганимда, теварак-атроф оппоқ кўрпага бурканганди. Дарвоза олдида тўхтаб, уйимга назар солдим. Ҳамма деразалардан нур сочиларди, ҳатто Брэдимнинг хонасидан ҳам; нурга қўшилиб меҳр-муҳаббат ҳам ёғиларди. Уй олдида дадамнинг машинаси турибди.

– Дада! Дада! – Жинининг овозини эшитдим. Қизим кучоғимга отилди. Уни ўпиб қўйдим.

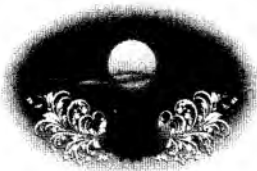
– Қизалоғимнинг ишлари қалай?

– Зўр! – дея жавоб берди у, кейин шивирлашга ўтди. – Ойижоним учун совға олишни унутмагандирсиз? Ойижоним сизга бежирим соат ҳозирлаб қўйганлар. Э Худойим! Оғзимдан гуллаб қўйдим. Ойимга айтиб қўймайман, деб сўз бергандим-ку!

Қизалоғимга табассум ҳадя қилдим. Хойнахой, Маржга менинг совғам ҳақида ҳам айтган, шекилли. Жини сира сир сақлолмайди-да.

– Хечқиси йўқ, асал қизим, сени сотмайман.

Ўриндикдан мўйнали пўстин солинган қутини олиб, қўлтиғимга қистирдим. Оёғимиз остида қор фирчиллайди. Қизимнинг қўлидан ушлаганча уйим томон йўл олдим.





Роббинс, Гарольд

Р 62 Мени ташлаб кетма [Матн]/Г. Роббинс;
рус тилидан Л. Шоимова таржимаси. – Тош-
кент: «O‘zbekiston» НМИУ, 2016. – 112 б.

ISBN 978-9943-28-773-0

УЎК: 821.111-3

КБК 84(7А)

Адабий-бадший нашр

Гарольд РОББИНС

МЕНИ ТАШЛАБ КЕТМА

Роман

Таржимон **Л. Шоимова**

Мухаррир *С. Саидмуродов*

Рассом-дизайнер *Ш. Қурбонов*

Техник мухаррир *Т. Харитоновна*

Мусаххих *Ш. Шоабдраҳимова*

Кичик мухаррирлар: *Д. Холматова, Г. Ералиева*

Компьютерда тайёрловчи *Л. Абкеримова*

Нашриёт лицензияси АІ № 158, 14.08.2009.

Босишга 2016 йил 21 июлда рухсат этилди.

Офсет коғози. Бичими 84x100¹/₃₂. «Peterburg»
гарнитурасида офсет усулида босилди.

Шартли босма табоғи 5,46. Нашр табоғи 4,91.

Адади 3000 нусха. Буюртма № 16-473.

Ўзбекистон Матбуот ва ахборот агентлигининг
«O‘zbekiston» нашриёт-матбаа ижодий уйи.

100011, Тошкент, Навоий кўчаси, 30.

e-mail: uzbekistan@iptd-uzbekistan.uz

www.iptd-uzbekistan.uz



«O'ZBEKISTON»

ISBN 973-9943-28-773-0



9 789943 287730